

**PAMÁTKOVĚ
CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ
KARLOVARSKÉHO KRAJE**

ÚVOD

Mnohé z nás čím dál víc přitahují dnes někdy klidná, někdy naopak živá zákoutí historických částí měst a obcí, která v sobě stále nesou kouzlo a krásu, které jim vdechli dávní stavitelé. Ti tvořili svá sídla tak dokonale, že k nám dodnes promlouvají lidsky teplým a srozumitelným jazykem. Chceme Vám přiblížit architekturu chráněných území – památkových zón a památkových rezervací, jejichž stavební vývoj až do dnešní podoby, utvářela dlouhá staletí. Na jejich podobu měly vliv významné osobnosti, politické události, technické vynálezy, ale i války a požáry. Jejich tvář ovšem velmi podstatně ovlivnila také období míru a blahobytu, dopřávající vždy sluchu múzám.

Otvíráte publikaci, která Vám chce přiblížit právě ona úchvatná místa, která spoluvytvářela někdy radostnou, někdy také velmi pohnutou historii nejzápadnějšího území České republiky – dnešního Karlovarského kraje. Ve zkratce Vám chceme na několika málo stránkách přiblížit taková místa, jako jsou města světoznámého lázeňského trojúhelníku - Karlovy Vary s jejich filigránskými fasádami, půvabné a klidné Františkovy Lázně a také věhlasné Mariánské Lázně, města nominovaná spolu s dalšími osmi nejvýznamnějšími lázněmi Evropy k zápisu na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Zmiňujeme i historická města Cheb a Loket s nedobytnými hrady, místa, která sehrála mimořádnou roli v našich dějinách. Chloubou Karlovarského kraje jsou rovněž dlouho opomíjená krušnohorská horní města Jáchymov, Boží Dar, Horní Blatná a Abertamy, se zpřístupněnými středověkými důlními díly, která návštěvníkům nabízejí neopakovatelný zážitek hluboko pod zemí. Tato města a lokality již na Seznamu kulturního a přírodního dědictví UNESCO od července roku 2019 figurují v rámci statku „Hornický region Erzgebirge/Krušné hory“.

Rozmanitost památkových území v Karlovarském kraji, i památek stojících mimo historická centra měst a obcí, jistě plně uspokojí i ty nejnáročnější milovníky památek. Zažijete krásný pocit při pohledu na barevnou krajku hrázděných štítů chebské lidové architektury nebo na roztančené baroko Matyáše Bernarda Brauna v půvabném městečku Valeč.

Moc bychom si přáli, aby se Vám tato knížka nejen líbila, ale aby Vás současně inspirovala k návštěvě míst, která jsou na jejích stránkách uvedena. Pokud se nám to jen trochu podaří, splnili jsme úkol a splní se i naše přání.

Vítejte v kraji hradů, zámků, klášterů a kostelů, lázeňské architektury i lidových staveb, a to vše navíc ve spojení s divokou a neporušenou přírodou.

A detailed map of the town of Zámek, showing streets, buildings, and green spaces. The map is oriented with North at the top. A legend in the top left corner lists ten numbered points of interest. The map includes a scale bar (0 to 100 meters) and a compass rose in the top right corner. The town is situated along the Otava River, which flows from the top left towards the bottom right. The map shows a mix of residential areas, green spaces, and historical landmarks. The legend identifies the following points:

- 1 Hrad
- 2 Zámek
- 3 Zámecký park
- 4 Kostel sv. Jiří
- 5 Fara
- 6 Radnice
- 7 Muzeum
- 8 Dům čp. 19
- 9 Dům čp. 109
- 10 Dům čp. 112 Stará pošta

Celkový letecký pohled na město Bečov a okolní krajinu od severu

Největšího rozkvětu dosáhl Bečov za Pluhů z Rabštejna v 16. století, kteří pokračovali v intenzivní těžbě v oblasti Slavkovského lesa. Těžilo se i přímo v oblasti Bečova, převážně ve svazích jihozápadně od centra města. Kromě rýžování cínu se zde těžilo stříbro, olovo, měď a v menší míře i zlato (Zlatý bor, Zlatý potok). Bečov tak byl horním městem. Po velkých požárech v letech 1621 a 1648 proběhla rozsáhlá obnova města. Dosud jsou ve velké míře dochovány barokní měšťanské domy s hrázdným zdivem. Další velký požár zasáhl město roku 1760. Dnešní

výraz městské zástavby udává především úprava fasád v duchu střídmeho klasicismu a empíru. V podhradí na západním okraji města se nachází čtvrť s drobnou zástavbou protkanou hustou sítí nepravidelných ulic a uliček zvaná Dolní město či Malá Strana. Převážně hrázdná zástavba severního úbočí hradního pahorku byla zlikvidována v souvislosti s úpravou zámeckého parku v 70. letech 19. století majiteli hradu, belgickým rodem Beaufort-Spontini. V polovině 19. století se stal Bečov sídlem soudního okresu. Výrazný rozvoj města přinesla stavba silnic do Toužimi - silnice Plzeňská, Karlovarská i Mariánskolázeňská. Na sklonku 19. století se stal Bečov i důležitou železniční křižovatkou. Výpravní budova železniční stanice, která vyrostla na jihozápadním okraji města, je významným dokladem železniční architektury. Na Šibeničním vrchu jihovýchodně od města se zachovalo torzo bývalého popraviště, ke kterému vede naučná stezka. Historické jádro města Bečova vytvářející jedinečný a malebný celek v sobě skrývá řadu významných památek a pamětihodností, pro které je od roku 1992 vyhlášeno městskou památkovou zónou.

Kostel svatého Jiří a fara

Na místě raně středověké celnice byl v průběhu 15. století vystavěn farní kostel svatého Jiří. Po požáru v roce 1621 byl obnoven, avšak při dalším požáru roku 1760 zcela vyhořel. Na jeho místě byl v letech 1763-1767 postaven podle plánů místního stavitele Franze Pöpperleho nový kostel. Vnitřní vybavení v pozdně barokním slohu pochází z doby výstavby. Interiér kostela byl vyzdoben v duchu rokoka z dílny bečovských a tepelských umělců. V roce 1834 byl kostel modernizován a roku 1885 byla přistavěna vysoká štíhlá věž ve vstupním průčelí. Pozoruhodné je i dekorativní oplocení s tepanými reliéfy – dílo místního uměleckého kováře Adolfa Zörklera z roku 1926. Před kostelem je umístěna klasicistní kamenná kašna z první poloviny 19. století.

Za kamennou zdí vymežující původní hřbitov u kostela sv. Jiří stojí pozdně barokní budova fary postavená po požáru roku 1760 rovněž podle plánů stavitele F. Pöpperleho. Budovu fary chrání 300 let stará lípa.

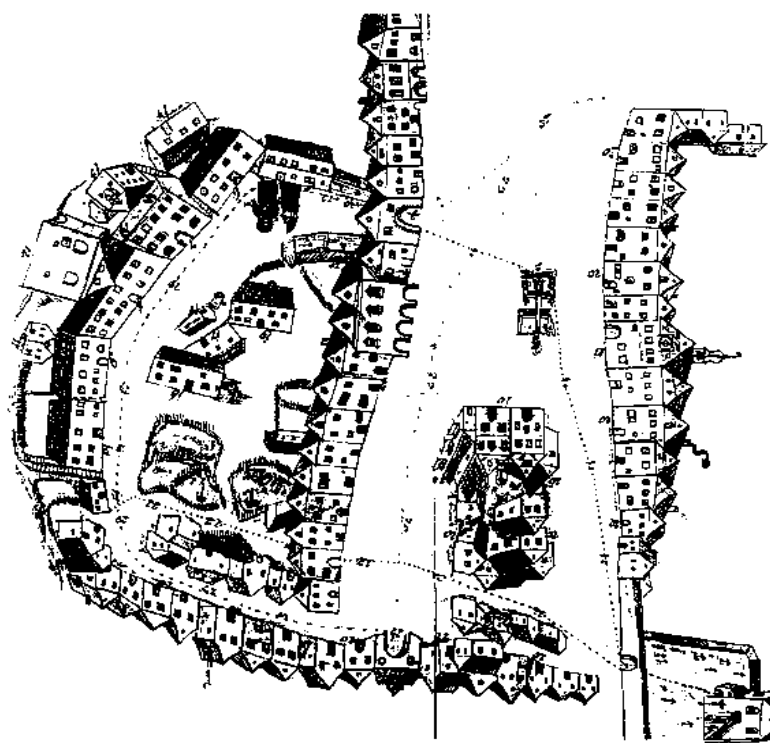
Hrad a zámek Bečov

Historickému jádru Bečova vévodí komplex jednoho z nejzachovalejších českých pozdně gotických hradů. Založen byl pány z Rýzmburka z rodu Hradišiců, v rámci těžby drahých kovů a kolonizace ve zdejších odlehlých oblastech. Dvojdílná dispozice hradu se skládá z předhradí a jádra hradu, jež zaujímá skalnatý hřbet ostrožny. Vstup do hradu střežila okrouhlá věž, tzv. bergfrit. Na protilehlé straně se tyčila původně obytná hranolová věž (donjon). Poté, co se vybudovala nová obytná věž po roce 1356, byla stará věž upravena jako kaple Navštívení Panny Marie a opatřena jedinečnou nástěnnou výmalbou. Nový donjon, který patří mezi největší obytné věže v českých zemích, byl ve všech patrech dělen do tří místností. Ve větší síni bývalo spojovací schodiště a v obytné místnosti otopné zařízení, ve 2. patře pak dřevěné obložení stěn, táflování. V oknech 4. patra se dochovala vezděná sedátka. Kolem roku 1524 byl do prostoru mezi kaplovou věží a donjonem vestavěn palác, spojovací křídlo, které bylo mezi léty 1537-1547 ještě zvýšeno. Prostory byly propojeny vstupy s pozdně gotickými sedlovými portály a osvětleny rozměrnými okny. Již v 50. letech 14. století bylo při západním úseku obvodové hradby vystavěno jižní křídlo obytného paláce, který byl posléze dostavěn za Jana Pluha z Rabštejna kolem roku 1524. Mezi lety 1537-1547 nechal Kašpar Pluh přestavět Pluhovský palác i celý hrad v raně renesančním saském slohu. Z původních prostor Pluhovského paláce se dochovalo pouze klenuté přízemí a v patře zajímavé místnosti někdejšího archivu s vestavěnými dřevěnými skříněmi.

Při opravách hradu po třicetileté válce roku 1656 vypracoval zemský vojenský velitel Jan de la Cron (van der Orion), rozsáhlý plán nového opevnění. Nad příkopem v předhradí u vstupu z města byla vybudována mohutná polygonální dělová věž, zvaná dodnes La Cronova bašta. Na jejím architektonickém ztvárnění se mohl podílet známý italský stavitel Carlo Lurago (později se stala základem zámecké kaple).

Zámecká zahrada s pohledem na hrad

Plán města Bečova z roku 1727. Vpravo kostel sv. Jiří, vlevo židovská čtvrť

Počátkem 18. století byl vystavěn ve dvou etapách nový barokní zámek. První etapa probíhala od roku 1701 a druhá etapa v letech 1710-1713. Architektem byl tepelský stavitel Johann Wolfgang Braunbock. Do zámecké stavby byla pojata i původní renesanční brána z let 1530-1540. K bráně zámku vede přístupová cesta po kamenném mostě na osmi hranolových pilířích.

Dominantou zámku je osmiboká nárožní věž s knihovnou a zámeckou kaplí, která byla upravena v letech 1861-1875. V předpolí hradu a zámku se tehdy upravily i zámecké zahrady. V 60. letech 19. století byla připravována romantická přestavba hradu podle plánů Josefa Zítka, která se však neuskutečnila. Protože vlastní hrad sloužil již jen jako hospodářské zázemí, zůstal zachován ve své středověké podobě a v současné době probíhá jeho celková oprava. V roce 1996 byl po rozsáhlých opravách zpřístupněn veřejnosti Dolní zámek, kde byl od roku 2002 vystaven relikvíář svatého Maura, který je stejně jako bečovský hrad a zámek národní kulturní památkou. V současné době se připravuje výstavní expozice věnovaná relikvíři svatého Maura v Horním zámku, tzv. Pluhovských domech.

Židovská čtvrť

V Bečově bývala početná a významná židovská komunita. První zmínky o zdejší židovském osídlení pocházejí již ze 14. století. Na západním okraji města měla židovská obec vlastní, uzavřenou čtvrť, přístupnou třemi branami (průchody), z nichž jediná se dochovala na náměstí v dnešním domě čp. 19. Na plánu města z roku 1727 je zakresleno židovské gheťo za zahradami měšťanských domů tvořících západní stranu náměstí, v severní části dnešní Poštovní ulice, dříve Židovské. Vedle domu čp. 39 stávala synagoga renesančního či raně barokního původu, ze které se dosud dochovala spodní masivní část (na starém plánu označena číslem 12). Dosud se zachovala spodní část s mohutným tarasem, kde jsou situovány dvě částečně zahloubené polosuterénní prostory pro rituální porážku a očištěnou lázeň mikve. Ve svahu nad řekou Teplou, jihozápadně od města nad dnešním železničním nádražím, se rozkládal židovský hřbitov, o němž první zmínka pochází z roku 1662. Koncem roku 1938 byl hřbitov nacisty zničen a cenné náhrobky použity k zatláždění cest, např. na dvoře dnes již zaniklého mlýna v nedaleké obci Vodná, kde byly v rámci archeologického výzkumu v roce 2010–2011 vyzvednuty a pietně navraceny na původní místo hřbitova.

Historické centrum

Bečovskému náměstí dominuje budova radnice čp. 1, v níž je dnes umístěn městský úřad. Barokní stavba vyrostla na místě staršího městského domu krátce po požáru roku 1760 podle plánů Josefa Moika a Norberta Heydla. V roce 1898 byl objekt upraven do dnešní novobarokní podoby. K její boční stěně je přistavěna klasicistní kamenná kašna s chrličem ve tvaru lví hlavy z první poloviny 19. století. K radnici přiléhá mohutná budova bývalého okresního soudu, okresního hejtmanství a dalších úřadů ve střídmost podobě erárního klasicismu poloviny 19. století. Dnes je zde umístěno muzeum motocyklů a jízdních kol a dále muzeum hraček. Uprostřed náměstí stojí morový sloup se sochou Neposkvrněné Panny Marie postavený v roce 1680 s reliéfním znakem tehdejších majitelů panství Questenberků. Kolem náměstí se nacházejí barokní a klasicistní domy s částečně zachovanými gotickými jádry, z nichž nejvýznamnější jsou domy čp. 16, penzión U zámku čp. 17, čp. 19, čp. 193 (bývalá lékárna), čp. 194 s pavlačovým ochozem ve dvoře, čp. 195 s klasicistními vyřezávanými dveřmi, čp. 197, čp. 198, čp. 199 a čp. 200. Dům čp. 27, kde bývalo železářství, má zachován pozoruhodný litinový výkladec. V domě čp. 205 žil známý hudební skladatel, zakladatel a šéfdirigent lázeňského orchestru v Karlových Varech, Josef Labitzký.

Budova radnice na náměstí

Pohled na město od jihozápadu, barevná litografie, J. Schäfler, kol. r. 1860

Lidová architektura

V Bečově se zachovala také řada památek lidové architektury. Během celých staletí užívané stavitelské formy řadí zdejší zástavbu ke skupině hrázděného domu severozápadních Čech. Převážně patrové domy mají přízemí zděná z lomového kamene (původně roubená) a patra z hrázděné konstrukce. Oproti chebské lidové architektuře však má zdejší hrázdění jednodušší konstrukci, využívající ryze funkční principy - sestává z jednoduchého systému meziokenních sloupků s vodorovnými paždíky, zavětrované na krajích šikmými vzpěrami. Také se zde objevují motivy vogtlandského muže (dva spojené šikmé trámce). Výplňové plochy jsou tvořeny z dřevěných hatí (špánů) s hliněnou omazávkou. Mazanina nanesená na hatě byla v interiéru dekorativně pojednána vrypy (tzv. murl).

Hrázděné domy v Nádražní ulici

Relikviář svatého Maura

V areálu hradu a zámku je vystaven jeden z nejcennějších pokladů na území České republiky – relikviář svatého Maura. Byl zhotoven v průběhu první čtvrtiny 13. století pro benediktinský klášter ve Florennes v dnešní Belgii a určen k uložení ostatků svatého Maura. Vychází z typu románských tumbových relikviářů kolínsko-mosanského zlatnictví. Na dřevěném jádru je bohatá výzdoba ze zlaceného stříbra a zlacené mědi tvořící figurální, reliéfní a filigránové prvky, doplněná emailovými a firnisovými destičkami, šperkovými kameny a antickými gemami. Po zrušení kláštera v průběhu francouzské revoluce získal relikviář Alfréd de Beaufort a po opravě jej dal převést na své sídlo do Bečova. Po skončení 2. světové války, když Beaufortové Bečov opouštěli, zakopali relikviář tajně pod podlahu hradní kaple, kde ležel téměř čtyřicet let. V roce 1985 byl relikviář konečně nalezen, ovšem ve velmi špatném stavu. Náročné restaurování této vzácné a jedinečné památky evropského významu trvalo celých deset let.

Nejvýznamnějšími příklady takovýchto objektů jsou zejména domy čp. 109 a čp. 133 v Nádražní ulici. Dekorativní hrázdění si v interiérech zachoval i měšťanský dům čp. 19 na náměstí, postavený v letech 1761-62. Za řekou Teplou, u silnice směrem do Karlových Var a Mariánských Lázní, stojí rozložitý dům čp. 112 s masivní mansardovou střechou, tzv. Stará pošta. Pochází ze sklonku 18. století a bývala zde umístěna poštovní dostavníková stanice pro přepřahání koní s oblíbeným zájezdním hostincem.

Krajinná památková zóna

V roce 2015 bylo prohlášeno celé okolí města Bečova nad Teplou krajinnou památkovou zónou Bečovsko. Území reprezentuje postupně se vyvíjející krajinu s různými historickými vrstvami, od středověké vrstvy s areálem hradu, s vrstvou barokní a klasicistní až po vrstvu druhé poloviny 19. a počátku 20. století s doklady rozvoje místní turistiky a lázeňství (Luft Kurort). Krajina se zde zachovala bez významných stavebních změn. Prudké skalnaté stráně a úzké strmé cesty nikdy nedovolily používání moderních postupů pro zemědělské využití. Dramatický terén údolí se skalnatými výběžky byl využíván i k duchovním a reprezentativním projevům v krajině. Důležité je vzájemné provázání pohledovými osami, na Šibeniční vrch s popravištěm ležícím jižně od centra města a na Zlatý vrch s pozůstatky štol a sejp po těžbě rudných hornin. Jednou z nejdůležitějších pohledových vazeb přelomu 19. a 20. století byl pohled na botanickou zahradu jako místo pozemského potěšení a dále až na Zelenou horu a Farní loučku s rodovou hrobní kaplí Beaufort-Spontin.

Mapa krajinné památkové zóny Bečovsko

Skalní výchozy v Bečovské botanické zahradě

Pohled na jižní předpolí hradu a zámku v Bečově

Bečovská botanická zahrada se nalézá přímo v ohybu řeky Teplé naproti vlakovému nádraží. Vznikla jako Beaufortské alpinum mezi lety 1918–1935 z popudu Heinricha Beaufort-Spontina, pod vedením zahradníka Johanna Koditka. Jednalo se o unikátní dílo zahradní a krajinářské architektury, které bylo doplněno promenádami, altány, mostky, atd. Tento rozsáhlý areál byl ve své době nazýván „Druhé Průhonice“, čímž bylo odkazováno na podobnost s významným krajinářským parkem nedaleko Prahy, založeným hrabětem Arnoštem Emanuelem Sylva Tarouca, který byl zároveň tchánem posledního vévody v Bečově Heinricha Beaufort-Spontina. Obnovená botanická zahrada byla zpřístupněna v září roku 2012 široké veřejnosti.

Další pohledovou vazbou byl spojen areál bečovského hradu s letním sídlem - Vilou Komtesa, nedaleko tzv. Šibeničního vrchu, jihovýchodně od centra města. Její okolí bylo krajinářsky komponováno, cesty v okolí byly upraveny pro kočárové vyjíždky se zastávkami u dramatických skalních útvarů, jako jsou Psí skála, Panna, Vůz s peřinami, aj. Nádherné a takřka ikonické pohledy na město a areál hradu, se otevírají od jihu ze serpentiny silnice vedoucí na Toužim a Plzeň. V těchto místech je i další impozantní skalní útvar v podobě siluety připomínající básníka J. W. Goetha (tzv. Goethesstein). To vše utváří ojedinělost kulturní krajiny Bečovska.

Výpravní stanice železničního nádraží

Železniční nádraží

Na sklonku 19. století se stal Bečov důležitou železniční křižovatkou. V roce 1897 zde byla zprovozněna místní dráha Rakovník - Žlutice s odbočkou do Bochova a v roce 1898 dráha Karlovy Vary - Mariánské Lázně. Železniční stanice, která vyrostla na jihozápadním okraji města, je významným dokladem železniční architektury. Výpravní budova byla vybudovaná podle typového plánu pro místní trať jako jednopatrová budova zastřešená polovalbovou střechou. Zvýšené podkroví a štíty byly opatřeny rámovou (hrázděnou) konstrukcí s dekorativním bedněním. Směrem ke kolejišti je představeno kryté nástupiště s litinovými sloupy. Dále se zde zachovala drážní vodárna, točna na ruční pohon a výtopna lokomotiv.

Zbytky šibenice na Šibeničním vrchu

Městská památková rezervace **FRANTIŠKOVY LÁZNĚ**

Místní prameny byly známy již ve středověku, kdy patřily městu Chebu. V roce 1661 byla u Chebské kyselky postavena stáčírna a hostinec s koupelnami, rozšířený v roce 1706. V roce 1748 zde byla postavena hrázdná kaple sv. Jana Nepomuckého, odstraněná v roce 1819. Lázně byly založeny zásluhou chebského městského lékaře Bernharda Adlera roku 1793 a místo nazváno podle císaře Františka II. Franzensbad. Od počátku bylo lázeňské město budováno cíleně a jednotně v architektonickém výrazu vznešeného empíru a klasicismu podle regulačního plánu Tobiasa Grubera. Rozvrh vycházel z barokního principu osovosti a symetrie v duchu francouzských zahrad, s hlavní osou směřující k pavilonu Františkova pramene, nynější Národní třída. Díky objevům vzdálenějších pramenů byla kompozice lázeňského města dále rozšiřována na pravidelném šachovnicovém půdorysu. Kolem lázeňského centra byly zakládány rozsáhlé parky a lesoparky. V roce 1865 byly Františkovy Lázně povýšeny na město a napojeny na evropskou železniční síť, čímž získaly rozměr světových lázní.

Pavilon Františkova pramene

Nad hlavním pramenem zdejších lázní nechal vystavět první dřevěný pavilon hrabě Kolowrat již roku 1789. V roce 1793 byl postaven pavilon ve tvaru oktogonu, který nahradil v roce 1831 podle plánu c.k. zemského inženýra Josefa Esche nynější klasistní pavilon. Ve druhé polovině 19. století byly původně volné prostupy mezi sloupy zaskleny.

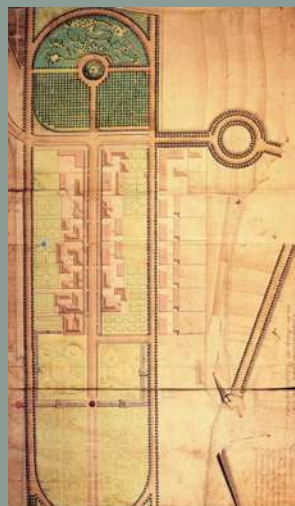
Mapa městské památkové rezervace

Pro výjimečnou ucelenost a dochování lázeňské architektury byly Františkovy Lázně prohlášeny v roce 1992 městskou památkovou rezervací, rozšířenou v roce 2017 o mimořádnou lázeňskou krajinu s rozsáhlými lesoparky. Jako příklad světoznámých lázní jsou součástí nadnárodní sériové nominace k zápisu nejvýznamnějších lázeňských měst Evropy „Great Spas of Europe“ na Seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

František (Brunnenbuberl)

Sošku malého chlapce s rybou v rukách vytvořil chebský sochař Johann Adolf Mayerl v roce 1934. Původně stála jako zahradní plastika v zahradě lázeňského domu Esplanade. Po roce 1945 byla přenesena na své současné místo k Františkovu prameni. Originál sošky je dnes umístěn v muzeu. Pověst praví, že když si pacientka sáhne na sošku, zejména na určité místo (podle lesku je ono správné místo patrné na první pohled), určitě otěhotní.

Půdorysný plán lázeňské kolonie (Gruber-Rothesel 1795)

Nová kolonáda s Plynovými lázněmi

Nad vývěrem Plynového pramene byl v roce 1811 postaven první dřevěný pavilon a v roce 1826 lázeňská budova se třemi koupelnami a společenským sálem. V roce 1912 byla postavena podle projektu Gustava Wiedermanna Nová kolonáda s Plynovými lázněmi v novoklasicistním lázeňském slohu. Naproti Nové kolonádě stojící klasicistní Stará kolonáda v roce 1914 shořela a již nebyla obnovena.

Kolonáda Solného a Lučního pramene

Pozdně klasicistní stavba stojící ve slatiništi na 1016 pilotech byla dokončena v roce 1843. Stavbu se skrytou kolonádou v interiéru realizoval podle projektu krajského inženýra Wachtela plzeňský stavitel František Filous. V severním křídle je pavilon Solného pramene, na konci jižního křídla pavilon Lučního pramene. Před středním pavilonem stojí busta zakladatele lázní, dr. Bernharda Adlera.

Pavilon Luisina pramene a Studeného vřídla

Luisin pramen je druhým nejstarším pramenem ve Františkových Lázních a nese jméno po císařovně Luise. V těsné blízkosti vyvěrá i další pramen nazývaný Studené vřídlo. V roce 1826 zde byl postaven podle projektu krajského inženýra Wenzela Stöhra empírový pavilon na oválném půdorysu.

Dvorana Glauberových pramenů

Dvorana byla postavena v roce 1930 na místě, kde byly v roce 1920 nalezeny nové prameny Kostelní, Glauber III a Glauber IV. Stavbu v podobě velké klasicizující haly vyprojektoval Ernst Engelhart. Plastiky vytvořil chebský sochař Karl Wilfert a pramenné skříně Adolf Mayerl.

Divadlo B. Němcové (Městské divadlo)

Původní divadlo z roku 1868 bylo v roce 1928 upraveno v novoklasicistním stylu podle návrhu profesora pražské techniky, Arthura Payra.

Lázeňské domy

V letech 1793-1795 bylo postaveno kolem Císařské ulice (dnešní Národní třída) 15 lázeňských domů, které obsahovaly i lázeňské koupelny. Jedním z nejstarších lázeňských domů je dům Tři Lilie čp. 3 A. Loimanna s atriiovým dvorem, kde pobýval v roce 1808 J. W. Goethe, dále dům U Římského císaře čp. 4 z roku 1794, kde byla v roce 1805 zřízena lékárna, dům U Černého orla čp. 5 (hotel Slovan) lékaře Bernard Adlera, dům U Dvou zlatých lvů čp. 7 s fasádou ve stylu klasicizujícího baroka, kde v roce 1812 pobýval L. van Beethoven, dům Arcivévoda Štěpán čp. 8 (Ruský dům, Beseda), kde v roce 1812 přenocoval císař František I., dům Město Lipsko čp. 9 (U Chorvata) s přistavěným hotelem Savoy (Labe) v roce 1871, dům J. W. Goethe (původně Velkovévodkyně ruská) čp. 12 postavený v roce 1804 hrabětem von Zedwitz, kde v roce 1835 pobýval císař a český král Ferdinand V.

Císařské lázně (Lázně II)

Stavba z let 1878-1880 podle projektu Karla Habermanna a Gustava Wiedermanna, financovaná petrohradským bankéřem Singerem. Jednopatrový objekt se středním vstupním pavilonem a bočními koupelnovými křídly seskupenými do čestného dvora v novorenesančním duchu. V zadním traktu byl umístěn bazén, který je v prostředí západočeských lázní naprosto mimořádným a unikátním prvkem.

Luisiny lázně (Loimannovy lázně II, Lázně I)

Klasicistní přízemní stavba z roku 1840 byla postupně doplňována přístavbami a dokončena v roce 1902. Stavba v přísných formách pozdního klasicismu s kvádrovou rustikou a korintskými pilastry v nárožních rizalitech svou přízemní hmotou zachovává nízkou hladinu zástavby a přirozeně zapadá do parkových úprav Luisina pramene. Slatinné směsi byly míchány přímo na dvoře.

Lázeňská poliklinika (nová stáčírna minerálních vod)

Na místě předchozích budov starých stáčíren z let 1794 a 1816 postavena roku 1892 podle projektu Josefa Paschera nová stáčírna v duchu okázalého neobaroka. Vedle Františkova pramene se zde expedoval i Studený pramen, Solný a Luční pramen, a později Nataliin a Kostelní pramen.

Slatinné lázně (Cartellieriho lázně, Lázně III)

Lázeňský lékař Dr. Cartellieri si postavil u nově objevených pramenů v letech 1863-1864 své vlastní lázně. Budova se dvěma křídly postavena podle projektu Karla Wiedermanna v duchu romantického historismu. V roce 1865 musela být budova rozšířena přístavbou do dvora. Podávaly se zde slatinné, železité i solné koupele.

Společenský dům (Kursaal)

Nejstarší veřejná stavba se společenským sálem ve Františkových Lázních byla postavena v letech 1793-1794. V letech 1876-1877 ji doplnila přístavba Konverzačního sálu podle projektu Gustava Wiedermanna v novorenesančních formách, zastřešená mohutnou neckovou kupolí. Před vstupem je po celé délce průčelí situován původně otevřený sloupový portikus s terasou.

Letecký pohled na lázeňskou krajinu kolem Františkových Lázní od jihu

Terapeutická krajina

Na lázeňské parky v centru města navazuje terapeutická (léčebná) krajina s rozsáhlými lesoparky, která je ukázkou komponované krajiny vytvořené místním Okrašlovacím spolkem na původně jednotvárné rovinné ploše rašelinišť a slatinišť. Je protkána řadou cest k pramenům a výletním místům.

Kostel Povýšení sv. Kříže

Stavba katolického kostela ve stylu ušlechtilého klasicismu byla dokončena v roce 1819. Místo bylo voleno tak, aby katolický chrám pohledově uzavíral druhou urbanistickou osu lázní.

Pravoslavný chrám sv. Olgy

Postaven v letech 1887-1889 podle projektu Gustava Wiedermanna, který použil předlohu ruského chrámu od ruského architekta A. L. Obera.

Výletní restaurace Amerika

V roce 1898 byla postavena podle plánu stavitele Karla Haberzettla na břehu městského rybníka, v lesoparku nazývaném Amerika, výletní restaurace ve stylu romantických chebských hrázdných staveb.

Městská památková zóna **HORNÍ BLATNÁ**

Horní Blatná (německy Bergstadt Platten) leží ve vrcholové partii Krušných hor v nadmořské výšce 888 m n.m. Po objevu bohatých ložisek cínu založil saský kurfiřt Johann Friedrich nová horní města - roku 1532 Horní Blatnou a 1533 Boží Dar. V provozu bylo na 40 dolů a dalších zpracovatelských zařízení. Po šmalkaldské válce roku 1547 připadlo území zpět českému království a v roce 1548 povýšil Blatnou král Ferdinand I. na královské horní město. V provozu zde byla i sklárna a výroba modré kobaltové barvy. Koncem 60. let 16. století zde žilo téměř 2 000 obyvatel. V důsledku rekatolizace odešla ale velká část protestantských horníků zpět do Saska a při české hranici založili nové město Johanngeorgenstadt. V roce 1732 narazil F. Hessler na bohatou žílu cínu a stříbra. Staré doly se znovu otvíraly, vedle nich vznikaly i doly nové. Zástavba města v druhé polovině 17. a 18. století je dokladem druhého zlatého období těžby. Konjunktura a stále bohatnoucí patriciát umožnil barokizaci i novou výstavbu nákladných domů náročné architektonické úrovně. Dosud se zde dochovalo velké množství památek, pro které byla Horní Blatná v roce 1992 prohlášena za městskou památkovou zónu.

Celkový letecký pohled na město od západu

Historické centrum

Horní Blatná si dodnes zachovala svůj původní renesanční půdorys pravidelné ortogonální soustavy. Saský horní úředník Joachim Spahnseil zakreslil šachovnicovou síť se 199 stavebními parcelami. Pro močálovitý terén musel být před vlastní výstavbou města zbudován nejprve důmyslný systém haťových můstků a kanálů. Základem osnovy se stalo obdélné náměstí (110 x 95 m), na jehož velikost se váží i rozměry domovních bloků. V pozdějších etapách se již zástavba nevázala na původní rozvrh.

Dům čp. 29 v ulici Hamerské

Kostel sv. Vavřince

Na místě původního dřevěného pozdně gotického kostelíka z roku 1542 byl postaven nový mohutný kostel sv. Vavřince ve stylu saské renesance, dokončený roku 1594. V letech 1605-1607 byla přistavěna věž, ve které pobýval městský hlásný (věžník). V podvěží se nachází sakristie zaklenutá valenou klenbou, po stranách plochostropě kaple, otevřené do lodi kostela. V roce 1754 byl barokizován a doplněn sochařskou výzdobou interiéru i exteriéru.

Hřbitovní kaple sv. Kříže

Na jihozápadním okraji města byl ve 2. čtvrtině 18. století zřízen hřbitov a postavena pozdně barokní kaple sv. Kříže, vysvěcená roku 1744. Vnitřní prostor kaple je plochostropý se štukovými zrcadly, v západní části lodi je vestavěna dřevěná kruchta. Podvěží je zaklenuto valeně s výsečemi. Mobiliář z druhé čtvrtiny 18. století. Na přilehlém hřbitově novogotická hrobka Johanna Hahna a Marie Hahn z roku 1895.

Dům Putzů z Breitenbachu čp. 4

barokní stavba s rokokovými prvky, kterou nechal postavit Johann Josef Putz v roce 1709. Zachovala se zde dispozice i původní vybavení se štukovou dekorací. Dům je příkladem nadprůměrně luxusního a reprezentativního obydlí, stylizujícího se do podoby městského šlechtického paláce.

Radnice a měšťanské domy

Ve východní frontě náměstí byla postavena městská radnice, která si až do požáru v roce 1892 uchovala svou barokní podobu. Poté byla upravena v novorenesančním duchu, který se v nedávné době znovu pietně obnovil. Budova fary náleží k nejstarším domům ve městě a pochází již z počátku 16. století. V traktu směrem k Perninské ulici je zasazeno torzo sedátkového portálu ve stylu saské renesance. Měšťanské domy na náměstí dokládají bohatství svých majitelů. Na jižní straně náměstí vyniká zejména dům Putzů z Breitenbachu čp. 4, pozdně

Dům čp. 6

v Hamerské ulici, s roubeným přízemím a hrázděným patrem. Z hlediska způsobu provedení hrázděných konstrukcí se může jednat o jeden z nejstarších domů tohoto typu nejen v Horní Blatné, ale i v celé západní části Krušnohoří. Typologicky podobné hrázděné konstrukce má dům ev. č. 70 ve Vančurově ulici i dům ev. č. 5 v Purkyňově ulici, kde byly do spodní části výplně vsazeny sdružené ondřejské kříže. Jednoduché hrázděné konstrukce saské ortogonální soustavy můžeme spatřit i na domu čp. 166 v Tovární ulici, ev. č. 15 nebo čp. 6 ve Vančurově ulici. Příkladem zástavby maloměstského typu charakteristickým pro západní Krušnohoří od 18. do 19. století je i dům čp. 113 (ev. č. 26) v Úzké ulici s hrázděným patrem obloženým dřevěným bedněním. I mnohé další stavby v Horní Blatné mají své hrázděné konstrukce dosud skryty pod novodobými omítkami.

Lidová architektura

Mnohé domy byly stavěny za použití hrázděných konstrukcí v patře. Příkladem může být dům čp. 6 na náměstí sv. Vavřince, s hrázděným patrem saského typu a portálem z roku 1713. Obdobným typem je i dům čp. 127 v Bezručově ulici z roku 1754, ve kterém je umístěno Muzeum těžby cínu. Tento typ honosných měšťanských domů představoval natolik uznávaný vzor, že se jejich vnější podoba přenášela i na jednodušší architekturu v okrajových částech městských celků. Typickým příkladem lidového stavitelství je zejména dům čp. 29

Horní Blatná čp. 127

Blatenský vodní příkop

Mezi Horní Blatnou a Božím Darem byl v letech 1540-1554 vybudován umělý vodní příkop v délce 12 km zásobující vodou důlní zařízení, rudné mlýny a rýžoviště cínu. Stavitelem byl Stefan Lenk (Lenck). Jedná se o nejvýznamnější báňské vodní dílo v české části Krušných hor a druhé největší dílo svého druhu v České republice. Unikátní jsou četná zařízení k regulaci průtoku vody – stavidla, přepady a vedlejší kanály, jimiž se při velkém průtoku odváděla voda zpět do potoka Černá. Podél jeho toku vede naučná stezka. Významná technická památka byla prohlášena v roce 2017 za národní kulturní památku.

Vlčí jámy

Západně od města jsou zachovány rozsáhlé sejpy po rýžování cínu u Kozího potoka. Severovýchodně od města, na svahu Blatenského vrchu, se nacházejí dobývky dolu sv. Jiří a Wolfgang, proměněné v rozsáhlé propadliny, známé jako Vlčí jáma (Wolfspinge) a Sněžná či Ledová jáma (Schneepinge, Eispinge), souhrnně označované jako Vlčí jámy. Vzhledem ke značné hloubce - Vlčí jáma je dlouhá 120 metrů, hluboká 20-25 metrů a místy až 14 metrů široká, Ledová jáma je 20 metrů hluboká - se zde udržuje po celý rok sníh a led. Územím prochází naučná stezka Vlčí jámy.

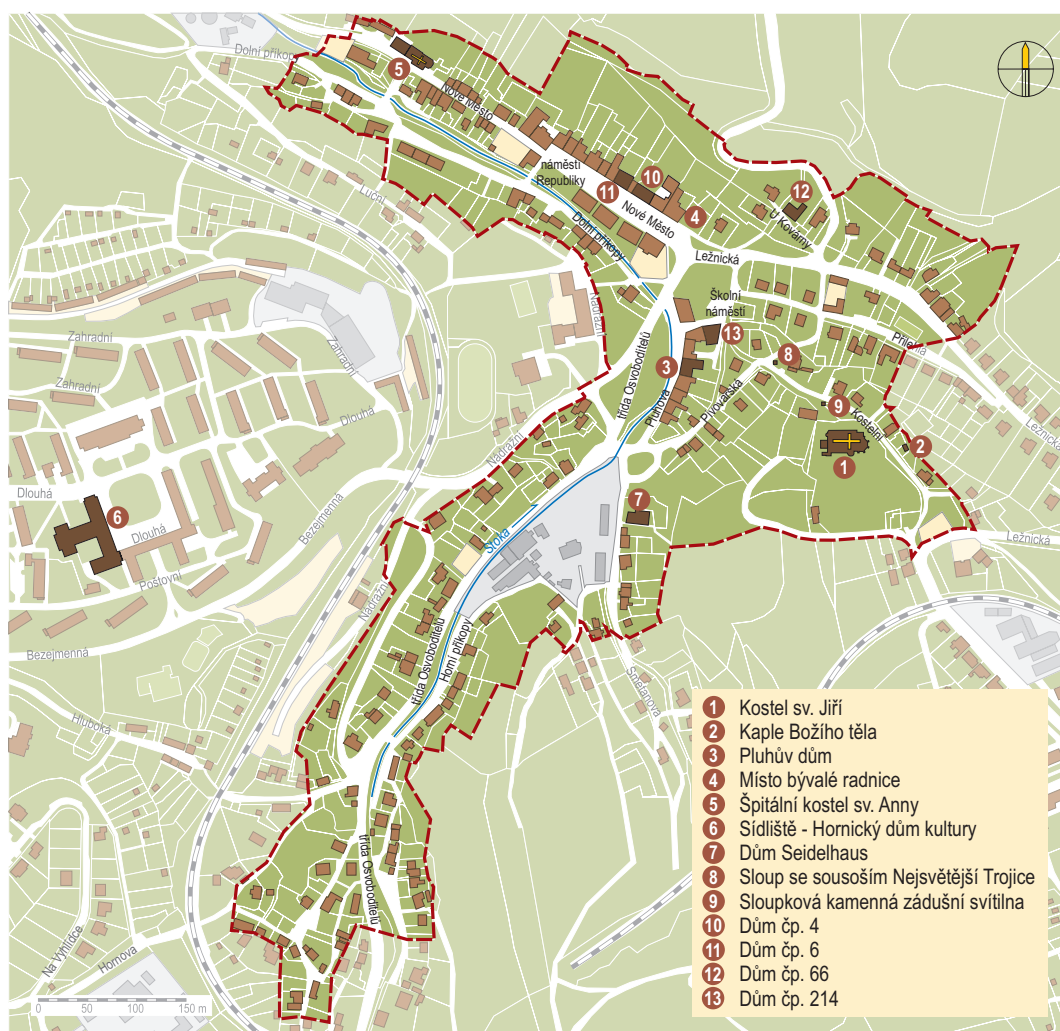

Zbytek sedátkového portálu v ohradní zdi fary

Městská památková zóna HORNÍ SLAVKOV

Poblíž starší havířské osady vznikla počátkem 13. století nová hornická kolonie, z níž se po přílivu horníků ze Saska vyvinulo kolem roku 1335 městečko. Pojmenování nese po svém zakladateli – Slávkovi z Oseka (Rýzmburka), z rodu Hrabišiců. Přívlastek „horní“ prozrazuje hornický původ osady. Rýzmburkům patřilo poddanské městečko celou předhusitskou dobu a ti je připojili k bečovskému panství. V 15. století městská práva potvrdili a rozšířili noví majitelé městečka, páni z Plavna. Za vlády Pluhů z Rabštejna v letech 1494-1547 začal patřit Horní Slavkov díky nebyvalému rozvoji těžby cínových, ale v počátku i stříbrných rud, k nejslavnějším hornickým městům v českých zemích. O významu města svědčí vedle proniknutí zdejšího cínu na evropské trhy také i výstavba a provoz mincovny v letech 1525-1526. Za Pluhů z Rabštejna mělo město přes 4 000 obyvatel a významem se rovnalo Kutné Hoře či Jáchymovu. Roku 1618 však byl městu pro účast v českém stavovském povstání konfiskován všechen majetek.

Přes přechodné oživení těžby počátkem 18. století však již tehdy započal trvalý úpadek báňských prací. V roce 1772 je zrušen vrchní horní úřad, roku 1868 bylo nařízeno zrušení dolů. V 19. století pak střídá slávu horního města výroba porcelánu. Po roce 1945 došlo k výměně obyvatelstva a rozvoji těžby strategické suroviny – uranové rudy. Od roku 1950 zde byli nasazeni převážně političtí vězni z táborů nucených prací. V letech 1951-1956 probíhala nad historickým jádrem města výstavba nového hornického sídliště ve stylu socialistického realismu. Těžba uranu zde byla ukončena v roce 1963. Hornictví cínu přineslo městu rozvoj a slávu, těžba uranu pak jen úpadek a zkázu. Až do poloviny 20. století se zachoval zcela ojedinělý ráz ryze renesančního města. Devastace historického jádra města však vedla až k likvidaci celé západní fronty náměstí a další řady budov (v roce 1977 dokonce i radnice) tak, že zde musela být zrušena i městská památková rezervace.

Letecký pohled na Horní Slavkov

V Horním Slavkově stávalo ještě v 50. letech 20. století několik stovek architektonicky i památkově velmi hodnotných gotických a renesančních domů, které byly postupně ubourávány prakticky až do úplného zničení tzv. starého města. Bez vážnějších důvodů bylo srovnáno se zemí téměř 400 cenných objektů! Tuto zkázu potkalo i celou jihozápadní frontu náměstí. Zbyly jen staré obrázky. Dominantou náměstí byl zejména vysoký tzv. Niedermannův dům s renesančním portálem. Renesanční radnice stávala až do roku 1977 na jižním konci západní fronty náměstí. Upravena byla v letech 1583-1586 přestavbou staršího objektu italským stavitelem Matyášem Merkleinem. Objekt na obdélném půdorysu byl ukončen mohutným atikovým zdívkem členěným pilastry a trojúhelnými štíty. Mezi okny v patře byl umístěn vedle zemských znaků českého lva a rakouského orla i městský znak Horního Slavkova. V roce 1977 vypukl požár, který zničil krov a část stropů, výrazněji však budovu nepoškodil.

Kostel sv. Jiří

Na místě starší sakrální stavby byl v letech 1517-1520 postaven v pozdně gotické podobě kostel sv. Jiří. Jednoduchá stavba dominuje západní hranolová věž, v horní části přecházející v osmibokou, s torzem původního ochozu na dřevěných krakorcích. Původně byl kostel opevněn, o čemž svědčí zachované střílny a původně tři věže - vedle hlavní západní věže s ochozem to byla věž severní nad sakristií (snesena koncem 18. století) a jižní bašta. Nad opěrnými pilíři pětiboce uzavřeného presbytáře byly vloženy střílny. Důvodem opevnění stavby se stala ochrana bohatého města. V interiéru je zachována žebrová síťová klenba a renesanční kruchta. Koncem 18. století byl interiér kostela zbarokizován. Součástí hřbitova je kdysi volně stojící hranolová věž zvonice z roku 1540, přestavěná v roce 1686. Před kostelem stojí unikátní náhrobní sloup se zádušní svítilnou z 1. poloviny 16. století a barokní budova děkanství z poloviny 18. století. Slavná latinská škola z roku 1525 stojící pod kostelem byla zbourána v roce 1979.

Přesto bylo rozhodnuto jednu z našich nejcennějších památek zbořit. A tak zde dodnes můžeme spatřit pouze citelnou jizvu na duši města i celé České republiky. Přes veškerou ztělesněnou zhoubu města zůstalo v historickém jádru Horního Slavkova zachováno stále ještě několik honosných pozdně gotických a renesančních měšťanských domů.

Pluhův dům uprostřed Pluhovy ulice

Portál domu čp. 214

Pluhův dům a muzeum

Nejcennějším z nich je Pluhův dům, postavený v letech 1510-1512 s vysokými bočními štíty členěnými lichými arkádami. Vedle něj je v renesančním měšťanském domě čp. 211 v Pluhově ulici otevřeno Muzeum města Horní Slavkov. Ve stálé expozici je zde prezentován historický vývoj i slavná hornická minulost města. Dalšími hodnotnými objekty jsou dům čp. 4 s portálem datovaným k roku 1519, dům čp. 6 s arkýřem, dům čp. 66 s renesančním portálem z roku 1544 a dům čp. 214 z doby okolo roku 1500. V Kostelní ulici stojí sloup Nejsvětější Trojice z roku 1685.

Seidelhaus

Ve Smetanově ulici je vzácně dochován objekt sladovny (mylně tradovaný jako rudný mlýn) z 2. poloviny 16. století zvaný Seidelhaus. Je dokladem charakteristické předměstské historické zástavby související s provozem městského pivovaru. Na přední trakt navazuje hospodářský trakt. Svou ojedinělostí, charakterem a stavem zachování patří objekt mezi nejcennější objekty Karlovarského kraje.

Špitál s kostelem sv. Anny

Na severozápadním okraji města, v části zvané Nové Město, stojí dosud špitální kostel sv. Anny. Byl založen společně s městským špitálem kolem roku 1500. Poté, co při velkém požáru města v roce 1713 vyhořel, byl roku 1728

znovu obnoven v barokním slohu. Kostel je jednolodní, s nízkou hranolovou věží završenou cibulovou střechou s lucernou. Interiér je zaklenut valenou klenbou zdobenou malbami místního proslulého malíře E. Dollhopfa z roku 1772.

Horní Slavkov na mapě císařského otisku stabilního katastru z roku 1842

Celkový letecký pohled na město z roku 1961, vlevo sídliště

Hornický dům kultury

Sídliště

V letech 1951-1956 vyrostlo nad historickým jádrem města nové hornické sídliště ve stylu socialistického realismu. Po ukončení otrocké práce politických vězňů ve zdejších uranových dolech bylo nutné nové pracovníky, především z řad

brigádníků, ubytovat. Pro podnik Jáchymovské doly vyrostly obytné domy, mateřská škola a jesle, i. základní škola, obchodní dům Brigádník, v roce 1956 byl slavnostně otevřen Hornický dům kultury a v roce 1960 pak dokončen hotel Tatra. Dodnes tak zdejší sídliště představuje doklad komplexní výstavby městského celku v uvedeném období v jednotném architektonickém pojetí.

Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice

Na rohu Kostelní ulice je umístěn Trojiční sloup z pískovce se sousoším Pietas Domini, jež je na Karlovarsku zcela ojedinělé. Byl postaven roku 1685, čímž se řadí mezi nejstarší trojiční sloupy západních Čech.

Sloupková kamenná zádušní svítlna

Sloupková, kamenná zádušní svítlna ze druhé poloviny 16. století, která dnes dotváří přístupovou cestu ke kostelu sv. Jiří z Kostelní ulice, nazývaná Hesslerův sloup, stávala původně u hrobu Georga Hesslera (Häslera).

Městská památková rezervace

CHEB

První zmínka o Chebu (Egire, Eger) pochází z roku 1061. Název místa se vztahuje k řece, jejíž keltské jméno bylo Agara („neklidná voda“). V 9.-11. století se zde nacházelo slovanské hradiště a později zde vyrostla důležitá obchodní osada zvaná Romanei. Na počátku 12. století dochází ke kolonizaci z oblastí bavorské Severní marky. Pod ochranou hradu vznikl městys, zmiňovaný roku 1149 jako oppidum. Chebské území, označované jako Regio Egere, zasahovalo až do Saska a Bavorska. V roce 1146 přechází Cheb do rukou Štaufů a za císaře Fridricha Barbarossy zde vzniká císařská falc. V letech 1203-1215 proběhlo rozšíření tržní osady ve velké středověké město. Za vlády českých králů Přemysla Otakara II. a Václava II. se Chebsko stalo dvakrát na krátkou dobu součástí českého státu. Jako trvalá zástava bylo město připojeno k českému království Janem Lucemburským v roce 1322.

Cheb se vyvíjel ve významné řemeslnické a obchodní centrum s výsadním postavením vůči českému království i Svaté říši římské. Chebský městský stát mocensky ovládal celou oblast. Zvláštní charakter a statut města v rámci zemí Koruny české byl zrušen až v roce 1787. V průběhu své historie se město Cheb stalo několikrát místem důležitých diplomatických jednání, ať již v době husitské či za krále Jiřího z Poděbrad. Po polovině 17. století bylo město přestavěno v barokní pevnost. Po katastrofě druhé světové války proběhla velká obnova města. Historické jádro města Cheb bylo poté v roce 1981 prohlášeno městskou památkovou rezervací.

Hrad

V západní části slovanského hradiště chráněného mohutným valovým opevněním nechal Diepold z Vohburgu kolem roku 1125 zbudovat hrad, jako ústřední centrum ministeriálního okruhu kolonizované oblasti.

Ve 2. polovině 12. století jej přestavěl císař Friedrich Barbarossa na císařskou falc. Jádro tvořil hradní palác s velkým slavnostním sálem v patře a hradní kaple sv. Erharda a Uršuly. Palác byl dřevěným ochozem spojen s horním patrem kaple. Vstup do areálu hradu od města chránila velká hránlová věž, postavená z bosovaných kvádrů černého sopečného tufu z nedaleké Komorní hůrky, díky ně-

muž získala své jméno Černá věž. Nástavba věže pochází až z roku 1774. Ve 2. polovině 15. století bylo nad velkým sálem přistavěno hrázděné obytné patro a u západní stěny hospodářská budova (tzv. Kuchelhaus), ve které byli 25. února 1634 zavražděni Valdštejnovi důstojníci. Palác se zachoval pouze v torzálním stavu, ale nejlépe dochovanou památkou falce je hradní kaple. Z původního románského opevnění se dochovala Černá věž a část východní hradby. Na základě výnosu císaře Ferdinanda III. z roku 1652 byl Cheb zařazen mezi vojenské pohraniční pevnosti, Chebský hrad byl přeměněn v citadelu a obezděn barokní cihlovou hradbou s kasematy.

Kostel sv. Mikuláše

Arciděkaný chrám sv. Mikuláše pochází z počátku 13. století, kdy byl vystavěn jako trojlodní románská bazilika se čtvercovým chórem na západě a dvojicí věží. Západní stranu uzavírala příčná loď s hlavním portálem a nalezenými základy další dvojice věží. Z původní románské stavby se dochovaly spodní tři patra věží, západní portál a část severního portálu. Po velkém požáru roku 1270 byla románská část nahrazena gotickým chórem a ve 2. polovině 15. století proběhla přestavba chrámové lodi v halové trojlodí. Po požáru roku 1742 byla jižní věž osazena barokní kopulí, zatímco severní věž zůstala s provizorním zastřešením. Po dalším požáru v roce 1809 byla při opravě střechy i věží osazena na jižní věž neogotická jehlancová střecha a severní věž byla dokončena až o padesát let později. V současné době se na obě věže vrátily jejich neogotické střechy.

Hradní kaple

Historické centrum

K rozšíření staré kupecké osady a k založení nového města došlo na počátku 13. století. Pravidelný charakter s velkým náměstím a kolmými ulicemi svědčí o plánovitém záměru. Po velkém požáru roku 1270 byla zahájena nová výstavba, která dotvořila půdorysnou osnovu historického centra zhruba do dnešní podoby. Od 2. poloviny 13. století byly budovány městské hradby s třemi hlavními branami - Horní, Mostní a Lodní. Před těmito branami vyrůstala předměstí s pásem vnějšího opevnění. Gotické domy byly stavěny převážně z kamene, ale i s použitím hrázděného zdiva s charakteristickým úzkým průčelím a strmými štíty vysokých vícepatrových střech. Účastí nejvýznamnějších stavitelů, Kryštofa Dientzenhofera, G. B. Alliprandiho a zdejšího rodáka B. Neumanna získalo město novou velkolepou barokní tvář. I jejich barokní přestavba tak zachovala výmluvný doklad o bohatství svých majitelů.

Špalíček

Komplex 11 domů zvaný Špalíček, stojící na náměstí Jiřího z Poděbrad, se stal přímo symbolem Chebu. Na místě masných krámů a kramářských bud vyrůstal již od 13. století. Podle dendrochronologické analýzy lze datovat vznik domu čp. 500 k roku 1458, dům čp. 501 do roku 1453, domy čp. 503 a čp. 504 do roku 1461.

Schirdingerovský dům čp. 508

Pochází z 15. století a je jediným dochovaným, čistě gotickým patricijským domem v Chebu. Při renesanční přestavbě byl doplněn arkádovou pavlačí na nádvoří. Svým mohutným stupňovitým štítem, portálem i tmavou fasádou dokládá podobu gotických domů středověkého Chebu.

Kostel Zvěstování Panny Marie s františkánským klášteřem

Na základech prvního kostela z poloviny 13. století vyrostl po požáru roku 1270 nový gotický kostel Zvěstování Panny Marie,

v němž byli jako první oddáni český král Václav II. a Guta, dcera římského krále Rudolfa Habsburského. Trojlodí s pětibocí uzavřeným presbytářem je jedním z prvních halových kostelů v Čechách. Krov nad chórem z roku 1319 je nejstarším v České republice. V severozápadní části je připojen ambit s gotickými křížovými klenbami a rajským dvorem.

Kostel sv. Kláry a klášter klarisek

Po těžkém poškození kláštera klarisek za švédského obléhání Chebu roku 1647 byla v roce 1697 dokončena výstavba nového konventu a v letech 1708-1712 pak i nového kostela sv. Kláry. Autorem projektu byl pravděpodobně Kryštof Dientzenhofer. V roce 1782 byl klášter zrušen a z kostela se stalo skladiště soli a ledu pro pivovar. Po první světové válce zde byla zřízena pamětní síň padlých a v roce 1973 výstavní a koncertní síň galerie v Chebu.

Kostel sv. Bartoloměje

Gotický kostel křížovníků s červenou hvězdou, které do města povolal král Přemysl Otakar II. v roce 1270, byl dostavěn na místě starého špitálu až roku 1414. Podélná hala nese na jednom sloupu rozvinutou hvězdicovou klenbu. V roce 1347 byla u jižní stěny přistavěna kaple sv. Václava, přestavěná v roce 1674 a znovu po požáru 1809.

Nová radnice

V letech 1723–1728 začala být stavěna podle návrhu pražského dvorního stavitelce Giovannioho Battisty Alliprandiho. Byla ovšem realizována pouze polovina celého konceptu. Původně měla budova obsahovat ještě jedno křídlo s druhou věží a mezi nimi rizalit s atikovým štítem. Přesto je svou palácovou dispozicí s vnitřním reprezentativním schodištěm a sochařskou a štukovou výzdobou jednou z nejzdařilejších barokních staveb ve městě. Od roku 1962 je zde umístěna galerie výtvarného umění.

Grünerův dům čp. 478, zvaný též Werndlů

Od 15. století patřil rodu Schmiedlů ze Seebergu, v roce 1687 jej získali Werndllové z Lehensteinu, jejichž erb se nachází v oválné kartuši nad portálem. V první polovině 19. století tu byl u magistrátního rady Grünera častým hostem J. W. Goethe.

Městský dům čp. 492 zvaný též Pachelbelův či Junkerský

Jeden z nejlépe dochovaných měšťanských domů. Gotické jádro domu pochází z konce 14. století, letopočet 1600 nad vstupním portálem datuje renesanční přestavbu. Dne 25. února 1634 zde byl zavražděn Albrecht z Valdštejna. Od roku 1873 zde sídlí muzeum.

Gablerův dům čp. 507

Původně gotický dům s rokokovou fasádou upravenou v polovině 18. století. Zlacený reliéf Panny Marie nad portálem je památkou na jezuity, kteří zde chtěli v roce 1657 zřídit svou kolej, ale nakonec z tohoto plánu sešlo.

Dům Minetti čp. 474

Původně byl největším komplexem budov rodu Junkerů v Chebu. Při své první návštěvě Chebu v roce 1458 zde pobýval český král Jiří z Poděbrad. Snad kolem roku 1715 jej nechal italský obchodník Franz Minetti upravit ve střízlivě raně barokní podobě.

Dům Na Ostrém rohu, zvaný též Junkerský čp. 455

V majetku rodu od roku 1396, na průčelí osazen rodový znak a pamětní deska, připomínající pobyt krále Jiřího z Poděbrad v Chebu v letech 1459-1461. Po roce 1715 proběhla barokní přestavba. Snad kolem roku 1715 jej nechal italský obchodník Franz Minetti upravit ve střízlivě raně barokní podobě.

Historické krovky – chebský fenomén

V květnu roku 2017 byla otevřena unikátní prohlídková trasa Pod střechami chebských domů, díky níž se mohou návštěvníci seznámit s nejstaršími krovky v Čechách. Nejstarší pocházejí již z první čtvrtiny 14. století, z doby vlády Karla IV. a Václava IV., další pocházejí z renesance, baroka i 19. a 20. století. Jedná se o výjimečná tesařská díla z hlediska řemeslného provedení či rozměrů. V žádném jiném českém nebo moravském městě zřejmě není dochován tak pestrý, ucelený a početný soubor historických krovů. I v širším měřítku střední Evropy jde patrně o unikát.

Chebské střechy domů na jihozápadní straně náměstí

Městská památková zóna

JÁCHYMOV

Po nálezu bohatých ložisek stříbra u původní obce Konradsgrün povolal majitel panství Štěpán Šlik horníky převážně ze sousedního Saska a založil roku 1516 osadu zvanou nejprve Údolí (Thal), posléze Údolí sv. Jáchyma (Sankt Joachimsthal) - dnešní Jáchymov. V roce 1520 byla osada povýšena na svobodné horní město. K roku 1534 zde stálo již 1200 domů a se svými 18 000 obyvateli představoval Jáchymov druhé nejlidnatější město českého království. Po šmalkaldské válce v roce 1547 odňal český král Ferdinand I. Šlikům právo k dolům i městu a Jáchymov se stal královským horním městem.

Letecký pohled na Jáchymov od jihozápadu

Historické jádro

Zástavba Jáchymova se zpočátku vyvíjela živelně. Domovní zástavba se rozvíjela podél Jáchymovského potoka a nejstarším jádrem města se stal tzv. Chlebný trh, dnešní náměstí na Slovanech. V této nejstarší části města vzniklo obdélné náměstí, kde až do 50. let 20. století stávala hrázděná Stará radnice. Jižně byl vybudován hřbitovní kostel Všech svatých se špitálem. Prvotní zástavba města byla dřevěná a hrázděná. Na ploše Chlebného trhu stávala ještě ve východní části drobná kaple sv. Anny. Zástavba posléze stoupala vzhůru podél potoka a v horní části vzniklo nové obdélné náměstí. Na jihozápadní straně zaujala své místo nová radnice a mincovna, v severním čele pak byl postaven kostel sv. Jáchyma. Nad městem byl vybudován hrad - zámek Freudenstein pro horní úřad. Zástavbu města tvořily převážně řadové jednopatrové, ale často i dvoupatrové domy s poměrně jednotným půdorysem. Dodnes zde pozorujeme výtvarné znaky pozdní gotiky a rané renesance saského kulturního okruhu. Nejvýznamnější domy se nacházejí podél horní části dnešního náměstí Republiky. V době největší konjunktury ve 30. – 40. letech 16. století byly zastavěny vrstevnicově i přilehlé svahy a počet domů byl zhruba o polovinu vyšší než dnes. Ve spodní části údolí stávalo několik mlýnů. Přímo mezi obytnými domy a za městem se rozvíjel báňský provoz a v obraze města se uplatňovala četná vratidla s typickými kuželovými střechami. Na konci 16. století započal ale značný úpadek těžby přinášející i úpadek celému městu. Roku 1782 a znovu 1873 postihl město zhoubný požár. Prokázání radioaktivity jáchymovské důlní vody roku 1905 pak dalo podnět k myšlenkám o léčebných účincích pramenů. V jižní části údolí byly následně založeny první radonové lázně na světě. Ve svahu nad lázeňským údolím vznikla luxusní vilová čtvrť.

V roce 1992 se historické jádro města Jáchymova stalo městskou památkovou zónou a od roku 2019 je součástí světové památky UNESCO Hornický region Erzgebirge / Krušnohoří.

Děkanský kostel
sv. Jáchyma

Jedná se o první luteránský kostel v českých zemích. Původně jednolodní stavba byla vybudována v letech 1534-1540 stavitelem H. Koppem za účasti políra W. Müllera z Ostrova a kameníka Jörga z Bamberka. Po bitvě na Bílé hoře znovu vysvěcen jako kostel katolický. Po požáru v roce 1873 byl kostel obnoven podle návrhu architekta J. Mockera do podoby síňového trojlodí. Zachovány jsou unikátní portály, západní portál s reliéfním portrétem zakladatele města, Štěpána Šlika. Před děkanským chrámem sv. Jáchyma stojí sloup Nejsvětější Trojice se sousoším Panny Marie, sv. Josefa a sv. Jáchyma z roku 1703, a barokní plastika sv. Jana Nepomuckého.

Jáchymovské tolarý z roku 1520

Královská mincovna

Po udělení mincovního práva Šlikům králem Ludvíkem Jagellonským v roce 1520 byla v Jáchymově zřízena mincovna. K tomuto účelu byl zakoupen dům Kunze Eiolta v horní části města. Minci, která byla nazývaná podle místa svého původu - Joachimsthaler Guldengroschen, Thaler - tolar, vděčí za svůj název i dnešní dolar. Když v roce 1528 odňal nový český král Ferdinand I. Šlikům právo ražby mincí, přešla jáchymovská mincovna do královských rukou. Přestavba královské mincovny probíhala v letech 1533-1536 a již jako dokončenou ji postihl v roce 1538 požár, po kterém musela být znovu opravena. Po útlumu těžby stříbra v Krušnohoří skončil v roce 1671 i provoz v jáchymovské mincovně. Od té doby zde byly již jen byty a úřední místnosti vrchního horního úřadu a z bývalých provozů zůstala v činnosti tavící pec ke zkoušce rud. Dnes zde sídlí muzeum. Z původního technického zařízení mincovních provozů se dochovala i konstrukce tavící pece na tavení stříbra v zadním křídle mincovny a dvouprostorová kovářská pec (dymník) v suterénu.

Hrad Freudenstein

Na původně nezarostlém vrchu nad jáchymovskou mincovnou nechal Štěpán Šlik postavit v letech 1516-1517 hrad Freudenstein. Stavitelem hradu, který sloužil jako sídlo horního úřadu, měl být podle pramenů Hans Münnich. V roce 1548 se hrad stal královským majetkem a začal sloužit jako sídlo královských horních hejtmanů. Roku 1634 zcela vyhořel a zůstal již v rozvalinách. Vlastní hrad měl podobu pravidelného čtyřúhelníka s dvojicí válcových

věží v nároží a palácem u východní hradební zdi s výhledem na město. Dosud se zde zachovala tzv. Šlikova věž s částí opevnění a druhá věž zvaná Prachárna, která sloužila horníkům jako sklad střeliva.

Kostel Všech svatých (špitální, hřbitovní)

Ve stráni nad městem stojí drobný kostelík, který je nejstarší stavební památkou města, pocházející z roku 1516. V roce 1530 byl připojen špitál. Spodní část přízemí je zděná

z lomového kamene, vnitřní konstrukce jsou hrázděné a zevně přizděné kamenným zdivem. V interiéru jsou zachovány staré kamenné náhrobní desky a oltář z dílny L. Cranacha. Dále je zde zachováno sousoší Kalvárie K. Waltra z roku 1544.

Radnice

Původně zde stál dům Jeronýma Šlika, který městu daroval ke zřízení nové radnice. Objekt byl přestavěn v letech 1538-1544 a nově upraven po požáru města 1782. V roce 1902 byla severní část radnice navýšena o druhé patro a upravena do dnešní podoby podle návrhu stavitelů Johanna Benesche a Rudolfa Hammerschmidta. Dnes zde sídlí městský úřad, knihovna a infocentrum. Vstup je osazen renesančním portálem a v přízemí i v suterénu se dochovaly původní renesanční klenuté prostory.

Evangelický kostel

Postaven v roce 1904 v typickém pojetí regionální architektury s použitím hrázděného zdiva. Na průčelí osazeny plastiky M. Luthera a J. Mathesia. V interiéru se nachází Mathesiova pamětní síň.

Kaple sv. Anny

Na místě starší dřevěné kaple poblíž Chlebného trhu byla v roce 1778 zbudována barokní zděná kaple, zastřešená původně vysokou bání se zvoníčkou. Po požáru města roku 1873 byla upravena do současného stavu.

Kaple sv. Barbory

Vrcholně barokní kaple sv. Barbory byla postavena v roce 1770. Protože byla vybudována z podnětu horníků a hutníků, byla opatřena dvěma zvoníčkami. Původně stála v místech dnešního lázeňského domu Astoria, v roce 1916 byla přenesena nad lázeňské údolí.

Patricijské domy

Stavební vývoj Jáchymova je dokladem jeho hospodářské síly i vlivu vytříbené stavební kultury. Městské paláce a domy bohatých patricijů byly dílem městských stavebních hutí, které do tohoto prostředí přinesly vzory tehdejší vyspělé městské architektury. Typické jsou charakteristickými, tzv. sedátkovými portály (s mělkými nikami opatřenými sedátky a ukončenými konsolovými baldachýny), portály s trojúhelnými tympanony s křehkými a subtilními sloupy na způsob gotických fiál a reliéfy ve cviklech portálů, arkýři s protínajícími se pruty na konzolách jejich podnoží, používáním žebrových kleneb apod. Nejceněnější domy jsou dům čp. 4 - dům pánů z Rožmberka, dům čp. 8 patřící snad Štěpánu Šlikovi s jedinečně zachovanými dřevěnými záklopovými stropy, dům čp. 12 s unikátní klenutou horní síní, dům čp. 143 s unikátními sklípkovými klenbami, který byl původně zřejmě domem horního hejtmána Heinricha von Könnertitz, dům čp. 145 s nově zabudovaným renesančním portálem pocházejícím ze zbořeného domu čp. 139, dům čp. 146 z roku 1555, dům čp. 292 z roku 1543 a mnohé další.

Portál čp. 143

Portál čp. 146

Portál čp. 270

Portál čp. 292

Dům čp. 4

Sklípková klenba v domě čp. 143

Letecký pohled na lázeňskou část města Jáchymova s Radium Palacem

Jáchymovské lázně

V jižní části jáchymovského údolí byly v roce 1906 založeny první radonové lázně na světě. Léčivé účinky jáchymovských důlních vod při onemocnění pohybového ústrojí přeměnily Jáchymov v lázeňské město světového významu. V letech 1910-1911 byl postaven podle plánů c.k. dvorního architekta Eduarda Zottera Badehaus (Lázeňský ústav pro léčbu radiem), dnešní lázeňské centrum Agricola a v letech 1910-1912 okázalý hotel „Radium Kurhaus“ - dnes Radium Palace, podle plánů vídeňského architekta Gustava Flesch - Brunningena. V roce 1913 se zde léčilo kolem 2500 pacientů a v roce 1930 již 9000 lázeňských hostů. Velkou zásluhu na tomto rozvoji má Marie Curie-Sklodowská, jež v jáchymovských rudách objevila prvek radium. Jako zdroj léčivé radioaktivní vody pro jáchymovské lázně se využívají čtyři prameny Curie, C1, Běhounek a Agricola z dolu Svornost.

Tragické období zasáhlo Jáchymov po druhé světové válce v souvislosti s těžbou uranu, což mělo za následek chátrání a demolice cenných staveb.

Pomník politickým vězňům

Po roce 1946 se Jáchymov a jeho okolí stalo centrem dobývání strategické suroviny - uranu. Postupně zde vznikly tábory nucených prací, kde svou otrockou prací těžili uran především političtí vězni. V upomínku těchto táborů byla u Děkanského chrámu sv. Jáchyma zbudována křížová cesta s jednotlivými zastaveními a pomníkem.

Městská památková rezervace

KARLOVY VARY

Karlovy Vary jsou největší a nejvýznamnější lázně České republiky s početnými prameny minerálních vod. Vznik Karlových Varů je spojován s osobou českého krále Karla IV., který zde měl podle pověsti objevit kolem roku 1350 v údolí Teplé horké Vřídlo. Zřejmě již kolem roku 1358 dal ve vyvýšené poloze vybudovat lovecký hrádek a při něm komorní městečko, které pojmenoval svým jménem – Karlsbad. Nazývalo se též Warmbad či případně česky Wary. Od roku 1508 měly Karlovy Vary statut veřejných lázní.

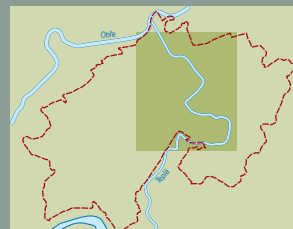

Lázeňská část města je malebně rozložena v hlubokém údolí řeky Teplé, které obklopují zalesněné svahy. Historické centrum se rozkládalo na levém břehu řeky, kde se pod hrádkem císaře Karla IV. rozprostíralo náměstí - Tržiště, s radnicí a městskou lékárnou. Na pravém břehu řeky stál nad zdejším nejdůležitějším pramenem zvaným Vřídlo, farní kostel sv. Maří Magdalény. V polovině 16. století bylo ve městě na čtyřicet lázeňských domů a přibližně 200 koupelen v soukromých domech. Zástavba domů byla budována z hrázděného zdiva. V roce 1604 postihl město požár a následně útrapy třicetileté války. Od konce 17. století prožívaly Karlovy Vary léta hospodářské prosperity. Roku 1701 zde u ohybu říčky Teplé, na místě dnešního Grandhotelu Pupp, dal postavit saský kurfiřt a polský král August Silný tzv. Saský sál, před rokem 1715 byl vedle něho vybudován Český sál tzv. Becherův letohrádek. Počalo se stavět i na Nové louce, v Ondřejské a Vřidelní ulici. V roce 1715 se uvádí již 60 lázeňských domů. Z barokního období města se dosud dochovala, kromě děkanského chrámu sv. Maří Magdalény, celá řada objektů s hrázděnými konstrukcemi. Jedním z nestarších karlovarských domů je dům U Zlatého vola, později nazvaný podle svého majitele Petter (1706-1709), dům Krásná královna na Staré Louce (1718-1719), sousední dům Maltézský kříž (1706). Významným objektem je i barokní dům-Sedm planet na Tržišti. V roce 1759 vypukl v domě U Tří mouřenínů na Tržišti požár, který zničil na 224 domů včetně městské věže a radnice. Obnovovaná zástavba se řídila již plně pozdně barokními principy. Město dostávalo více méně jednotnou architektonickou tvářnost. Koncem 18. a počátkem 19. století se v zástavbě uplatnil klasicismus a empír.

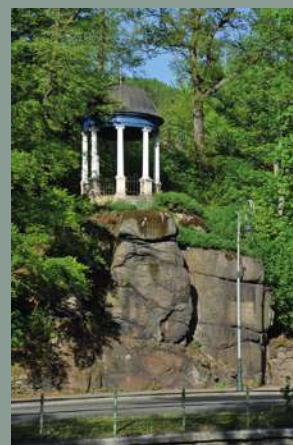

Pohled na centrum města Karlovy Vary z Petrovy výšiny

- 1 Zámecká věž, Tržní kolonáda, Zámecké lázně (Zámecká kolonáda), sloup Nejsvětější Trojice
- 2 Kostel sv. Maří Magdalény
- 3 Vřídlo, Vřidelní kolonáda
- 4 Mlýnská kolonáda
- 5 Dům Zawojski
- 6 Vila Lützow
- 7 Dům U Tří mouřenínů
- 8 Spořitelna
- 9 Městské divadlo
- 10 Kavárna Elefant
- 11 Dům Krásná královna
- 12 Císařské lázně - Lázně I
- 13 Grandhotel Pupp
- 14 Hotel Imperial
- 15 Dorotin gloriét
- 16 Poštovní dvůr
- 17 Myslivna
- 18 Petrova výšina s bustou Petra Velikého
- 19 Soška Kamzika na Jelením skoku
- 20 Maierův gloriét
- 21 Kostel sv. Lukáše
- 22 Lázně III. (Kurhaus)
- 23 Dům Petr (U zlatého vola)
- 24 Lázeňské sanatorium Astoria
- 25 Kostel sv. Ondřeje
- 26 Sadová kolonáda
- 27 Hotel Savoy-Westend
- 28 Pravoslavný chrám sv. Petra a Pavla
- 29 Zahradní restaurace Malé Versailles
- 30 Vojenský lázeňský ústav
- 31 Evangelický kostel sv. Petra a Pavla
- 32 Vyhlička Karla IV.
- 33 Vila Becher
- 34 Lázně V - Alžbětiny lázně
- 35 Národní dům - Hotel Ambassador
- 36 Městská tržnice
- 37 Rozhledna Diana

Mapa městské památkové rezervace Karlovy Vary

Dorotin gloriét

Panoramatický pohled na Karlovy Vary

Z klasicistních objektů je jedním z nejhodnotnějších Poštovní dvůr z let 1791–1792 se zřejmě nejstaršími prvky rané neogotiky v Čechách, dále dům Hannover, dnes Chebský dvůr na Tržišti s dvorními pavlačemi, proslavená kavárna Embassy na Nové Louce, dům Pomerančovník a dům Černý orl na Tržišti a několik domů na Staré a Nové Louce. Příznačnými jsou zejména domy Madrid, Arcivévoda rakouský, Zlatý gryf. Tak zvaný erární klasicismus představuje v Karlových Varech zvláště budova bývalého okresního hejtmanství, dnešní muzeum na Nové Louce.

Příkladem architektury pozdního klasicismu, který již strohé fasády doplňoval výraznějšími architektonickými články, je dům Labitzký v Mariánskolázeňské ulici z roku 1855. První romantickou vilou na území Karlových Varů byla Vila Lützow, postavená v roce 1854. Raný romantismus přinesl do města také parkovou úpravu s dobovou architekturou v podobě různých malých chrámků, altánů, glorií i prostých pamětních desek na skalních výběžcích podél vycházkových cest.

Zcela dominantní vliv na celkové vnímání města má ale zejména doba historizujících slohů 2. poloviny 19. století, kdy nastal velkolepý rozmach karlovarských lázní. Největší význam pro architektonický výraz Karlových Varů měl bezesporu světově proslulý ateliér Fellner und Helmer. Ti zde vyprojektovali řadu důležitých objektů, jež dodaly městu svébytnou a dodnes obdivovanou atmosféru (Vřídelní kolonáda, Sadová kolonáda, Tržní kolonáda, Divadlo, Císařské lázně - dnes Lázně I, Hotel Střelnice - dnes Národní dům / Hotel Ambassador, Goethova vyhlídka).

Následný vývoj povznesl lázeňské město na přední místo mezi lázněmi nejen v Čechách, ale i v Evropě a zajistil mu světovou proslulost. V západní části, nad Mlýnskou kolonádou, vyrostla vilová čtvrť zvaná příznačně Westend, která představuje nejstarší a nejucelenější strukturu vilové zástavby v Karlových Varech. Nad lázeňským centrem byl postaven v letech 1910–1912 Hotel Imperial, který znamenitě korunuje celé panorama města.

Osudné výstřely v Sarajevu v červnu roku 1914 prakticky ukončily půlstoletí rozkvětu lázeňského města. Navázat přetrženou nit se však již nikdy nepodařilo. Po vzniku samostatného Československa se v průběhu 20. let 20. století výrazněji prosazuje geometrické secese a nový umělecký směr Art Decó. Jedním z nejvýznamnějších architektů působících tehdy v Karlových Varech byl Karel Ernstberger, známý svými realizacemi přestaveb Hotelu Loib (dnes Central) z let 1924–1925 a Grandhotelu Bad (dnes Sevastopol) z roku 1926. Dalším významným architektem byl Rudolf Wels, jenž v letech 1926–1927 realizoval budovu Polikliniky (původně okresní zdravotní pojišťovny) na náměstí Milady Horákové.

V roce 1992 byly Karlovy Vary pro své mimořádné hodnoty vyhlášeny městskou památkovou zónou. V roce 2017 pak bylo chráněné území rozšířeno o přilehlou lázeňskou krajinu a prohlášeno památkovou rezervací. Jako jedno ze světově nejproslulejších lázeňských měst jsou Karlovy Vary součástí nadnárodní sériové nominace k zápisu nejvýznamnějších lázeňských měst Evropy „Great Spas of Europe“ na Seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Zámecká věž

Původně královský hrádek Karla IV. Značně zchátralou věž se zříceným palácem daroval roku 1567 císař Maxmilián II. městské radě. Po požáru v roce 1604 a následné obnově dokončené v roce 1608 sloužila věž jako městská hláska. Do dnešní podoby byla věž upravena po dalším požáru města roku 1759. Tehdy byla doplněna o arkádový ochoz, z které se vítali fanfárami význační návštěvníci lázeňského města. V roce 1911 byl podle projektu Fridricha Ohmanna připojen k severovýchodní straně věže výtah na Zámecký vrch.

Sloup Nejsvětější Trojice

Realizován žlutickým sochařem J. O. Wendou roku 1716, postaven jako díkůvzdání, že město nezasáhla v roce 1713 morová epidemie. Sloup stojí na dynamicky projmutém trojúhelníkovém půdorysu se sochami sv. Augustina, sv. Vojtěcha a sv. Floriána a završený je sousoším Nejsvětější Trojice s Korunováním Panny Marie.

Děkaný chrám sv. Maří Magdalény

Barokní novostavba kostela sv. Maří Magdalény byla postavena v letech 1732-1737 podle projektu Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Architektonickým řešením v duchu dynamického baroka se řadí mezi nejkrásnější Dientzenhoferovy stavby v českých zemích. Autor zde dovršil své snahy o vybudování podélné centrály, jejíž ústřední prostor tvoří ovál, završený převýšenou kupolí. Suterén, který byl přeměněn v 19. století na kryptu, je přístupný veřejnosti. Objekt je národní kulturní památkou.

Dům U Zlatého vola dnes zvaný „Petr“

Mlýnská kolonáda

Kolonáda Mlýnského pramene byla postavena v letech 1869-1881 podle projektu pražského architekta Josefa Zítka. Přízemní sloupová hala v podobě antické stoy, kryjící celkem pět pramenů (Mlýnský, Skalní, Libušin, Knížete Václava a Rusalčin) nese horní terasu s ustupujícím pavilonem. V kolonádě je 124 sloupů a na balustrádě střešní terasy stojí dvanáct alegorických soch představujících jednotlivé měsíce roku, které zhotovili sochaři Alfred Schreiber a Karl Wilfert. Niku orchestřiště zdobí alegorické reliéfy od karlovarského sochaře Václava Lokvence. Mlýnská kolonáda představuje jednu z nejelegantnějších sloupových kolonád nejen českých, ale i evropských lázeňských měst.

Sadová kolonáda

V letech 1880-1881 byl v Městském parku za Vojenským lázeňským ústavem postaven koncertní sál s restaurací, zvaný Blanenský pavilon. Stavbu navrhli vídeňští architekti F. Fellner a H. Helmer. Krytá galerie propojující vývěr Sadového pramene s koncertním sálem byla postavena v roce 1884 rovněž podle projektu stejných tvůrců. Kolonádu tvoří 50 m dlouhá veranda s ozdobnou litinovou konstrukcí v neorenesančním stylu, ukončená nárožními šestibokými pavilony. Koncertní sál byl zbořen v roce 1966 a tak je zbylá galerie charakteristickou ukázkou litinových kolonádních staveb druhé poloviny 19. století v Karlových Varech.

Zámecké lázně - kolonáda Zámeckého pramene

U Zámecké věže, v místech klasicistní kolonády Zámeckého pramene, byla vybudována v letech 1910-1912 nová kolonáda podle projektu profesora Fridricha Ohmanna ve stylu nového klasicismu. Zahrnuje velkou výstavní a promenádní halu, kruhový Sluneční dvůr obklopený arkádami s plastikami a dále prostor pitné haly s kruhovým pavilonem Horního Zámeckého pramene. V roce 1913 byl vývěr Dolního Zámeckého pramene doplněn secesně ztvárněným monumentálním reliéfem Ducha pramenů vytesaným do vřídlovce od vídeňského sochaře Wenzela Hejdy. V letech 2000–2001 byla kolonáda upravena na Zámecké lázně.

Vřidelní kolonáda

V místech litinové kolonády architektů Fellnera a Helmera byla postavena v letech 1967–1975 nová Vřidelní kolonáda podle návrhu ing. arch. Jaroslava Otruby. Pod Vřidelní kolonádou se zachoval prostor tzv. Starého suterénu, pocházejícího z původní litinové kolonády, sloužící pro čerpání, rozvod a tepelnou regulaci vřidelní vody. Starý suterén je zpřístupněn široké veřejnosti a patří k nejnavštěvovanějším expozicím v Karlových Varech.

Císařské lázně – Lázně I

Na místě barokního pivovaru byla postavena v letech 1893–1895 lázeňská budova rašelinových lázní podle návrhu architektů Fellnera a Helmera, v historizujícím stylu francouzské neorenesance. Podle honosného císařského apartmá s koupelnou a salonekem byly lázně zvané Císařské. V prvním poschodí byl umístěn Zanderův sál švédské gymnastiky, který zdobí malby od Eduarda Lebiezckého z Vídně. V odpočívárnách byla umístěna plátna slavných lázeňských hostů od Wilhelma Schneidera. Objekt je národní kulturní památkou.

Pohled na Hotel Imperial od sanatoria Thermal

Starý suterén Vřidelní kolonády

Pravoslavný chrám
sv. Petra a Pavla

Pravoslavný chrám ve vilové čtvrti Westend byl postaven podle projektu Gustava Wiedermanna z Františkových Lázní v letech 1893–1897. Výraz exteriéru i interiéru čerpá z byzantsko-ruských sakrálních staveb.

Anglikánský kostel
sv. Lukáše

Postaven v roce 1877 podle projektu Oscara Mothesa z Lipska ve stylu severské neogotiky za podpory anglických lázeňských hostů.

Lázně III – Kurhaus

Lázeňská budova postavená v letech 1863–1866 podle projektu Ludwiga Rennera, Gustava Heina a Eduarda Labitzkého v neogotickém stylu s neorománskými motivy. Nejhodnotnějším prostorem je Slavnostní sál (Cursaal) v patře objektu. Zajímavým prostorem jsou i původní šatny, přeměněné v půvabné Franz Josef café.

Vojenský lázeňský ústav

Vojenský lázeňský ústav byl postaven v letech 1853–1855 podle projektu Wenzela Hagenauera v klasicistním stylu, v roce 1905 doplněném o historizující dekor. V suterénu budovy vyvěrá Sadový pramen, přístupný od Dvořákových sadů. V patře se vzácně dochovala domácí kaple se sousoším Ukřižování od předního českého sochaře V. Levého. V jídelně je umístěn i známý velkoplošný obraz Objevení Vřídla od W. Kandlera z roku 1848.

Městské divadlo

V místech starého klasicistního divadla bylo postaveno v letech 1884–1886 podle projektu F. Fellnera a H. Helmera divadlo ve stylu nového baroka a rokoka. Ztvárnění vestibulu se schodištěm na balkony se stalo výchozím řešením pro další divadelní stavby ateliéru Fellner a Helmer po celé Evropě. Na malířské výzdobě se podílel jeden z nejvýznamnějších představitelů vídeňské secese G. Klimt spolu se svým bratrem E. Klimtem a F. Matschem.

Hotel Imperial

Velkohotel Imperial byl postaven v letech 1910–1912 podle návrhu francouzského architekta Ernsta Hébrarda a projektu Juana Kronfusse z Buenos Aires. Monumentální průčelí vévodí městu jak v pohledu z údolí od Vřídla, tak z okolních vyhlídek. Z Divadelního náměstí vede na vrchol výšiny unikátní tunelová lanová dráha.

Terapeutická krajina

Okolí města je upraveno jako rozlehlá terapeutická krajina lázeňských lesů, protkaná množstvím výletních cest vedoucích k vyhlídkám na město, doplněnými pavilony, altánky, památníky či rozhlednami (rozhledna Karla IV., Diana, Goethova rozhledna, Aberg). K vyhlídkám vedou dvě lanové dráhy. Díky vývěru léčivých látek z přírodních minerálních zdrojů je terapeutická krajina Karlových Varů skutečně léčivou.

Kostel sv. Ondřeje

Původně pozdně gotický kostel sv. Ondřeje byl postaven kolem roku 1500, upraven klasicistně v letech 1840–1841. Za kostelem sv. Ondřeje se rozkládal hřbitov určený pro cizince, kteří zemřeli při svém pobytu v lázeňském městě (1800 pruský architekt Friedrich Gilly, 1844 Franz Xaver Mozart, syn Wolfganga Amadea Mozarta).

Evangelický kostel sv. Petra a Pavla

Postaven v letech 1854–1856 stavitelem Gustavem Heinem, v letech 1864–1865 rozšířen a do současné podoby upraven v letech 1893–1894 pod vedením architekta Jullia Zeissiga z Lipska. V letech 1864–1865 byla postavena sousední fara, dnešní Vila Basilea.

Vila Becher

Vilu si nechal postavit Gustav Becher v letech 1913–1914 podle projektu architekta Karla Hellera. V interiéru se dochovala nástěnná výmalba ve stylu Art Deco. V letech 2006–2011 byla Vila Becher restaurována a upravena na interaktivní galerii.

Městská památková rezervace

LOKET

Město Loket vzniklo za vlády českého krále Václava I. kolem roku 1240 z podhradí královského hradu stejného jména a stalo se správním střediskem a pevností zajišťující pohraniční území mezi Čechami a Chebskem. V letech 1317-1319 zde pobývala královna Eliška Přemyslovna se svými dětmi, mezi kterými byl i králevic Václav, pozdější král a císař Karel IV., který zde později několikrát pobýval. Městská práva udělil Lokti král Jan Lucemburský v roce 1337. V roce 1434 zastavil král Zikmund hrad, město a celý Loketský kraj svému kancléři Kašparu Šlikovi. Pohromou pro město byla zejména třicetiletá válka, po níž nastal pozvolný úpadek. Řada domů na náměstí si tak dosud uchovávala gotické jádro. Dnešní podoba města je výsledkem barokních úprav po požáru roku 1725 s uplatněním hrázděných konstrukcí v patře. Přes všechny přestavby si město ale zachovalo svůj středověký ráz. V roce 1950 bylo město Loket prohlášeno městskou památkovou rezervací.

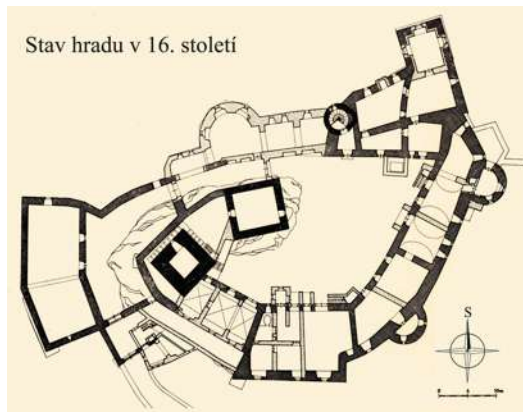

Hrad

Na temeni někdejšího slovanského hradiště byl za krále Vladislava II., ve 3. čtvrtině 12. století, založen kamenný královský hrad. V nejvyšší části na skalním výchozu byla postavena čtvercová věž a palác. V severním dílu stála hradní kaple, postavená ve formě rotundy, dodnes dochovaná ve zdivu severního paláce. Velká přestavba hradu proběhla za krále Přemysla Otakara II. ve 2. polovině 13. století a v období Karla IV. a Václava IV. z 2. poloviny 14. a počátku 15. století. Další úpravy proběhly za držení Šliků po požáru roku 1473. Od roku 1602, kdy se držitelem hradu stala městská obec, počal jeho úpadek. Podle plánů sokolovského stavitele M. Leistnera proběhla v letech 1797-1822 přestavba na státní věznici. Tehdy byl zbořen románský palác u věže zvaný Skalní světnice a hradní prostory byly upraveny ve vězeňské kobky. V současné době je zde umístěna expozice hrdelního práva. V dalších prostorách hradu je možno shlédnout části románských hradeb, velký sál a rotundu, expozici archeologie v Hejtmanském domě a zejména výstavu porcelánu a loketských sbírek.

Stav hradu v 16. století

Sloup Nejsvětější Trojice

Postaven v roce 1719 podle návrhu chebského sochaře J. K. Stilpa. Práce provedl M. Lambach z Lokte.

Radnice

Budova městské radnice stávala až do 17. století v severní frontě náměstí. V letech 1682-1696 byla postavena na protější straně podle plánů stavitele Abrahama Leuthnera nová radnice. Hranolová věž v průčelí nese kamenný městský znak. Po opravě v roce 1989 zde sídlí městský úřad. V přízemí je otevřena galerie a unikátní Muzeum knižní vazby.

Letecký pohled na Loket od jihu

Urbanismus města

Poloha na strmém, skalnatém ostrohu obtékaném ze tří stran řekou Ohří a spojeném s okolím jen jedinou cestou v úzké, dobře opevněné šíji, činila město prakticky nedobytným. S horním hradem byl spojen tzv. dolní hrad střežící přístupovou cestu, který byl za krále Přemysla Otakara II. obehnan mohutnými hradbami s několika půlválcovými věžemi. Vstupní bránu flankovaly dvě mohutné bašty. Hradní areál

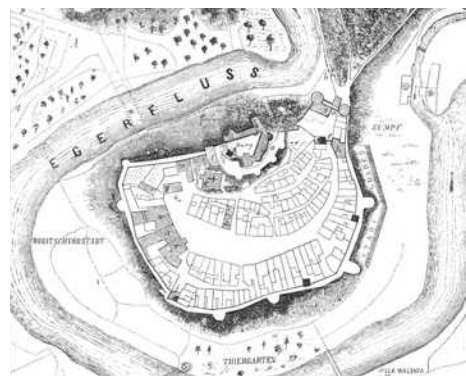
měl dále vyčleněné samostatně opevněné hospodářské předpolí. Přímo pod hradem stál farní kostel sv. Václava a o něco níže se vytvořilo srpovitě zalomené náměstí kopírující tvar ostrožny, kde se na obou stranách vyvinulo podloubí. V letech 1834-1836 byla prolomena severní strana náměstí a vybudován řetězový most, který byl v letech 1934-1935 nahrazen novým železobetonovým mostem ve výšce 21,27 m nad hladinou řeky. Na jihu se v údolí u řeky rozkládalo Robičské předměstí, podél cesty ze severu předměstí Lipnice s kostelíkem sv. Wolfganga a na východě u vstupu do města předměstí s kostelíkem sv. Jana, po němž se dodnes dochovala mohutná podnož.

Městské opevnění

Městské opevnění pochází ze 14. století s hlavní hradbou zpevněnou hranolovými věžemi a parkánovou hradbou zesílenou širokými dělostřeleckými otevřenými baštami ze 16. století. Jednotlivé zachované úseky hradebního okruhu s parkánem byly opraveny a jsou zpřístupněny. Prohlédnout si zde můžete i několik typů klíčových střílen. Ze systému vrcholně gotického opevnění s hranolovými věžemi se dosud dochovaly Robičská věž a Černá věž u bývalé hlavní brány. U Robičské věže bývala branka (fortna), vedoucí k řece do Robičského předměstí. V nástavbě patra je možno spatřit převět vynášený masivními kamennými konzolami.

Bašta městského opevnění na severozápadě hradebního okruhu

Mapa města Lokte s hradbami z roku 1845

Náměstí T. G. Masaryka s radnicí

Dům čp. 10

Romantická zákoutí

Na počátku 19. století lákala malebná poloha města mnoho umělců a návštěvníků z blízkých Karlových Varů. Na pravém břehu Ohře na stráni hory Robíče byla vybudována promenádní cesta s romantickými jeskyněmi a výhledy na kulisovitou scenérii městského ostrohu s tajuplným hradem. Časté pobyty J. W. Goetha, připomíná zejména dřevěná veranda zvaná Schwarzenberská vyhlídka, vybudovaná v roce 1823 na jižním parkánu, patřící k zájezdnímu hostinci U Bílého koně. Goethe se zde setkával se svou velkou láskou Ulrikou von Lewetzov. Na památku těchto návštěv byl slavnému poetovi odhalen v roce 1932 pomník od W. Russe.

Kostel sv. Václava

První zmínka o farním kostele sv. Václava pochází z roku 1240. Po požáru města roku 1473 musel být znovu obnoven. Velká přestavba v raně barokním duchu proběhla v roce 1701 a po požáru roku 1725 musel být znovu opravován. Stalo se tak podle plánů stavitele Wolfganga Braunbocka. Tato výrazná přestavba byla ukončena v roce 1734 a chrám si přes dílčí změny, zejména v zastřešení věže, zachoval tuto barokní podobu dodnes.

Kaple sv. Anny

U bývalé hlavní brány, před původně jediným vstupem do města, se dochovala kaple sv. Anny, postavená v roce 1744 jako výraz díků, že francouzská vojska roku 1742 ušetřila město a nevydrancovala jej.

Dům čp. 59

Městská památková rezervace **MARIÁNSKÉ LÁZNĚ**

Mariánské Lázně patří k nevýznamnějším a největším lázeňským areálům České republiky. Území se slanými prameny, které byly známy již od 16. století, vlastnil premonstrátský klášter v Teplé. Roku 1528 dal Ferdinand I. provést průzkum vody ze Slaného (Ferdinandova) pramene. Obraz Panny Marie pověšený na stromě nad pramenem dal pozdějším lázním i svůj název. Roku 1779 byl dohled nad prameny pověřen klášterní lékař Jan Josef Nehr.

- 1 Lázeňská kolonáda se Zpívající fontánou
- 2 Kolonádní chrámek Křížového pramene
- 3 Pavilon Karolína pramene
- 4 Kostel Nanebevzetí Panny Marie
- 5 Nové lázně
- 6 Kursaal Společenský dům Casino
- 7 Centrální lázně
- 8 Lázeňský dům Hvězda
- 9 Lázeňský dům Kavkaz
- 10 Dům Pacifik
- 11 Pavilon Lesního pramene
- 12 Městské divadlo
- 13 Hotel Palace
- 14 Radnice - městský úřad
- 15 Anglikánský Kristův kostel
- 16 Hotel Bohemia
- 17 Pravoslavný chrám sv. Vladimíra
- 18 Hlavní pošta
- 19 Vila Lil
- 20 Hotel Monty
- 21 Zámek Miramonte
- 22 Kolonáda Ferdinandova pramene
- 23 Pavilon Rudolfova pramene
- 24 Rozhledna Hamelika
- 25 Hotel Krakonoš
- 26 Hotel Esplanade
- 27 Slatinné lázně - Maria Spa Courtyard
- 28 Dům U Zlatého hrozu - Městské muzeum
- 29 Evangelický kostel
- 30 Grand Spa Hotel Marienbad - Hotel Falkensteiner

Mapa městské památkové rezervace Mariánské Lázně

Údolí v té době existovalo ještě ve zcela přírodním stavu s vývěry vody, vodopády a rozsáhlými bažinami. Stála zde jen prostá dřevěná chýše se dvěma kotli k získávání Glauberovy soli z Křížového pramene a staré dřevěné ohrazení Křížového pramene. Ale už roku 1786 stál u Mariánského pramene malý roubený lázeňský dům se čtyřmi koupelnami nazývaný Marienbad (Mariánská Lázeň).

Rok 1786 lze považovat za skutečný počátek lázeňské osady se stálými obyvateli. Křížový pramen byl tehdy nově zachycen a nad ním postaven nový dřevěný pavilónek. Křížový a sousední Dávivý pramen byly následujícího roku (1791) upraveny a v roce 1800 byla zřízena k výrobě Glauberovy soli solivárna. Roku 1807 vybudoval Johann Josef Nehr první lázeňský dům U Zlaté koule, v němž již v sezóně 1808 bydlelo 80 návštěvníků. Roku 1808 byl u Mariína pramene vybudován hostinec „Tracteur-Haus“ a v letech 1810–1812 postaveny Staré Lázně (dnes Centrální Lázně). Nad Ambrožovým pramenem a Novým pramenem (od roku 1818 Karolínin) byly vyzdviženy sloupové gloriety. Stavební práce realizoval klášterní stavitel z Teplé Anton Turner. Zasluhou nového opata tepelského kláštera Karla Gaspara Reitenbergera se Mariánské Lázně staly roku 1812 samostatnou obcí a roku 1818 veřejnými lázněmi.

Největší stavební rozvoj zaznamenaly Mariánské Lázně v období od 70. let 19. století do první světové války. V lázeňské i obytné části města vyrostly četné veřejné stavby jako radnice (1878), anglikánský kostel (1878–1879), vojenský lázeňský dům (dnes Mars, dříve Bílý kříž čp. 166), komplex Slatinných a vodoléčebných lázní (1880–1882), synagoga (1884) a zejména nová litinová kolonáda (1889), která se stala novým uměleckým akcentem centrálního parku. Začaly vyrůstat i jednotlivé dominanty na okolních svazích, z nichž nejvýraznější se stala kavárna Egerländer (Monty) nad vstupem do údolí.

Letecký pohled na Mariánské Lázně od jihu

Pavilon Karolínina pramene

Na místě pavilonu z roku 1811 byl roku 1823 postaven nový kruhový antikizující pavilon v korintském řádu, zvětšený v letech 1869 a 1872 o dvě kolonádní křídla.

Pavilon s kolonádou Lesního pramene

Klasicizující pavilon byl postaven v roce 1869 podle plánu Friedricha Zicklera. Původně byl plně otevřen, v letech 1955–1957 zasklen.

Pavilon Rudolfova pramene

Dřevěný pavilon ve formách švýcarské architektury postaven v roce 1902.

Městské divadlo

Divadlo bylo postaveno v roce 1868 v neorenesančních formách podle návrhu Friedricha Zicklera. V roce 1905 byla budova upravena v secesním slohu podle plánů vídeňského architekta Alfreda Walchera von Montheim.

Radnice

Radnice, Městský dům, postaven v roce 1877. V budově sídlil a dodnes sídlí městský úřad. Původně zde byla i spořitelna, pošta a pravoslavná modlitebna. Po roce 1900 byla budova rozšířena neorenesanční přístavbou podle projektu architekta Josefa Schaffera s doplněním mohutné francouzské mansardové bání v průčelí.

Nejvýznačnějšími architekty byli Josef Schaffer, který se inspiroval zejména stavbami z oblasti Riviéry (Centrální lázně, Kursaal, Nové lázně, Palladio, škola, děkanství, původní městská nemocnice, Společenský dům) a Arnold Heymann z Vídně (Krakonoš, Bohemia, Polonia, Kavkaz, Merkur, Pacific, Hvězda, Svatý Hubertus a Esplanade). Jako stavitelé tehdy působili Josef a Ignatz Königové, Eduard Stern, Alois Korb a další. Zvláště pohádkově romantizujících výsledků dosáhl mariánskolázeňský stavitel Josef Forberich (Šípková Růženka, Sněhurka, Svatý Martin v Ruské ulici, Morava a Narcis, dříve Nejedlý, kaplička Lásky).

V letech před první světovou válkou dosáhl věhlas lázní naprostého vrcholu a Mariánské Lázně se staly světovými lázněmi. Ve 20. letech 20. století nastal další rozmach lázní, kdy byl dokonce v letech 1928–1929 překročen rekord návštěvnosti (41 226 hostů a na 120 000 návštěvníků).

Hodnoty půdorysné kompozice a téměř nenarušený architektonický ráz lázeňského města 19. století se roku 1992 odrazily ve vyhlášení Mariánských Lázní městskou památkovou zónou, která byla v roce 2017 rozšířena o přilehlou terapeutickou krajinu a prohlášena památkovou rezervací. Jako třetí lázeňské město z proslaveného Západočeského lázeňského trojúhelníku jsou Mariánské Lázně součástí nadnárodní sériové nominace k zápisu nejvýznamnějších lázeňských měst Evropy „Great Spas of Europe“ na Seznam kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Urbanismus města

Mariánské Lázně byly založeny jako „lázně v parku“. Lázeňská část se rozkládá v malebném údolí s centrálním parkem obklopeným městskou zástavbou, zarámovanou okolními zalesněnými pahorky. Na základě zastavovacího plánu města z roku 1815 byla zahájena výstavba města s úpravou centrálního parku podle návrhu zahradníka Václava Skalníka v duchu přírodně krajinářských zásad anglického parku. Nerovný terén musel být vyrovnán roz-

sáhlými navážkami a výsadbou. V nejsevernější a nejlépe osluněné části kotliny kolem Křížového pramene byly soustředěny domy k ubytování lázeňských hostů, v jižní zastíněné části byly situovány veřejné lázně. Geniální prostorové členění města ve formě obestavěných tří teras nad centrálním parkem dotvořil ve 20.–30. letech 19. století stavitel Josef Esch. Jižně od lázeňského centra se rozkládalo na katastru obce Úšovice jezírko s vývěrem Ferdinandova pramene, kde byla postavena v přímé pohledové ose kolonáda. Po polovině 19. století se pak postupným zastavováním okrajových území centrální kotliny šířila zástavba města k jihu až k Úšovicím.

Kolonádní chrámek Křížového pramene

U Křížového pramene byl v letech 1818–1826 postaven, patrně podle návrhu Georga Fischera, otevřený peristylový kolonádní chrámek, sestávající ze dvou sloupových hal, spojených vpředu příčnou kolonádou a gloriety tyčícího se přímo nad pramenem. Symbol Mariánských Lázní.

Lázeňská kolonáda se Zpívající fontánou

Na místě Promenádního sálu u Křížového pramene byla vystavěna v letech 1888–1889 nová kolonáda z litiny a oceli v neobarokních formách podle projektu vídeňských architektů Hanse Miksche a Juliana Niedzielského. Nejdelší kolonáda v lázeňských městech (135 metrů) je národní kulturní památkou. V letech 1982–1986 byla před kolonádou vybudována Zpívající fontána.

Římskokatolický děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie

(pův. Fürstenhof) Bazilika na polygonálním půdorysu byla postavena v letech 1844–1848 podle projektu architekta Johanna Gottfrieda Gutensohna z Mnichova v novobyzantském slohu. Děkanský kostel je jednou z prvních sakrálních staveb v duchu romantického historismu v Čechách.

Pravoslavný kostel sv. Vladimíra

Pravoslavný kostel sv. Vladimíra postaven františkázeňským stavitelem Gustavem Wiedermannem v letech 1900 - 1902 podle plánů architekta prof. Nikolaje V. Sultanova (1850 - 1908). Interiéru dominuje ikostas, vyrobený původně v obci Kuzněcovo u města Tver, pro Světovou výstavu v Paříži.

Anglikánský Kristův kostel

Anglikánský Christ Church postavil v letech 1878-1879 stavitel Friedrich Zickler, podle plánů londýnského architekta Williama Burgese. Z původního vybavení interiéru je zachována kazatelna a mramorová pamětní deska z roku 1911, připomínající časté návštěvy britského panovníka Edwarda VII.

Kolonáda Ferdinando-va pramene

Postavena v roce 1827 podle plánu Josefa Esche. Ve středové pozici vystupuje kruhový gloriét s bání a napojenými kolonádními křídly, ukončenými postranními pavilony. Představuje nejstarší intaktně dochovanou klasicistní stavbu nad prameny v Mariánských Lázních.

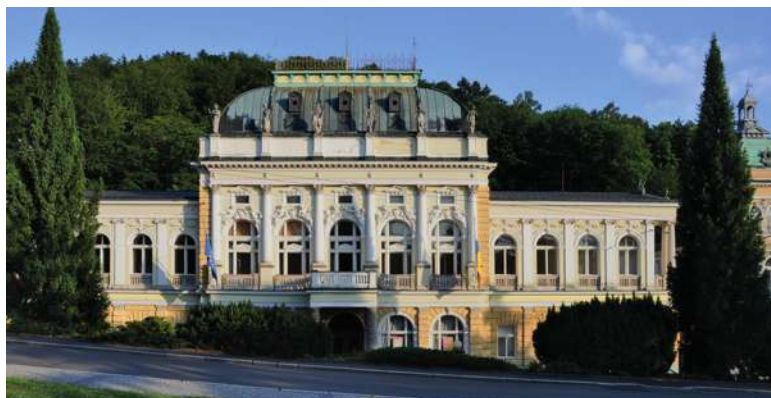
Centrální lázně (Staré lázně)

V roce 1808 byl vybudován nový lázeňský dům zvaný Traiteurhaus. Po vzniku Nových lázní byl nazván Staré lázně. V roce 1870 byl přestavěn stavitelem Friedrichem Zicklerem v novoklasicistním stylu a posléze roku 1892 upraven podle projektu architekta Josefa Schaffera. Lázeňské koupelny i kabiny se dochovaly v původním stavu s barokizujícími portály a secesními keramickými obklady.

Slatinné lázně

Postaveny podle projektu Friedricha Zicklera v letech 1880-1882 ve stylu francouzské neorenesance. Se svými 34 kabinami pro slatinné koupele patřily k největším lázeňským budovám tohoto typu na světě. Po nedávné rekonstrukci na Maria Spa Courtyard je zde přístupný historický bazének s přírodním Mariiným plynem v kombinaci oxygenoterapie.

Kursaal - Společenský dům Casino

Kursaal, patřící k Novým lázním, s restaurací a sloupovým společenským sálem byl postaven v roce 1867. V letech 1899–1900 před něj představěl Josef Schaffer příčné křídlo s mohutnou skružovou bání a nižšími bočními křídly. V interiéru byly vedle ústředního Mramorového sálu taneční sál, dámský salónek, čítárna, písárna s konverzačním sálem a restaurace s kavárnou.

Nové lázně

Na místě starší lázeňské budovy z roku 1827 byl v letech 1893–1896 postaven lázeňský komplex zvaný Nové lázně podle projektu Josefa Schaffera ve stylu italské neorenesance. V přízemí dvě luxusní lázeňské místnosti, Císařská a Královská kabina, pro přírodní uhličitě lázně, sestávající vždy z jednoho salonu pro odpočinek s lodžii obrácenou do parku, šatny a vlastní koupelny. Střed parních lázní tvoří Římské lázně ve stylu antického, starořímského dvojitého atria s dvojicí bazénů, s nástropními malbami a secesními dlaždicemi.

Evangelický kostel

Evangelický kostel byl postaven pro evangelické lázeňské hosty v letech 1853–1857 podle projektu berlínského architekta a dvorního stavebního rady G. Ch. Cantiana za přispění pruského krále Friedricha Wilhelma IV., jenž byl 24. 6. 1857 přítomen slavnostnímu vysvěcení.

Dům U Zlatého hrozu - Městské muzeum

Postaven v roce 1818, v roce 1823 zde bydlel J.W.Goethe. Nejstarší dochovaný klasicistní dům ve městě, přízemí je zděné, patro hrázděné. Dnes zde sídlí městské muzeum.

Hotel Krakonoš (pův. Rübezahl)

Velký secesní objekt byl postaven v roce 1902 podle projektu A. Heymanna stavitelem I. Königem, parkové úpravy G. Svensson.

Hotel Monty (pův. Egerländer)

Na výšině zvané Vogelherd (Čihadlo), nesoucí od roku 1836 název Výšina krále Otty I., byla v letech 1885–1886 postavena výletní restaurace Café Egerländer ve stylu chebského hrázděného statku. V letech 1900–1901 ji nechal hoteliér K. Ott přestavět do současné podoby s dekorativním hrázděním.

Lázeňský dům Kavkaz (pův. Klebelsbergův palác, Stadt Weimar)

Objekt postavil v letech 1820-1821 hrabě Franz Josef Klebelsberg-Thumburg, kde rád pobýval ve společnosti paní Amalie Theodory von Levetzow a její krásné dcery Ulriky Johann Wolfgang Goethe. V letech 1872-1873 byl objekt upraven a rozšířen podle projektu architekta Josefa Zicklera. Do současného stavu byl znovu upraven v letech 1903-1905 podle projektu architekta Arnolda Heymanna. Podstatné části původního klasicistního Klebelsberského paláce jsou však zachovány. V letech 1899 až 1909 zde byl při svých každoročních pobytech ubytován anglický král Edward VII. Dnes se připravuje celková obnova objektu.

Lázeňský dům Hvězda (Stern)

Lázeňský dům z roku 1819, postavený rytířem Ferdinandem Sternfeldem z Kriegelsteinu, byl do podoby neobarokního paláce upraven v letech 1904–1905 podle projektu Arnolda Heymanna.

Grand Spa Hotel Marienbad - Hotel Falkensteiner

Hotel vznikl podle projektu vídeňského architekta Emila von Förster v roce 1873. Je příkladem honosné toskánské vily s výraznými arkádami, sevřené mezi dvojicí nárožních křídel.

Hotel Esplanade

Postaven v letech 1910-1911 ve formách geometrizující secese podle projektu Arnolda Heymanna. Záhy po otevření se tu roku 1911 ubytoval slavný americký vynálezce Thomas Alva Edison. Pobývala zde též různá knížata a bankéři, roku 1911 indický princ a roku 1913 indický maharádža s rodinou. Sousední, věžičkami opatřené dvoupatrové vily, Villa Royal (dříve Skt. Hubertus) a Villa Esplanade (dříve Waldidylle a Campanilla) jsou jeho dependancemi.

Terapeutická krajina

Přírodně krajinářský park v lázeňském centru se prolíná s komponovanou terapeutickou krajinou v okolí, protkanou vycházkovými cestami vedoucími k výšinám, kde jsou postaveny vyhlídkové pavilony a rozhledny (rozhledna Hamelika, Lesní vyhlídka Kamzík, Mecserého vyhlídka, Vyhlídka královny Karoly). Za hotelem Esplanade se nachází kamenitý svah nazývaný Malé Švýcarsko s kupou balvanů Friedrichstein. Lázeňské stezky vedou k četným vývěřům pramenů, které se po staletí jímaly do vykotlaných dutých kmenů, nad nimiž se zřizovaly prosté přístřešky. Jako cílové body v krajině sloužily výletní restaurace či kavárny. Rozsáhlá cestní síť sloužila pro terénní kúru Dr. Oertela.

Původní podoba krajiny Mariánských Lázní, vývěry Smradloch

Rozhledna Hamelika

Rozhledna na vrchu Hamelika byla postavena stavitelem Friedrichem Zicklerem roku 1876 v podobě gotizující věže imitující ruinózní stavby starých hradů. Věž vysoká 20 m má 100 schodů, k věži se připojuje část hradebních zdí se vstupní branou.

Golfové hřiště

Hřiště v přírodně krajinářském parku o rozloze 45 ha bylo slavnostně otevřeno v roce 1905 anglickým králem Edwardem VII. V roce 1923 byla jeho původní plocha téměř zdvojnásobena.

Poprvé je Ostrov zmiňován v listině českého krále Přemysla Otakara I. roku 1207. Založení osady se připisuje Slavkovi či jeho synu Bohuslavovi z českého panského rodu Hrabšiců, čemuž nasvědčuje i původní název – „Zlawkowerde“ – „Slávkův Ostrov“. Toto označení se postupně přeměnilo v německé Schlackenwerth a český název Ostrov. Králem Přemyslem Otakarem II. byl Ostrov začleněn mezi královská města. Městem je Ostrov poprvé nazván v privilegii českého krále Jana Lucemburského z roku 1331. V roce 1434 byl zastaven Šlikům, kteří si zde vybudovali renesanční zámek. Na začátku třicetileté války byl majetek městu konfiskován. V roce 1625 získal město vojevůdce císařských vojsk, Julius Jindřich, vévoda sasko-lauenburský, který si zde zřídil svou rodovou rezidenci. Velkorysá stavební činnost vyvrcholila v úpravě zámecké zahrady, nazývané tehdy osmým divem světa. V roce 1690 připadl Ostrov sňatkem markrabatům bádenským.

- 1 Zámek a Bílá brána
- 2 Dolní brána
- 3 Pohledová zeď
- 4 Palác princů
- 5 Stará radnice
- 6 Mariánský sloup
- 7 Kostel sv. Michaela
- 8 Obelisk Nejsvětější Trojice
- 9 Zbytky městských hradeb
- 10 Horní brána
- 11 Zámecký park
- 12 Letohrádek (Galerie umění)
- 13 Kaple sv. Jana Nepomuckého
- 14 Kostel sv. Jakuba Většího
- 15 Posvátný okrsek - areál koleje piaristů s kaplemi
- 16 Kamenný most se sochou sv. Jana Nepomuckého

Až do přenesení rezidence do Rastattu byl Ostrov centrem rozsáhlých bádenských panství. Roku 1789 připadlo ostrovské panství královské komoře, od níž ho převzal Ferdinand III., velkovévoda Toskánský z vedlejší větve Habsbursko-lotrinského rodu. Velkovévodům z Toskány pak patřil Ostrov až do roku 1918.

V souvislosti s těžbou uranové rudy v oblasti Jáchymova vzniklo v letech 1946-1960 v bezprostřední blízkosti starého Ostrova nové město, které se svým uceleným architektonickým výrazem socialistického tradicionalismu (tzv. SORELA) řadí mezi nejvýznamnější příklady souborů architektury 50. let 20. století v České republice. V roce 1992 bylo prohlášeno městskou památkovou zónou pouze historické centrum města Ostrova.

Pohled na Staré město v Ostrově a zámecký park

Farní kostel sv. Michaela Archanděla

Farní kostel sv. Mikuláše, později zasvěcený svatému Archandělu Michaelovi, pochází z poslední čtvrtiny 13. století. Z této doby zachovány tympanon

vstupního portálu se slepými kružbami a křížová klenba podvěží - dnes sakristie. Po požáru v letech 1567-1572 přestavován. Síňové trojlodí s vestavěnými emporami bylo sklenuto síťovou žebrovou klenbou, presbytář klenbou hvězdnicovou, v křestní kapli u věže je klenba sklípková - diamantová. V interiéru jsou zachovány renesanční náhrobníky, z nichž nejceněnější je šlikovský epitaf z roku 1521. Vybavení je barokní, pocházející z let 1751-1756. Příklad sakrální architektury saského typu z širší oblasti Krušnohoří.

Kostel sv. Jakuba Většího

Románská stavba z let 1224-1226 s obdélnou lodí a pravouhlým presbytářem. Hlavním průčelím, obráceným nejspíše k jádru někdejší osady, bylo průčelí severní, kde je ve vstupu do lodi osazen románský ústupkový, půlkruhem ukončený portál. Presbytář je sklenut raně gotickou křížovou klenbou, loď je plochostropá. V presbytáři byly objeveny raně gotické malby a v lodi malby renesanční a raně barokní. Dva kamenné smírčí kříže, umístěné dnes u kostela, sem byly přeneseny z míst zaniklých cest v okolí Ostrova.

Měštanské domy na Starém náměstí

Na náměstí se zachovala řada měštanských domů s pozdně středověkým jádrem, upravených do klasicistní podoby v první polovině 19. století. V přízemí se často nachází původní renesanční podloubí. Hodnotnými domy jsou zejména dům čp. 9 s barokním štukovým reliéfem Madony s Ježíškem, dále dům čp. 18 s klenutým renesančním mázhaussem, čp. 27, 29, 44 s kamennou deskou z roku 1669 se jménem majitele domu, lékárníka a purkmistra Johanna Caspara Wedela a malovaným výjevem madonky, panský dům čp. 53. Na náměstí stojí mariánský sloup s plastikou Madony z roku 1685 a dvě kamenné kašny z druhé poloviny 17. století pocházející původně ze zámecké zahrady.

Zámek

Středověký městský hrad z druhé poloviny 13. století, nechal přestavět na přelomu 15. a 16. století pravděpodobně Kašpar Šlik na renesanční zámek – rodovou rezidenci ostrovské větve rodu Šliků. Ve třicátých a čtyřicátých letech 17. století byl zámek upraven a rozšířen Juliem Jindřichem, vévodou Sasko-Lauenburským. V letech 1685-1690

nechal Julius František, vévoda Sasko-Lauenburský před původním šlikovským zámkem přistavět Lauenburský zámek. Na jeho stavbě se podíleli významní stavitelé Abraham Leuthner, Kryštof Dientzenhofer a Giulio Broggi. Po požáru roku 1691 byl šlikovský zámek upraven jako vedlejší zámecké křídlo. Současná podoba zámeckého areálu je výsledkem úprav

a přestaveb, prováděných velkovévody Toskánskými v průběhu 19. a 20. století. Erb císařského orla v kartuši, umístěný ve frontonu hlavního vstupu, pochází z doby, kdy majiteli byli velkovévodové Toskáňští. Vstupní portál dokončený roku 1690 je dílem ostrovského sochaře Martina Möckela. Dnes zde sídlí Městský úřad Ostrov.

Bádenský zámek - Palác princů

V prostoru staršího hospodářského dvorce, zvaného Bílý dvůr, byla postavena v letech 1693-1696 dvorním stavitelem Johannem Sockhem rezidence pro Ludwiga Wilhelma, markraběte bádenského. Architektonické ztvárnění fasád objektu se třemi křídly

a třemi o patro vyššími čtverhrannými věžicemi, umístěnými na jeho nárožích, bylo přizpůsobeno architektonickému pojetí Pohledové zdi. Na honosné jižní průčelí s mohutným schodištěm navazoval umělecky i technicky náročně řešený vodní parter. Po požáru v roce 1795 bylo sneseno západní křídlo objektu, spojující Palác princů komunikační chodbou se zámek. Tím se jeho nádvoří zcela otevřelo

do prostoru parku. V objektu jsou zachovány valené klenby nad místnostmi v přízemí. Na nádvoří zachována kamenná mísa fontány z druhé poloviny 17. století, poslední pozůstatek z bohaté výzdoby zámecké zahrady.

Pohledová zed'

Původní stěnu vyhořelého šlikovského zámku s přílehlou hradební zdí upravil v devadesátých letech 17. století bádenský dvorní

stavitel italského původu Domenico Egidio Rossi jako architektonickou kulisu zámeckého areálu. Ze strany města se v přízemí nacházely konírny. Interiér byl zaklenut systémem barokních plackových kleneb, což dodnes dokládají stopy po příčkách a přiznané otvory pro náběhy kleneb. Do zámecké zahrady byla fasáda bohatě architektonicky členěna se sochařskou výzdobou na vrcholu atiky. Velmi pozoruhodný a unikátní je motiv vodních fontán na hlavicích pilastrů, který připomíná proslavená vodní díla, jichž bylo v zámecké zahradě velké množství. Zed' byla po stranách ukončena o patro převýšenými věžicemi. Zpod severní věžice vytékala po kaskádách voda z mlýnského kanálu. Podle velké sochy Neptuna se nazývala „Věž velkého muže“. V gróte věže je dosud patrné středověké zdivo hradeb. Pohledová zed' svým obdobným řešením fasády jako zámecké budovy opticky prodlužovala a výrazně monumentalizovala zahradní průčelí Lauenburského zámku.

Kamenný most se sochou sv. Jana Nepomuckého

Původní dřevěný mostek byl ve vrcholně barokním období nahrazen kamenným mostkem o jednom mostním oblouku. Na jeden z pilířků byla umístěna socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1827, původně umístěná na pilířku mostku u klášterního areálu.

Bílá brána

Jedinečná kamenická práce, dokončená Paulem Büttnerem v roce 1695, je hlavním vstupem do Zámeckého parku. Zároveň spojuje vlastní zámek s budovou Paláce princů. Brána, rámovaná bočními pilastry s polosloupky a uprostřed s rozšklebeným maskaronem, nese v prolomeném segmentovém frontonu alianční erb bývalých majitelů ostrovského panství - vlevo markrabat Bádenských a vpravo vévodů Sasko - Lauenburských.

Stará radnice

Původně gotický objekt z druhé poloviny 14. století, obsahoval za oblouky podloubí velkou kupeckou halu. Po požáru v roce 1567 byl renesančně přestavěn s dodatečně přestavěnou hranolovou věží, na které jsou umístěny věžní hodiny, znak města a tři reliéfní desky, znázorňující Soud Šalamounův, Spravedlnost a Zuzanu v lázni. Při přestavbě bylo přízemí zaklenuto křížovými klenbami s výraznými hřebínky. V konselské, dnes obřadní síni, se zachoval fragment původní výmalby interiéru s renesančním, latinsky psaným textem právního charakteru. Dnešní novogotická podoba objektu je výsledkem úprav po požáru města v roce 1866.

Zámecký park

Po roce 1625 založil zámeckou zahradu tehdejší majitel ostrovského panství, Julius Jindřich, vévoda sasko-lauenburský. V její úpravě se prolínaly prvky renesančních, manýristických a raně barokních italských zahrad s hojným využitím vodního živlu v podobě vodotrysků a vodních ploch s bohatou sochařskou výzdobou. V letech 1665-1689, za panství Julia Františka, vévody sasko-lauenburského, pokračovala druhá etapa úprav zámecké zahrady již v souladu s barokní koncepcí reprezentativní funkce zahrady. Třetí etapou v letech 1690-1715, kdy byl majitelem ostrovského panství markrabě Ludwig Wilhelm Bádenský, barokní výstavba zámecké zahrady vyvrcholila. Jednalo se o jednu z prvních realizací francouzských principů zahradní tvorby Le Nôtrovy školy v Čechách. Čtvrtá etapa, od konce 18. století, je fází pozvolné přeměny formální zahrady v přírodně krajinářský park. Většina staveb v parku byla odstraněna, vodní partie byly zcela opuštěny a umělecká výzdoba byla odprodávána a ničena. V přibližné podobě z druhé poloviny 19. století se park zachoval dodnes.

Letohrádek

Na místě staršího dřevěného letohrádku Julia Jindřicha, vévody sasko-lauenburského, nechal postavit podle návrhu stavitele Abraháma Leuthnera v letech 1673-1679 Julius František, vévoda sasko-lauenburský, nový Velký letohrádek. Ve středu dispozice je vytvořena ústřední hala na půdorysu osmiúhelníku, otevřená průhledem do patra, s malbou pokračující iluzivní architektury s alegorickými postavami. Interiér upravoval v roce 1692 Domenico Egidio Rossi. Místnosti klenuty neckovými klenbami se štukovou výzdobou. V Letohrádku je dnes umístěna Galerie umění.

Posvátný okrsek - areál koleje Piaristů

Pohřební mauzoleum

Na okraji města za zámeckou zahradou, jako místem pozemských rozkoší, nechal vévoda Julius Jindřich Sasko-Lauenburský vybudovat v letech 1644-1663 rodové mauzoleum, kapli sv. Anny. Jde o nejstarší známou raně barokní centrální kapli v Čechách, jež typologicky navazuje na klasická díla italské renesance a manýrismu.

Kaple sv. Floriána

Byla postavena v letech 1692-1693 na paměť požáru, který sice zachvátil zámek, ale na vlastní město se nerozšířil. Jedná se o centrální stavbu na půdorysu čtverce s okosenými nárožími, která nese v kupoli malbu znázorňující Vraždu betlémských dětí od italského malíře Paola Manni. V roce 1933 byla renovována jako památník obětem první světové války a v roce 2007 upravena na památník obětem všeho násilí na Ostrovsku.

Konvent s kostelem Zvěstování Panny Marie

Vévodkyně Anna Magdaléna založila po smrti svého chotě u rodového mauzolea v roce 1665 kolej piaristů. Stavbu piaristické koleje i konventního kostela Zvěstování Panny Marie realizoval v letech 1666-1674 stavitel Martin Reiner. Architektonické řešení je velmi střídme a prozrazuje bavorský proud architektonické tvorby raného baroka. Mezi vtaženými pilíři lodi byly umístěny úzké boční kaple a nad nimi empory. Přímo z chrámové lodi byla krytou chodbou přístupná i pohřební kaple. Za závěrem, u sakristie, byla vystavěna velká hranolová věž zvonice. Ke kostelu přiléhají na severu tři jednopatrová křídla kláštera, vymezující vnitřní dvůr s křížovou chodbou. S přestávkami bylo v klášteře do roku 1876 piaristické gymnázium. Od roku 1897 zde byl dívčí penzionát Sester křesťanské lásky, po jejichž odsunu v roce 1946 zde byla zřízena kasárna Československé lidové armády. V roce 2005 byla dokončena záchrana konventu a jeho úprava na obytný areál.

Kaple Panny Marie Einsiedelské

V letech 1709-1710 nechala markraběnka Sibylla Augusta postavit na vrcholu svahu kapli podle vzoru z Einsiedelnu, zasvěcenou Panně Marii. Stavbu v Ostrově provedl stavitel Johann Sockh. Vstup rámuje kanelované pilastry, nesoucí roztržený fronton s aliančním erbem stavebníků - vlevo markrabat Bádenských, vpravo vévodů sasko-lauenburských.

V roce 1715 necha-

la markraběnka Sibylla Augusta vybudovat v Rastattu stejnou kapli Panny Marie Einsiedelské podle vzoru z Ostrova. Vzhledem k tomu, že kaple v Einsiedeln byla v roce 1798 pobořena francouzským revolučním vojskem, zobrazuje ostrovská Einsiedelská kaple její původní podobu.

Kaple sv. Jana Nepomuckého

Drobnou kapličku pod zahradním průčelím Lauenburského zámku nechali vybudovat v roce 1827 manželé Veronika Kotzová a Antonín Kotz, tehdejší ředitel ostrovského panství.

Městské opevnění

Již ve 14. století bylo město chráněno pevnými hradbami, které byly v průběhu husitských válek ještě zpevněny. Hlavní hradba byla doplněna okrouhlými věžicemi, zastřešenými kuželovými střechami. Před ní probíhala nižší parkánová zeď s půlkruhovými dělovými baštami. Na třech stranách - východní, severní a západní - byl před parkánovou zdí vyhlouben suchý příkop, na jižní straně nahrazoval příkop tok říčky Bystřice. Pod farním kostelem sv. Archanděla Michaela stála masivní okrouhlá věž k ukládání střelného prachu, zvaná Prašná. Z městských hradeb se do současnosti mnoho nezachovalo. Nejrozsáhlejší úsek hradební zdi s mohutnými opěráky je dochován pod farním kostelem sv. Archanděla Michaela a na jižní straně města vedle zámeckých budov.

Horní brána

Hranolová, několikapatrová věž s průjezdem chráněným padací mříží, na vnější straně zesílená opěrnými pilíři s napojením hlavní a parkánové hradby, která střežila vstup do města ze směru od Hroznětína a Jáchymova byla odstraněna v polovině minulého století. Při archeologickém průzkumu v roce 1997 byly odkryty její základy. Půdorys byl vyznačen odlišnou barvou dlažby.

Dolní brána

Do komplexu zámeckých budov byla barokní úpravou fasád začleněna i původní Dolní brána, hranolová věž s průjezdem, která byla součástí středověkého opevnění města.

Městská památková zóna

TEPLÁ

Na obchodní cestě z Chebu do Prahy vznikla v 10. století osada se zemskou bránou a celnicí, jejíž obyvatelé měli za úkol střežit hranice a budovat opevnění. Podle říčky Teplá, jejíž dolní tok je oteplován horkými prameny, získala osada i své jméno. Na ochranu brány tu pravděpodobně vyrostla tvrz či hrad. Ve snaze hospodářsky využít rozsáhlé, dosud ladem ležící pozemky, založil velmož Hroznata v roce 1193 poblíž své tvrze premonstrátský klášter. V jedné z Hroznatových listin z roku 1197 je i první písemná zmínka o osadě Teplá, která se stala majetkem kláštera. Po Hroznatově smrti převzal klášter ochranu zemské stezky a tepelská tvrz zanikla. Osada se však rozvíjela dál a postupně se rozrostla v trhovou ves.

- 1 Kostel sv. Jiljí
- 2 Děkanskví
- 3 Radnice čp. 1 - městský úřad
- 4 Stará škola
- 5 Dům čp. 146
- 6 Dům čp. 142
- 7 Sloup Nejsvětější Trojice
- 8 Dům čp. 61
- 9 Dům čp. 62
- 10 Domy čp. 30 a 31
- 11 Dům čp. 113
- 12 Dům čp. 106
- 13 Dům čp. 92
- 14 Dům čp. 157
- 15 Dům čp. 268
- 16 Dům čp. 260
- 17 Špitál s kaplí Nejsvětější Trojice
- 18 Boží muka
- 19 Bývalý měšťanský pivovar
- 20 Hasičská zbrojnice
- 21 Železniční nádraží

Náměstí s kostelem sv. Jiljí a sloupem Nejsvětější Trojice

V roce 1322 bylo Chebsko definitivně připojeno k Čechám a Teplá tímto pozbyla strategický význam zemské brány a celnice. Po zhoubném moru v letech 1380-1381 byla ves i další osady v okolí téměř vylidněny; na místa původních českých obyvatel pak přicházeli noví němečtí osadníci.

V roce 1385 povýšil opat Bohuš Teplou na poddanské město. Ve sporu s klášterní vrchností přišlo město ve druhé polovině 15. století o některá svá práva, mj. i o právo hradební. V roce 1537 téměř celé město vyhořelo, v roce 1549 postihla kraj morová epidemie, která město i přilehlé vsi doslova vylidnila. Následovala nová vlna německé kolonizace. Koncem 16. století již v Teplé německé obyvatelstvo převládalo. V roce 1611 přišel další zhoubný požár a po něm hrůzy třicetileté války. V letech 1618 a 1621 vyplenily město stavovské armády generála Mansfelda, v roce 1625 tudy procházelo vojsko Valdštejnovo. Při požáru roku 1669 shořela radnice a 11 domů. Ještě horší následky měl oheň v roce 1747, kterému padlo za oběť 91 domů, a zejména v roce 1794, kdy lehly popelem 204 domy včetně fary, školy a kostela.

V době průmyslové revoluce zůstalo město stranou dopravy a surovin, byl zde pouze pivovar a pět mlýnů. Obyvatelé města se živili převážně zemědělstvím a řemeslem - rozšířené bylo tkalcovství, významná byla místní puškařská dílna, uzenářská výroba, továrna na kameninu a kamenolomy. Roku 1898 byla otevřena železniční trať z Mariánských Lázní přes Teplou do Karlových Varů. Historické jádro města se tedy zachovalo bez většího narušení. Město Teplá i premonstrátský klášter představují svými bohatými dějinami a jedinečnými památkami výjimečnou část Karlovarska.

Sloup Nejsvětější Trojice

Postaven uprostřed náměstí v roce 1721. Architektonickou část navrhl tepelský stavitel W. Braunbock, návrh, modely a snad i sochy od žlutického sochaře O. J. Wendy. Na šestiúhelníkové podezdívce se zdvihá sloup komponovaný na půdorysu kruhu prostoupeného trojhranem. Na válec nasedá vzhůru se zužující jehlancový dřík sloupu završený sousoším Nejsvětější Trojice, žehnající níže postavené soše Panny Marie. V nikách stojí sochy sv. Norberta, sv. Vojtěcha a sv. Quodvultdea, na pilířích podstavce sochy sv. Václava, sv. Floriána a sv. Leopolda, a na pilířích balustrády sochy sv. Rozálie, sv. Jana Nepomuckého a bl. Hroznatý.

Kaple Nejsvětější Trojice

Barokní, centrální, osmiboká kaple, postavená na místě špitálního kostela z roku 1548 Kryštofem Dientzenhoferem v letech 1692 - 1699. K severní straně přiléhá původní špitál.

Děkanský kostel sv. Jiljí

Postaven v letech 1762 - 1765 tepelským stavitelem W. Hausmannem na místě staršího kostela, uváděného roku 1384 a přestavěného v letech 1667 - 1694, jehož půdorysnou dispozici zachovává. Se stavbou původně plánovaných ambitů bylo započato roku 1808 a dokončeny byly až v roce 1838. V letech 1850 - 1853 byl kostel opravován loketským stavitelem J. Scherbaumem, který také dokončil věž. Jednolodní stavba s půlkruhově ukončeným presbytářem, se sakristiemi a vysokými oratořemi v patře příčné lodě, je sklenuta třemi poli českých placek, presbytář s konchou. Na klenbách fresky ze života sv. Jiljí od Eliáše Dolhopfa.

Stará škola

Škola byla na náměstí založená opatem Janem Myšínem v roce 1574. Na domě se dochoval kamenný renesanční portál s vytesaným klášterním erbem, latinským nápisem a chrono-gramem (1574): „Představený Jan Myšín ctitel vzdělanosti dal pevný základ školství městu tomuto“. Budova byla upravena v roce 1819 do dnešní podoby s mohutnou mansardovou střechou.

Radnice čp. 1

Objekt pochází z počátku 18. století; barokní jednopatrová budova s mansardovou střechou a pětibokou zvonící. V mansardové střeše je vyzdvížen vysoký štítový nástavec členěný pilastry, završený trojúhelným frontonem. Fasáda je členěna pilastry, vstup umístěn v portálu s diamantovou výplní. Průjezd i velká místnost v přízemí byla sklenuta valenou klenbou se styčnými lunetami, v patře pruské klenby na pasech. V 19. století zde bylo umístěno okresní hejtmánství, dnes budova slouží opět jako městský úřad.

Klášter premonstrátů Teplá

Rozsáhlý areál premonstrátského kláštera, nacházející se v bezprostřední blízkosti města Teplá, byl založen blahoslaveným Hroznatou údajně roku 1193. Klášterní kostel, postavený v letech 1193-1232 jako románsko-gotický trojlodní halový kostel, prošel v roce 1750 barokními úpravami, na nichž se podílel pražský sochař I. Platzer a nástěnnou i nástropní výmalbu provedl E. Dollhopf. V letech 1689-1722 proběhla za opata Raimunda II. Wilferta celková obnova klášterního areálu ve formách vrcholného baroka. Plány připravil stavitel Kryštof Dientzenhofer, stavební práce vedl polír Wolfgang Braunbock. V roce 2008 byl Klášter Teplá prohlášen národní kulturní památkou a prošel náročným restaurováním.

Děkanství, farní úřad

Měšťanské domy

Ve městě se zachovalo velké množství barokních měšťanských domů, budovaných vesměs po velkém požáru roku 1794. Na náměstí za kostelem sv. Jiljí stojí barokní budova děkanství z roku 1698, přestavěná v roce 1794. Široká průčelí domů se štíty do náměstí či k uličnímu průčelí dávají dodnes najevo zámožnost jejich původních stavitelů. Mezi nejvýznamnější domy patří např. čp. 61, čp. 62, čp. 142 a čp. 146 na náměstí. V ulici Klášterní dům čp. 157 s obnovenou barokní fasádou má v přízemí zazděnu středověkou klíčovou střílnu. V domě čp. 260 v Klášterní ulici se zachovala vstupní vrata s tepaným znakem města od uměleckého kováře Adolfa Zörklera, pozdějšího starosty Bečova nad Teplou z 20. let 20. století. Po obvodu historického jádra dochováno i značné množství domů lidové architektury s hrázděným zdívkem - nejvýznamnější dům čp. 92 v ulici Lidické. U městského rybníka je dosud zachován pivovar, jehož části pocházejí již z roku 1692.

Dům čp. 157

Toužim vznikla na konci 12. století jako správní středisko horního povodí říčky Střely, které kolonizoval jihočeský velmož Jiří z Milevska a následně jím založený klášter premonstrátů v Milevsku. Ten zde zřídil své proboštství s kostelem sv. Jana Křtitele. První písemná zmínka o Toužimi pochází teprve z roku 1354. V počátku husitských válek se řeholníci uchýlili na své toužimské proboštství, kterého se ale kolem roku 1429 zmocnil husitský hejtmán Jakoubek z Vřesovic. Po jeho smrti v roce 1462 se toužimského panství ujal jeho syn Jan mladší, který proboštství přebudoval na pevný kamenný hrad, zvaný po něm Janův. Na jaře roku 1469 vyhořelo při ofenzivě královských vojsk Jiřího z Poděbrad v severozápadních Čechách město Útvin, jehož měšťané se proto rozhodli svou obec obnovit na jiném a bezpečnějším místě, a to přímo u Janova hradu v Toužimi. A tak bylo založeno město Toužim, které dostalo posléze od krále Jiřího z Poděbrad 8. července 1469 práva zaniklého města Útvin. Město mělo pravidelný, mírně obdélný půdorys rozčleněný téměř pravoúhlou uliční sítí a náměstím na jednotlivé domovní bloky.

- 1 Horní zámek
- 2 Dolní zámek
- 3 Zámecký pivovar
- 4 Kaple sv. Kříže
- 5 Hospodářský dvůr čp. 4
- 6 Bývalá zámecká zahrada
- 7 Radnice
- 8 Kašna
- 9 Mariánský morový sloup
- 10 Kostel Narození Panny Marie
- 11 Nová fara, děkanství
- 12 Městská hodinová věž
- 13 Městské hrady

Letecký pohled na Toužim

V Toužimi se uplatňovala především šířková dispozice pozdně gotického patrového měšťanského domu s jedním nebo dvěma trakty. Přízemí domů byla zděná a klenutá, patra vyhrazená k obývání byla ve většině případů hrázděná, případně sroubená. Opevnění Toužimi sestávalo ze čtyř úseků jednoduché hradební zdi se šterbinovými střílnami, která navazovala na opevnění Janova hradu, a dále z příkopů, valů a tří městských bran. Na západní straně stála Dolní či také Rybářská brána. Na jihu to byla věžovitá brána Kostelní a na východní straně pak brána Horní, která byla současně tzv. městskou věží. Západ a jih města chránily svahy a bažinatá údolní niva s tokem říčky Střely. V jihovýchodní části města, v tzv. „kostelní čtvrti“, byl umístěn farní kostel zasvěcený Narození Panny Marie. V roce 1485 postihl celé město ničivý požár. Roku 1488 Jindřich z Vřesovic prodal toužimské panství Jindřichovi III. z Plavna. Páni z Plavna učinili z Toužimi svou významnou rezidenci a starý hrad přestavěli v renesanční zámek. Dalšími dědičnými držiteli Toužimi se stali Lobkovicové z Hasištejna a v roce 1623 kníže Julius Jindřich, vévoda sasko-lauenburský. 27. srpna 1620 ale postihl Toužim další ničivý požár, při němž vyhořelo celé město i se zámekem. Vévoda Julius Jindřich přestavěl vyhořelý zámek v raně barokní reprezentativní sídlo, ale posléze přenesl svou rezidenci do Ostrova. Po vymření dědiců sasko-lauenburských vévodů, markrabat bádenských, přechází město a panství do majetku bečovského vévodského rodu Beaufort-Spontini. Další velké požáry postihly město v letech 1652, 1752, 1847 a 1872. Až do poloviny 20. století převažoval zemědělsko-řemeslnický charakter města. Protože město spíše stagnovalo, zachovalo si řadu významných památek, pro které byla jeho historická část prohlášena v roce 1992 za městskou památkovou zónu.

Mariánský morový sloup

Barokní sousoší mariánského sloupu z roku 1705 doplňuje mladší čtveřice soch světců, sv. Josefa, sv. Floriána, sv. Jana Křtitele a sv. Jana Nepomuckého.

Městské hradby

Po obvodu historického jádra dochovány úseky hradební zdi, nejvyšší v jihozápadní části města, na severovýchodním předměstí zachováno opevnění se střílnami.

Steinbachův dům

Pozůstatek barokní rezidence sasko-lauenburského hejtmána Antonína Steinbacha se starším pozdně gotickým jádrem. Raně barokní sedátkový portál přenesen na budovu markrabství na hradě v Lokti.

Kašna

Janův hrad, Horní zámek

Dolní zámek

Areál zámku

Rozsáhlý komplex Horního a Dolního zámku s hospodářským dvorem, pivovarem a částí zámeckého parku. Horní zámek obsahuje zbytky románsko-gotických staveb premonstrátského probošství a gotického hradu. Upravován v 16.-18. století. Dolní zámek vznikl renesanční přestavbou předhradí kolem roku 1544 a do dnešní podoby byl upraven na konci 18. století. V severní části se napojuje objekt zámeckého pivovaru z poloviny 18. století a hrázděný objekt původního hospodářského dvora s kočárovnou. Před pivovarem stojí raně barokní kaple sv. Kříže a kamenná kašna. V prostoru zámecké zahrady bylo postaveno sídliště.

Kostel Narození Panny Marie

Původně pozdně gotický jednolodní kostel z doby po roce 1488 s boční kaplí z roku 1699 byl v letech 1738-1742 barokně přestavěn a rozšířen o patrovou sakristii s panskou oratoří. Na stavbě se měl podílet bádenský stavitel Johann Schmidt z Útviny. Znovu barokně upravován v letech 1774-1778. Do dnešní podoby byl obnoven po požáru v roce 1872. V interiéru barokní nástěnné malby iluzivních oltářů od J. Kramolína.

Nová fara, děkanství

Nová fara postavená v letech 1738-1742 nahradila objekt staré, pozdně gotické fary v Kostelní ulici. Interiér přízemí klenutý se zachovanou černou kuchyní.

Městská hodinová věž

Po zboření Horní brány na počátku 19. století byla přestavěna sousední budova a vyzdvižena štíhlá věžička s jehlancovou střechou. Na průčelí domu nové městské věže byla

přenesena z původní brány kamenná deska z roku 1661 s aliančním erbem vévody Julia Jindřicha Sasko-Lauenburského a jeho manželky Anny Magdalény, rozené z Lobkovic: V.G.G.I.H.H.Z.S.E.V.W. / V.G.G.A.M.H.Z.S.E.V.W. / G.P.V.H.L. 1661 (Z Boží milosti Julius Jindřich, vévoda ze Saska, Engernska A Westfálska / Z Boží milosti Anna

Magdaléna, vévodkyně ze Saska, Engernska a Westfálska / hraběnka Popelová z Chlumu - Lobkovic 1661). Deska byla osazena na paměť potvrzení městských privilegií vévodou dne 26.února 1661.

Hospodářský dvůr čp. 4

Pivovar

V areálu poplužního dvora stojí zámecký pivovar vybudovaný v roce 1623 a upravený v roce 1661. V současné době probíhá záchrana a přestavba na kulturně společenské centrum města

Radnice

Objekt pozdně gotického založení, upravovaný v 16.-19. století, kdy získal dnešní klasicistní podobu. Nad vchodem zachován barokní kamenný městský znak.

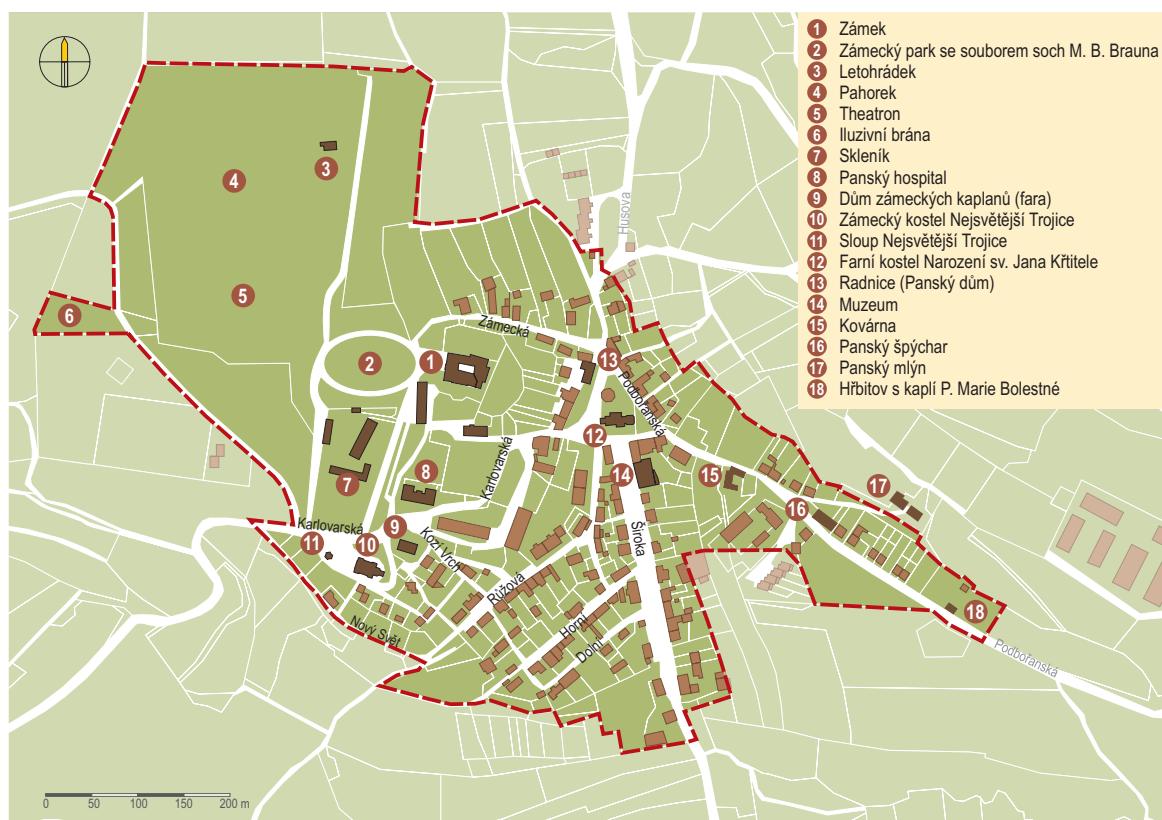

Erbovní deska z roku 1661

Městská památková zóna VALEČ V ČECHÁCH >

Město VALEČ se poprvé objevuje v písemných pramenech k roku 1358, kdy je připomínáno jako sídlo rytířů z Valče. Osídlení zde existovalo však mnohem dříve. Od roku 1378 do roku 1406 drželi jeden díl Valče Boršové z Oseka (Rýzmburka) a druhý díl Valečtí z Doupova. V roce 1505 se jako držitel Valče uvádí Jakub z Vřesovic, vnuk známého husitského hejtmána Jakoubka z Vřesovic. V roce 1514 dosáhl povýšení Valče na městečko. V roce 1571 se držitelé panství stávají Štampachové ze Štampachu. Poté, co Jan Kryštof ze Štampachu zemřel roku 1718 bez potomků, zdědil panství v roce 1721 Jan Ferdinand Kager z Globenu, jenž byl spřízněný se Štampachy. Za Globenů proběhla zásadní barokní přestavba zámku s vybudováním rozsáhlé formální (francouzské) zahrady. Velká barokní proměna zasáhla i vlastní městečko. Roku 1747 zdědil Valeč hrabě Karel Josef August Kager z Globen a Limburg-Styrumu. Jeho dcera Marie Josefína prodala panství v roce 1797 státnímu ministru Janu Augustovi z Pergenu. K valečskému panství tehdy patřil zámek, tržní městečko Valeč a pět vesnic.

V roce 1890 kupují Valeč hrabata z Thurn-Valsassina. Posledním majitelem Valče před rokem 1945 byl velkopřemyslník dr. Jan Larisch-Mönnich (držitel mimo jiné uhelných dolů v Karvině), jemuž byl velkostatek zkonfiskován v roce 1945.

Vlivem zastavení vývoje, neexistencí průmyslu a odlehlostí jak od železnice, tak od hlavních silnic, se barokní městečko zachovalo v historicky intaktní podobě. Historické jádro městečka Valeč vytváří jedinečný a malebný celek v působivém krajinném rámci okraje Doupovských hor. Proto také bylo v roce 1992 prohlášeno městskou památkovou zónou a právem se řadí mezi památkově nejceněnější městské celky severozápadních Čech. Okolí městečka se stalo v roce 1996 krajinnou památkovou zónou Valečsko, které si dodnes zachovalo svou velkolepou barokní tvář, pro kterou je nazýváno „barokní perlou Karlovarska“.

Letecký pohled na Valeč od severozápadu

Pohled na Valeč od jihozápadu

Panský hospital
(pozdější tzv. stará škola)
čp. 5

Špitál pro šest mužů a šest žen založil hrabě Johan Ferdinand Kager-Globen. Budova byla postavena v letech 1738-1741 v barokním slohu. Osově umístěný vstupní portál se segmentově vyklenutou římsou nese šampachovský alianční erb. Interiér plochostropý s částečně dochovanou původní dispozicí v přísné symetrickém uspořádání.

Dům zámeckých kaplanů
(fara) čp. 6

Nákladná barokní stavba pochází z roku 1701. Nad vstupním portálem je osazen erb hrabat Thurn-Walsassina. Interiér plochostropý s pozdně barokními štukovými rámy. Před budovou stojí drobná výklenková kaple s trojúhelným štítem.

Palmový skleník a budova správy zámku

Zámek a zámecký park

Zámek s působivým dvouvěžovým průčelím a navazujícím parkem stojí na pohledově exponované terénní terase nad městečkem. Předchůdcem nynějšího zámku byla tvrz, přestavěná po roce 1585 na renesanční zámek Václava ze Štampachu (odkryté renesanční nástěnné malby s květinovým dekorem

v prvním patře). Zásadní proměna sídelního areálu nastala za Jana Kryštofa ze Štampachu a Jana Ferdinanda Kagera z Globenu, kdy byla provedena rozsáhlá barokní přestavba renesančního sídla v barokní zámek, který dodnes tvoří výraznou dominantu městečka. Staviteli barokního zámeckého komplexu byli dva architekti italského původu – v letech 1695–1701 Francesco Barelli a v letech 1701–1732 jeho přímý pokračovatel a zřejmě hlavní autor velkorysý barokní

kompozice, Giovanni Antonio Biana Rossa. Dovrшитelem prací se pak stal Jan Kryštof Thil, syn kameníka z blízkého Lochotína. Barokní zámecká zahrada, založená po roce 1700, byla v letech 1730–1733 rozšířena ve francouzském a italském duchu. Koncipována byla jako rozsáhlá květnice do tvaru osmicípé hvězdy. Celek byl komponován jako scéna s důmyslnou osovou provázaností jednotlivých uzlových bodů (letohrádek, theatron, tajemný pahorek, kaskády, sochy z dílny Matyáše Bernarda Brauna a jeho synovce Antonína). Na konci 18. století došlo k přebudování formální zahrady v přírodně krajinářském pojetí. Poté, co v roce 1976 zámek zcela vyhořel, byl zámecký areál předán do správy Státního památkového ústavu v Plzni, který nyní provádí jeho náročnou rekonstrukci. V interiéru se v přízemí zachoval hlavní sál s lunetovou klenbou, nazývaný podle slavného sochaře Braunův a sala terrena s bohatou štukovou výzdobou, ve druhém patře fragmenty renesančních nástěnných maleb s květinovým dekorem.

Zámecká zahrada ve Valči na mapě z let 1764-1768

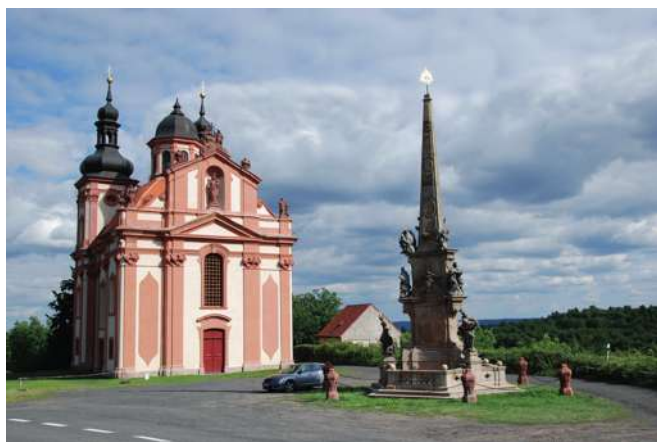

Kopie Braunových soch v zámeckém parku

Zámecký kostel Nejsvětější Trojice

Barokní centrální stavba, kterou nechal postavit Jan Kryštof ze Štampachu v letech 1710-1728, stavitelem zřejmě G. A. Biana Rossa. Po stranách čtvercové lodi s trojboce zakončeným presbytářem stojí dvojice hranolových věží, v jejichž přízemí je sakristie a v patrech oratoře. Hlavní prostor sklenut kupolí s lucernou. Roku 1840 byl k východní straně presbytáře přistavěn Franzem Korbem z Weidenheimu empírový vstup do rodové hrobky.

Před vstupním průčelím chrámu stojí sloup Nejsvětější Trojice z let 1727-1728 realizovaný zřejmě podle návrhu architekta Ferdinanda Maxmiliána Kaňky s bohatou figurální výzdobou z dílny Matyáše Bernarda Brauna a Antonína Brauna. Na zábradlí kolem sloupu jsou rozmístěny sochy českých patronů sv. Ludmily, sv. Vojtěcha a sv. Prokopa, ve střední části na čelním průčelí sloupu socha Panny Marie, již vzdávají hold sv. Václav se sv. Vítem, se sv. Janem Nepomuckým v pozadí. Vrchní patro zaujal Bůh Otec s Kristem, Ducha svatého symbolizuje holubice zavěšená na sloupu.

Budova radnice čp. 119

Hřibov a kaple Panny Marie Bolestné

Na jihovýchodním okraji městečka se rozkládá hřbitov s kaplí Panny Marie Bolestné postavenou v roce 1751. Obdélná plochostropá loď je ukončena trojbokým presbytářem. V nise trojúhelného štítu vstupního průčelí stávala soška sv. Barbory.

Panský špýchar

Severně od hřbitova, v ulici Podbořanské, se dochoval pozdně barokní panský špýchar a dále bývalý panský mlýn čp. 29 zřejmě z první poloviny 19. století. Z té doby pochází patrně i kovárna čp. 31 s otevřeným dřevěným přístřeškem.

Radnice čp. 119

Budova současné radnice, původně Panský dům, byla postavena patrně v polovině 18. století a doplňuje soubor barokních staveb městečka. Naproti radnici a kostelu stojí sloup s plastikou P. Marie z počátku 18. století.

Domy čp. 130 a 132 na náměstí

Podhradní, dům čp. 44 v ulici Široké (Jeřeňské) má ve své hrázděné konstrukci patra zachovány původní výplně z tyčoviny a mazaníc s hřebenovými vpichy. Poslední ukázky nejchudšího bydlení představují domy čp. 47 v Dolní ulici i klasicistní dům čp. 56 v Horní ulici s roubenou konstrukcí. Patrový dům čp. 63 v ulici Široké (Jeřeňské) má přízemí roubené (omítané) a patro hrázděné. Roubený je i dům čp. 76 v Horní ulici, štítové sedlové střechy jsou hrázděné. Patrový dům čp. 82 v ulici Růžové má přízemí roubené a patro z hrázděné konstrukce. Roubenou konstrukci v kožichu má i dům čp. 84 v Růžové ulici se zachovanou vnitřní trojdílnou dispozicí a trámovými stropy. Přízemní dům čp. 87 v Růžové ulici opět s omítanou roubenou konstrukcí má poměrně vysokou mansardovou střechu. Omítanou roubenou konstrukci má dům čp. 98 na Novém světě. Přízemí a roubené patro má rovněž dům čp. 115 na Trhovém náměstí, jehož štítová strana směrem do ulice Karlovarské je dekorativně obložena eternitovými šablonami. Mohutný patrový dům čp. 130 na Trhovém náměstí je ve své hmotě pozdně barokní, přízemí má ze smíšeného zdiva, patro z hrázděné konstrukce s výplněmi z dřevěných hatí a mazaniny. Obdobného charakteru je i sousední dům čp. 132 s klasicistní úpravou fasády uličního průčelí a omítanou hrázděnou konstrukcí v patře, ve dvorním průčelí obsahuje hrázděné patro pavlač. Vedle domu čp. 157 v Horní ulici se dochoval takřka neporušený drobný přízemní objekt výměnku s roubenou konstrukcí

Dům ev. č. 15 v Zámecké ulici

Historické centrum

V městečku se dochovalo velké množství barokních a klasicistních domů i soubor staveb lidové architektury. Tyto objekty v sobě uchovávají původní formy lidového stavitelství, kdy přízemí bylo roubené a patro z hrázděné konstrukce. Z nejvýznamnějších domů to jsou čp. 14, 15, 16 a 19 v ulici

a unikátně zachovanou černou kuchyní s kamennou valenou klenbou. Další objekty v městečku mají uplatněny hrázděné konstrukce, a to zejména ve štítech sedlových střech, jako dům čp. 18, 20 a 23, dále dům čp. 38 v ulici Široké a dům čp. 131. Dále se zde nachází ještě několik roubených stodol, jako u domu čp. 80, 83, 84, a 116 se širokými průjezdními vraty.

Farní kostel Narození svatého Jana Křtitele

V samém středu trojúhelného tržního náměstí stojí farní kostel Narození svatého Jana Křtitele. Jedná se o jednoduchou stavbu s obdélnou lodí a osmibokým presbytářem, s Pohřební kaplí a kaplí Božího hrobu, se sakristií a oratoří v patře. Na západní straně přistavěna hranolová věž s dřevěnou nástavbou zvonice s hodinami a ochozem věžníka. V interiéru Pohřební kaple Štampachů, kde je dochován epitaf a cenný soubor štampachovských náhrobníků. Složitý půdorys kostela vznikl postupnými přístavbami – severní část lodi je románského původu nejspíše z poloviny 13. století, pravoúhlá část původního presbytáře je gotická, věž a Pohřební kaple Štampachů jsou renesanční. Kaple Božího hrobu a chór (osmiboký presbytář) pocházejí z rozhraní 17. a 18. století. Při této barokizaci byla celá fasáda kostela opatřena pilastrovým řádem s iónskými hlavicemi, totožnými s hlavicemi na barokním zámeckém kostele Nejsvětější Trojice. Lze tedy předpokládat shodného architekta barokní přestavby farního kostela a novostavby barokního zámeckého kostela, jímž měl být podle předpokladů sám stavitel G. A. Biana Rossa. Ke konci 19. století byly fasády farního kostela upraveny s použitím novobarokních prvků. V barokním období byly na terasu před jižní průčelí umístěny sochy světců sv. Jana Nepomuckého, sv. Jana Křtitele a sv. Antonína Paduánského.

Farní kostel Narození svatého Jana Křtitele

Alianční erb Štampachů na portálu hospitalu

Krajinná památková zóna

Krajinná památková zóna

Krajina, do které jsou městečko i zámecký areál umně zasazeny, je záměrně a cíleně komponována. Do celkové kompozice byla zapojena urbanizovaná krajina s městečkem pod zámeckým komplexem s pohledy a průhledy na významné body v širší krajině. Z urbanistického, architektonického i památkového hlediska představuje Valeč v Čechách mimořádně významný soubor, který prostorovou skladbou i panoramatickým vygradováním dominant vytváří celek jedinečného významu a řadí se tak ke špičkovým jevům české barokní krajiny.

Městská památková zóna

ŽLUTICE ➤

Osada patřící původně klášteru v Kladruzech vznikla na důležité obchodní cestě z Chebu do Prahy. První zmínky pocházejí z let 1186 a 1214. Město bylo opevněno pány z Rýzmburka z rodu Hraběšiců v rozmezí let 1253-1278. Hospodářsky se město opíralo o obchod se solí a plátenictví. Během husitských válek se města zmocnil významný husitský vojevůdce Jakoubek z Vřesovic, který si zde po bitvě u Tachova (1427) vybudoval opěrnou základnu. Období rozkvětu pokračovalo i za vlády pánů z Plavna v letech 1537-1565, za Lobkowitzů (1565-1575) a Kokořovců z Kokořova (1575-1872). Po třicetileté válce význam města poklesl a definitivně období rozkvětu ukončil velký požár roku 1761. Město bylo založeno na pravidelném půdorysu s pravoúhlou sítí ulic vycházející z uprostřed umístěného Velkého náměstí.

Opevněno bylo hradbami s několika branami – Horní, Chyšskou, Vodní a Paví, a chráněno bylo třemi pevnostmi – městským hradem, pevností Mazanec, a hradem Nevděk. Brány byly zbořeny v 1. polovině 19. století, zachovaly se z nich jen kamenné desky se znaky, druhotně umístěné na sousední domy. Historické centrum založené na poměrně prudkém svahu obráceném k jihu si dodnes uchovalo svůj středověký půdorys s množstvím stavebních památek. Velkému náměstí vévodí barokní sloup Nejsvětější Trojice a na severní straně stojí Panský, neboli Velký dům (dnes Muzeum) a budova radnice. V severozápadním koutě náměstí se nachází Zámecká brána, poslední pozůstatek zámku. Městu dominuje na jižním úpatí svahu farní chrám sv. Petra a Pavla. Pro své památkové hodnoty bylo historické jádro města prohlášeno městskou památkovou zónou.

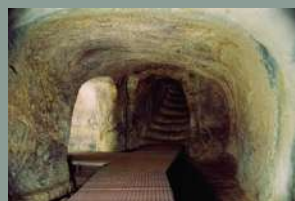
Letecký pohled na Žlutice od západu

Sloup Nejsvětější Trojice

Na velkém náměstí stojí sloup Nejsvětější Trojice z let 1701-1704 od žlutického sochaře Oswalda Josefa Wendy. Vysvěcen roku 1712, obnoven 1759 a po požáru města v roce 1779. Na podstavci jsou umístěny sochy sv. Václava, sv. Ludmily a bl. Hroznaty, nad trojbokou základnou s dvojicemi andílků se tyčí vysoký jehlanec s reliéfně znázorněnými oblaky a andílký, završený sousoším Nejsvětější Trojice.

Veduta města

Historické podzemí

Zvláštností města je jeho podzemí, které je protkáno dosud zcela neprobádanou sítí chodeb s rozsáhlými několikapodlažními sklepy, často dvou až třípodlažními. Tyto chodby vznikaly od středověku až do 19. století, sloužily pravděpodobně pro skladování potravin v době ohrožení města a měly jistě i obrannou funkci. Fungovaly ale rovněž jako kanalizace pro odvod vody.

Zámecká brána

Areál zámku se nacházel na severozápadní straně nad náměstím. Po požáru roku 1761 již nebyl obnoven a dodnes se tak zachovaly jen jeho základy a ohradní zeď. Při vstupu do zámeckého areálu z náměstí se dochovala původní Zámecká brána vzniklá při přestavbě zámku v roce 1680, jako jediný pozůstatek kdysi honosného sídla Kokořovců. Západně od zámku se nacházela zámecká zahrada, z které se zachovala ohradní zeď s branou a nikou.

Hospodářský dvůr

Na severním okraji města, naproti někdejšímu zámku, se nachází barokní hospodářský dvůr Kokořovských z Kokořova z roku 1680. Monumentální jednopatrový objekt má dvě křídla, v jehož delším jižním křídle byly stáje dekorované portály s erby Kokořovců. Areál je svým rozsahem na Žluticku ojedinělý. Dnes je již ve značně zchátralém stavu.

Kostel sv. Petra a Pavla

Se stavbou gotické trojlodní baziliky bylo započato na počátku 14. století a trvala téměř dvě století. Hlavní loď byla dokončena roku 1447, severní loď poté v roce 1494, jižní loď 1536 a západní věž 1482. V interiéru se dochovaly fragmenty gotických maleb z roku 1435, renesanční figurální náhrobníky, hrobka Kokořovců a barokní hlavní oltář z roku 1667. Součástí vybavení jsou i vzácné varhany z let 1774-1775 postavené Františkem Nollem z nedalekého městečka Úterý.

Panský, neboli Velký dům a radnice

Na severní straně náměstí stojí Panský dům Zumrů z Herstošic, zvaný také Velký dům. Pochází z počátku 16. století, upravený v polovině 18. století. Dnes je zde umístěno muzeum, kde je možno spatřit mimo jiné faksimilii slavného Žlutického graduálu a plastickou mapu obklíčení husitských vojsk na Vladaři. Součástí prohlídky je expozice věnovaná dějinám justice umístěná v bývalé šatlavě a navštívit je možné i historické podzemí města s množstvím spletitých, často dvoupodlažních chodeb.

Vedle muzea stojí budova radnice z počátku 16. století. Objekt byl přestavěn v roce 1597 a do dnešní podoby upraven za dva roky po velkém požáru města 1779. Nad vstupem je osazena kamenná deska se znaky Kokořovců a Švamberků.

Radnice na Velkém náměstí

Fara

Velký jednopatrový objekt na vysoké kamenné podezdívce byl postaven v letech 1767-1769 jako děkanství. Původní interiér objektu nebyl narušen pozdějšími úpravami. Přízemí je klenuté křížovými a valenými klenbami s výsečemi. Místnosti v patře zdobí malované stropy. Na jihozápadním nároží jsou dochovány sluneční hodiny z doby vzniku stavby. K objektu přiléhá zahrada ohraničená zdí s mohutnou branou, vedle které stojí kašna s plastikou koňské hlavy, která sem byla přenesena ze stájí Panského dvora.

Kašny

V historickém jádru města se dodnes dochovalo pět kašen - na Velkém náměstí stojí kamenná kašna z roku 1863, na Malém náměstí kašna z roku 1880, v Chyšské ulici kašna z roku 1877 a dále se zde nacházejí drobné kašny v ulici 28. října a v ulici Dukelských hrdinů.

Kašna u fary

Vesnická památková zóna

BERANOV >

Ves Beranov (německy Böhmisch Borau) vznikla v období středověké kolonizace první poloviny 13. století. Beranov se poprvé připomíná roku 1233 jako příslušenství premonstrátského kláštera v Teplé a to v české formě svého názvu „Baranov“. Toto jméno vzniklo podle lokátora vsi a znamená Baranův či Beranův dvůr. V roce 1589 jsou zmiňovány dvě osady – Český a Německý Beranov (dnes Beranovka, ležící jihozápadně do Teplé). Za třicetileté války, v roce 1647, byly Beranov a jeho okolí značně postiženy vpádem švédských vojsk generála Wrangela, přičemž několik sousedních osad bylo úplně zničeno a vylidněno. Koncem 18. století je v Beranově uváděno 12 domů. Roku 1847 byly ve vsi již 24 domy se 156 obyvateli a soukromou (zřejmě klášterní) školou. V meziválečném období, v roce 1936, měl Beranov 32 domy se 179 obyvateli převážně německé národnosti, živícími se většinou zemědělstvím. Vedle jiných zemědělských plodin se zde pěstoval len a v blízkých lomech dobýval živec.

Ves Beranov představuje půdorysně urbanistický útvar zvaný „okrouhlice“ (typický pro zdejší region). Kolem nepravidelné kruhové návsi s rybníkem uprostřed jsou vějířovitě rozloženy jednotlivé usedlosti. Zástavba je tvořena zděnými, převážně přízemními domy. Vstup na dvůr uzavírají zděné brány s půlkruhovým či stlačeným záklenkem. Architektura je vybavena honosnými prvky dekorace ve stylu lidového klasicismu přetrvávajícího až do druhé poloviny 19. století. Mezi charakteristické znaky této architektury patří pilastry a lisény členící jak fasádu v přízemí, tak i plochu štítu. Okna rámuje klasicizující edikuly. Otvory brány i branky pro pěší lemuje pilastry a zvlněná římsa ve tvaru archivolty s nezbytným středovým klenákem. Typickou součástí zástavby jsou předzahrádky před jednotlivými usedlostmi.

Nejhodnotnější skupina statků je soustředěna na mírně stoupajícím severním konci návsi. Jednou z dominant je usedlost čp. 2, nedávno vzorně opravená,

skládající se ze zděného obytného stavení, chlévů a příčně situované stodoly. Její průčelí je směrem do návsi bohatě zdobeno pilastry, lizénami, římsami se zubořezem, kladím a trojúhelnými frontony. Od sousedního domu jej odděluje brána a branka s použitím toskánských pilastrů. Dřevěná vrata mají charakteristicky vějířově kladená prkna. Statek pochází z let 1876-1880, brána s brankou jsou patrně starší, z počátku 19. století.

Domy čp. 1, 2 a 3

Pro pohledově mimořádně působící zástavbu menších hodnotných statků je ves Beranov vyhlášena vesnicí památkovou zónou. V blízkosti je možné navštívit zejména město a Klášter Teplá.

Pomník padlým

Západně od vsi stávala boží muka z roku 1727 a socha svatého Jana Nepomuckého. Z původního pomníku padlým v první světové válce v podobě masivního kamenného kříže se na západní části návsi dochoval pouze sokl.

Vesnická památková zóna **DOLNÍ LAŽANY** ➤

Ves Dolní Lažany (německy Unter Losau) se poprvé připomíná pod jménem „Lasan“ v první polovině 14. století. Vzhledem ke slovanskému původu jména je pravděpodobné, že vesnice vznikla již v období raného středověku, tedy před německou kolonizací ve 13. a 14. století. Podle vesnice se psal v letech 1339-1341 Jindřich Klethe, komtur chebské komendy. I později byly Lažany po většinu své historie svázány s nedalekým Chebem.

Obec se rozkládá v malebně zvlněné krajině severního úpatí Dyleňského lesa, v kotlině na soutoku Stebnického a Paličského potoka. Náves umístěná na mírném svahu měla i v minulosti zastavěnou patrně jen západní stranu a několik usedlostí bylo situováno na straně severní, kde stál i mlýn. Nejhodnotnější usedlosti, chebské statky se čtyřstranně uzavřenými dvory, se dochovaly v horní části západní strany návsi.

Dolní Lažany si přes částečné narušení po 2. světové válce udržely své urbanistické i architektonické hodnoty, a proto byly roku 1995 prohlášeny vesnickou památkovou zónou.

Usedlost čp. 3 a 5

Dům čp. 3 datovaný na portálku chlévů do roku 1800 má na roubeném trámovém věnci bohatě členěný hrázděný štít. Datace 1856 v horní části štítu souvisí zřejmě s provedením malované výzdoby. V usedlosti se dále dochovala rámová kolna, zděné chlévy a velká stodola.

Rovněž sousední dům čp. 5 pocházející z období vrcholného rozkvětu chebského stylu okolo roku 1800 má obdobné schéma hrázděného štítu. Do dvora vede segmentově zaklenutá brána s brankou a kapličkovými nikami. Podélně orientovaná zděná budova chlévů má fasádu členěnou lichými arkádami, gotizujícími slepými hrotitými oblouky.

Naproti přes uličku stojí dům čp. 4, poslední zbytek původně čtyřboké chalupnické usedlosti. Zástavbu doplňuje několik velkých zděných domů a stodol, opět s charakteristickým členěním gotizujících lichých oblouků.

Chebské hrázdění

Patra z hrázděných konstrukcí byla vždy vynášena na tzv. roubeném věnci, několika trámech roubení, jenž je typickým prvkem chebského domu. Hrázděná konstrukce tvořící kostru stěny byla složena z hlavních vodorovných trámů (prahů) a svislých sloupků. Charakteristickým rysem je šikmý trámový rošt - kosmá šachovnice. Vnitřní pole byla vyplňována dřevěným výpletem s hliněnou mazanicí, od druhé poloviny 19. století se používal drobný kámen a cihly. Okna bývala opatřena nadokenními trojúhelními štíty. Dekorativní účinek hrázdění byl ještě více podtrhnut ostrou a sytou barevností dřevěných prvků, obvykle červenou barvou s doplněním modré či zelené barvy na ploškách křížení trámových konstrukcí. Na roubeném věnci i na okenicích se malovaly rostlinné ornamenty. Na průčelí štítů se osazoval velký dřevěný krucifix. Největší rozkvět chebského hrázdění nazývaného „krásný styl“ spadá do doby přelomu 18. a 19. století (nejčastěji kolem roku 1800). Typická jsou také tzv. chebská vrata, která mají interiérovou svlačkovou konstrukci otočenou do exteriéru.

Vesnická památková zóna **DOLNÍ RYCHNOV** ➤

Ves Dolní Rychnov (německy Unter-Reichenau) je poprvé doložena k roku 1309. Náleží ke skupině vrcholně středověkých kolonizačních vsí v Poohří. Zakladatelem vesnice snad mohl být klášter v Teplé, vzápětí ji však získal chebský ministeriálský rod Nothaftů, který založil i sousední Falknov (Sokolov). Později ves patřila k Lokti. V roce 1553 ji získal Wolf Šlik a připojil k Falknovu. V této době dochází k rozdělení obce na Dolní a Horní Rychnov. Od první poloviny 19. století se Dolní Rychnov stával významným hornickým a průmyslovým centrem s hlubinou těžbou hnědého uhlí. Obec se tak stala jednou z nejvýznamnějších hornických obcí v sokolovské hnědouhelné pánvi. V roce 1834 zde byl instalován jeden z prvních parních vodotěžných strojů v Čechách. O největší rozvoj v dolování se zasloužil Johann David Starck, který založil v Dolním Rychnově první větší průmyslový podnik, ve kterém vyráběl saze, různé barvy a naftalín.

Urbanisticky patří Dolní Rychnov mezi příklady lánových vesnic lineárního (údolního) typu. Rozvolněná zástavba byla tvořena velkými čtyřbokými dvorci, situovanými s odstupem po stranách potoka. Z historické zástavby se dodnes zachoval soubor hrázděných domů na jihovýchodním konci obce, pocházejících z konce 18. století. Mezi nimi vyniká dvojice domů čp. 14 a čp. 50. Zatímco dům čp. 14 má na roubeném věnci jednoduchý hrázděný štít, sousední dům čp. 50 má hrázděný štít chebského typu, velmi bohatě členěný s typickým motivem šikmého šachování. Chalupa čp. 38 stojící naproti má hrázděné patro s asymetrickou sedlovou střechou a v jedné z výplní mezi okny v patře je plasticky provedená kartuš s monogramem W.B., korunkou a vročením 1796. Nad touto chalupou je situován dům čp. 41 s omítnutým hrázděným patrem (v kožichu) a bedněným štítem. V jihovýchodní části návsi stojí dům s hrázděným patrem, jenž je posledním pozůstatkem velkého čtyřbokého statku.

Po likvidaci Horního Rychnova se tato malá skupina hrázděných objektů stala jediným a posledním svědectvím původní zástavby. Proto byla v roce 1995 prohlášena vesnickou památkovou zónou.

Usedlost čp. 14 a čp. 50

Chalupa čp. 38

Datace 1796 na výplni hrázdění chalupy čp. 38

Chebský hrázděný dům pronikl i do oblasti Sokolovska, ovšem již bez barevné výzdoby hrázdění. V oblasti Slavkovského lesa se užívalo hrázdění saského typu s jednoduchou ortogonální (pravoúhlou) kostrou, zpevnovanou šikmými záporami. Hrázděné štíty jsou často ve vrcholové části jen bedněné.

Dům čp. 10

Hrázděná konstrukce čp. 50

Vesnická památková rezervace

DOUBRAVA >

Ves Doubrava (německy Taubrath), dnes součást obce Lipová, vznikla v období středověké kolonizace. V písemných pramenech je poprvé zmiňována k roku 1313. Jako celek představuje osada ojediněle dochovaný urbanistický útvar rozptýlené vsi se zástavbou velkých usedlostí i samostatně stojících obytných stavení. Tradiční zástavba Doubravy patří k posledním nejzachovalejším příkladům západočeského hrázděného domu chebského okruhu. Chebské statky se řadí mezi nejzajímavější památky hrázděných zemědělských usedlostí nejen u nás, ale i v celé Evropě. Jejich základní podoba se zrodila zřejmě již v polovině 17. století v Dolním Bavorsku, odkud se šířila přes Horní Bavorsko až na Chebsko. Zde od poloviny 18. století nabyla vlastních forem a na přelomu 18. a 19. století dospěla k vysoce dekorativně pojatým hrázděným výplním.

Do výrazných krajových zvláštností se vyvinuly i zdejší zvyky a slavnosti, do nichž tradičně patřila svatba, narození a křest dítěte i smrt a pohřeb.

Většina dochovaných obytných domů pochází z druhé poloviny 18. století. Nejjobdivovanější usedlostí je Rustlerův statek čp. 9, kde je umístěno soukromé národopisné muzeum, v jehož expozici si lze prohlédnout zemědělské nářadí, nástroje a nábytek z 18. až 20. století. Jedná se o čtyřstrannou usedlost tvořenou roubeným domem s hrázděným polopatrem z roku 1751 a dále stejně starým chlévem, přestavěným v roce 1824. Špýcharové patro nad chlévy je rovněž hrázděné konstrukce. Součástí areálu je také kolna s typickými nosnými pilíři s překříženými pásky a s krovy z roku 1780 a zděná stodola z roku 1865. Pořádá se tu stálá prodejní výstava obrazů, keramiky a dřevorezéb, na dvoře příležitostně i koncerty a divadelní představení.

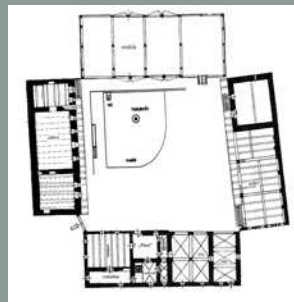

Rustlerův statek čp. 9

Usedlost čp. 13

Pro jedinečně zachovaný soubor staveb lidové architektury byla ves Doubrava vyhlášena vesnickou památkovou rezervací.

Chebský statek

Mezi charakteristické znaky chebského statku patří čtyřstranný dvůr s pravoúhle vázanými hospodářskými budovami. Původně bylo obestavění dvora pouze ze tří stran, čtvrtou stranu vyplňovala čelní zeď. Později byla i tato strana uzavřena přístavěnou stodolou. Obytný dům chlévního typu (chlév přímo navazoval na obytnou část) se stavěl čelním štítem k cestě a byl svázán s pravoúhle postavenou kolnou vjezdovými vraty na dvůr. Obě budovy měly bohatě zdobené štíty tvořící reprezentativní vstupní kulisu. Dvory usedlostí doplňují špýchary, kolny a stodoly. Obvodové zdivo patra a štítů je stavěno z hrázděné konstrukce. Původně bylo přízemí roubené, od druhé poloviny 18. století bylo nahrazováno plnou kamennou zdí. Charakteristická je i tradiční chebská kolna pro povozy (remízy) spojená se skladovací sýpkou v patře. Na čelní otevřené straně podpíraly průvlak nosné pilíře vyztužené dvojicí šikmých vzpěr.

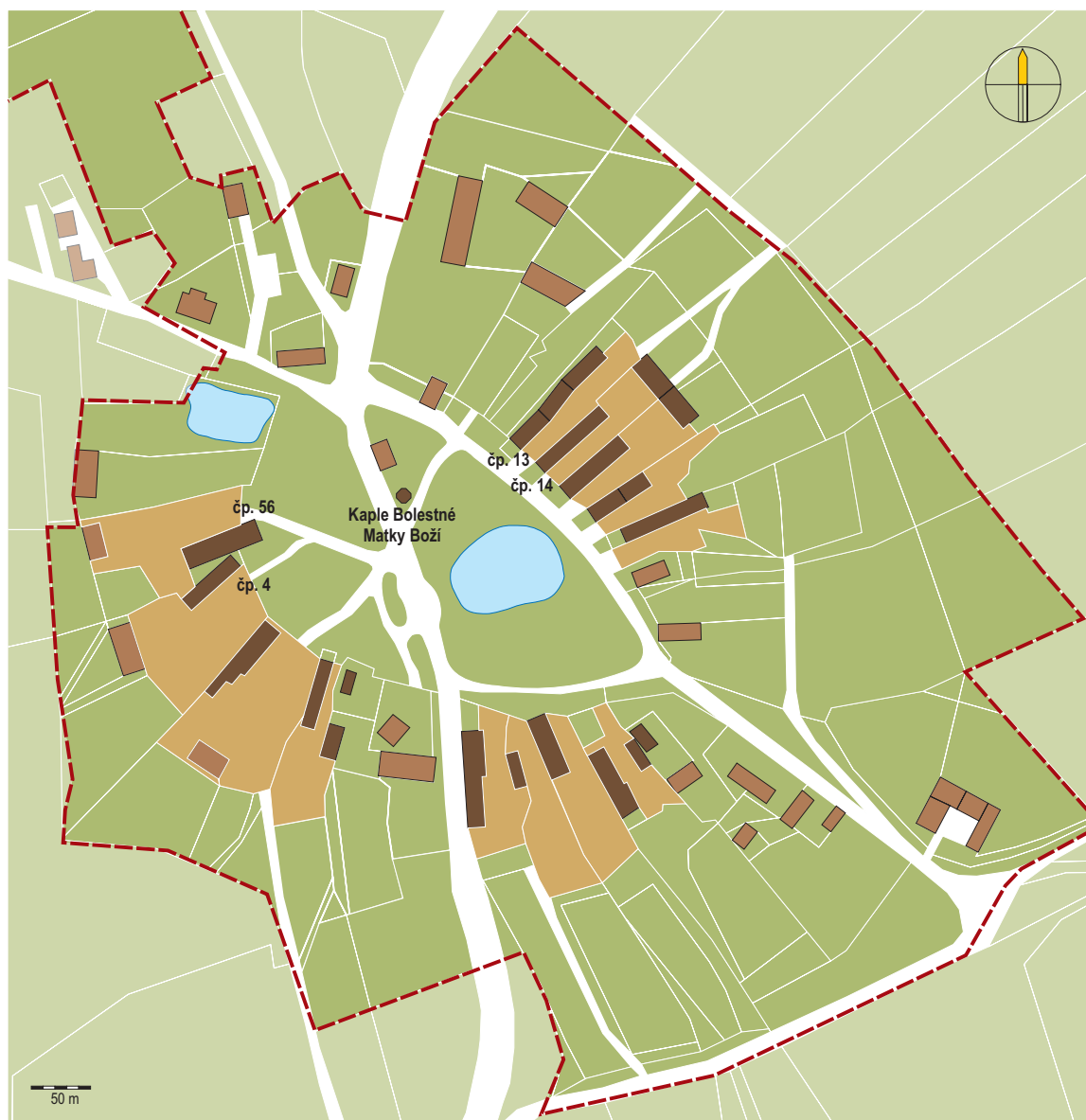

Vesnická památková zóna

KOJŠOVICE ➤

Původem raně feudální ves Kojšovice (německy Goschowitz) je prvně připomínaná již ve 12. století. Roku 1427 je zmiňován zbrojnoš Hanzlík z Kojšovic. Jméno obce znamená - ves lidí Koj(e)šových. Od 16. století patřily Kojšovice k panství toužimskému. V roce 1847 jsou zde zaznamenány 24 domy se 144 obyvateli a roku 1892 měly Kojšovice již 55 domů a 298 obyvatel. V roce 1829 zde byla založena „putovní“ škola, která zprvu putovala z jedné usedlosti do druhé. Teprve roku 1896 byla postavena vlastní budova školy. Ve 20. letech 20. století zde byly dva hostince, obchod a obecní kovárna.

Ves Kojšovice leží na plošině nad údolím řeky Střely, na půdorysu „okrouhlice“ s mírně svažitou návší, kterou prochází cesta z Toužimi na Bočov. Jednotlivé usedlosti jsou kolem návsi řazeny radiálně a obracejí se do prostoru návsi svými štíty a klenutými branami. Obytné budovy jsou zděné, převážně z poloviny a konce 19. století. Přestože je rytmus zástavby porušen několika demolicemi celých statků, představuje dochovaná zástavba obce Kojšovice hodnotný a pohledově dosud působivý soubor zděné lidové architektury umocněný pozoruhodným urbanismem. Pro tyto hodnoty byla proto vyhlášena vesnickou památkovou zónou.

Usedlosti čp. 13, 14, 15 z pohledu přes rybník na návsi

Kaple Bolestné Matky Boží

Uprostřed návsi stojí u rybníka kaple Bolestné Matky Boží z počátku 19. století. Je postavena na obdélném půdorysu s okosenými nárožími a zastřešena stanovou střechou, z níž vyrůstá sloupová zvonička se stanovou stříškou. Stěny člení nízký sokl a lisénové rámce s vyžlabenými rohy. Interiér je v rozích a v závěru prolomen pěti výklenky.

Usedlosti čp. 13 a 14

K nejhezčím usedlostem patří statek čp. 13 s ojedinělým hrázděným patrem a štítem. Jeho součástí je brána barokního tvaru s výklenky po stranách. Dalším zajímavým objektem je dům čp. 4 v těsném sousedství s domem čp. 56.

Vesnická památková zóna

KOSMOVÁ >

Ves Kosmová (německy Gossmaul) je prvně připomínána až k roku 1467, ale její původ je pravděpodobně raně feudální. Okolní krajinu kolonizoval již ve 12. století český velmož Jiří z Milevska, který zdejší území s pevným bodem v nedaleké Toužimi věnoval premonstrátskému klášteru v Milevsku. Premonstráti si pak v Toužimi zřídili proboštství. Po většinu své historie až do zániku patrimoniální správy tak patřila Kosmová k Toužimi. Až do druhé poloviny 16. století se ves uvádí pod svým českým jménem, později však došlo k téměř úplné germanizaci celého kraje. Roku 1654 bylo ve vsi zaznamenáno celkem 15 usedlostí.

Vrcholně středověká radiální lánová parcelace je soustředěna kolem čokovité návsi (typ okrouhlíce), protékané širokým korytem řeky Střely. Jednotlivé statky se obrací do návsi svými štíty a klenutými branami. Stavitelské formy zdejší oblasti mísí projevy hrázděné, roubené a zděné lidové architektury. Nejhodnotnější je severní polovina návsi, kde se v působivém nepravidelném řazení nacházejí obytné budovy se zděným či roubeným přízemím a hrázděným patrem s hrázděným štítem z 18. století. Příkladné jsou zejména usedlosti čp. 3, čp. 4 a čp. 13 se zajímavě obloženým štítem z eternitu. Zděné objekty pocházejí z druhé poloviny 19. století. Působivý je též soubor starých stodol.

Obec Kosmová představuje nejhodnotnější soubor lidové architektury severního Tepelska a pro své hodnoty byla proto vyhlášena vesnickou památkovou zónou.

Usedlost čp. 13

Usedlost čp. 3

Celek doplňuje klasicistní návsní kaple z doby kolem roku 1800

Drsné podnební pásmo táhnoucí se z Tepelské vrchoviny do přilehlého Toužimska, si vyžádalo úpravy zdejších domů lidového, tradičního stavitelství. Domy jsou povětšinou zastřešeny asymetrickou sedlovou střechou kryjící část domu proti převládajícímu směru větru. Hrázděná konstrukce užívá v parapetních výplních pod okny nových dekorativních motivů, například baluster - vyřezávaných kuželek. Štíty jsou kryty obkladem, buď dřevěným bedněním, nebo ze šablon břídlíce, či později eternitu.

Vesnická památková zóna **KRÁLOVSKÉ POŘÍČÍ** ➤

Královské Poříčí (německy Königswerth) bylo založeno na královské půdě na důležité cestě podél Ohře. První písemná zmínka je z roku 1240. Poříčí bylo součástí falknovského (sokolovského) panství, které do počátku 14. století vlastnili Nothaftové, poté Winklerové a od roku 1435 do roku 1621 Šlikové. Po bitvě na Bílé Hoře koupili panství v roce 1622 Nostitzové.

Vrcholně středověký půdorys s velkou protáhlou ulicovou návší je na jihu uzavřen dominantou kostela sv. Kunhuty. Vesnice se později rozvíjela mimo jádro podél komunikace Nové Sedlo.

V obci se dochovala řada staveb lidové architektury podkrušnohorského typu, charakteristických pro oblast Sokolovska. K nejhezčím patří usedlost čp. 7, patrový hrázděný objekt z konce 18. stol. - v přízemí zděný, v patře hrázděný. Přízemní obytná část je spojena s chlívky (tzv. dům chlívniho typu). K bydlení sloužily i prostory v patře. K zadní části dvora se připojuje patrový hrázděný špýchar, k jehož levému štítu přiléhá stodola. Všechny střechy jsou

sedlové. Vstup do areálu je čtvercovou branou s dvoukřídlými vraty a zděnou brankou, krytou pultovou stříškou. Dům čp. 11 je považován za nejhodnotnější ukázkou lidové hrázděné architektury na Sokolovsku. Patrová, v horní části hrázděná stavba, má vstupní portál datovaný r. 1835. Na obvodové stěny zděného přízemí rámované lizénovými pasy se střídavým štukovým dekorem nasedá v celé délce roubený věnec nesoucí bohatě členěné hrázděné patro s vyřezávanými arkádami v zadní části a s hrázděným štítem v průčelí. Soubor lidových staveb doplňují zděné usedlosti a škola z počátku 20. století.

Královské Poříčí představuje jeden z nejhodnotnějších vesnických celků na Sokolovsku. Protože si celek podržel tradiční charakter s patrovými statky obrácenými štíty do návsi, byla ves vyhlášena za vesnickou památkovou zónu.

Usedlost čp. 11 a 32

Kostel sv. Kunhuty

Raně gotický kostel sv. Kunhuty pochází z druhé poloviny 13. století. V boční stěně kostelní lodi je dosud zachováno ještě pozdně románské či raně gotické okno. Na přelomu 17. a 18. století byl kostel barokizován. Ve 30. letech 20. století přibyla na západní štít kostelní lodi malba Antona Schöneckera s tématem denní modlitby.

V letech 1909-1910 si v Královském Poříčí, severovýchodně od historického centra vsi, nechal postavit svou vilu Kurt Seeböhm, ředitel dolové společnosti Britannia, v podobě historizujícího regionalismu, pro který se používá označení Heimatsstil (styl domoviny). V barokizující vile připomínající zámek, je dnes umístěn obecní úřad.

Západně od nového centra se pak nachází velký statek Bernard, vybudovaný v roce 1922 s uplatněním chebského hrázdění, který dnes slouží jako Centrum tradičních řemesel.

Usedlost čp. 7

Vesnická památková rezervace

NOVÝ DRAHOV >

Ves Nový Drahov (německy Rohr) vznikla v období středověké kolonizace v průběhu 13. století. První písemná zmínka pochází z roku 1272. Jako celek představuje ojediněle dochovaný urbanistický útvar rozptýlené vsi se zástavbou velkých usedlostí i samostatně stojících obytných stavení.

Většina dochovaných obytných domů pochází z druhé poloviny 18. a počátku 19. století. K nejcenějším usedlostem patří dům usedlosti čp. 1 přestavěný roku 1805 s hrázděným štítem a pavlačí s vyřezávanými sloupky, v jehož areálu je i klenutý zděný chlév, zděná kolna a stodola z poloviny 19. století. Je zde otevřena hrnčířská dílna, kde je možné zakoupit výrobky lidové keramiky regionální provenience. V usedlosti čp. 5 je dnes penzion Selský dvůr se stylovou zahradní restaurací. Cenný je i zděný patrový dům čp. 6 a usedlost čp. 10 s jádrem z 18. století, jež má zděné přízemí a hrázděné patro s bohatě zdobeným štítem.

Pro svou unikátní zachovalost byl soubor staveb lidové architektury v osadě Nový Drahov vyhlášen vesnickou památkovou rezervací.

Obytný dům usedlosti čp. 1

Usedlost čp. 10

v Žirovicích, se sbírkou exotických motýlů volně poletujících ve skleníku.

V malé osadě Stodola, nedaleko od Nového Drahova, se dochoval mlýn s hrázděnou stodolou. Na severovýchodě od obce se nachází pozoruhodné a hojně navštěvované rašeliniště a slatiniště Soos, které je národní přírodní rezervací.

V roce 1988 byl ke slatiništi přenesen jeden z posledních typických chebských roubených patrových špýcharů, postavený roku 1714. Zajímavá je i Motýlí farma

Příklad chebské lidové keramiky s modrým dekorem, tzv. Chebský talíř. Charakteristická je i zdejší řemeslnická výroba, zejména keramická a hrnčířská. Typickým znakem se stal právě modrý dekor.

Typickým prvkem chebské lidové architektury je světnice s kachlovými kamny v rohu a bidlem, dřevěnou tyčí zavěšenou pod stropem u topeniště, sloužící k sušení a zavěšování prádla a oděvů. Pod strop se zavěšovaly také menší pletené kónické dýmníky omazané vrstvou hlíny, zmiňované již v 15. století a železné osvětlovací koše, z nichž se vyvinuly osobité keramické osvětlovací krby ve tvaru zvonu.

Vesnická památková zóna

POPOVICE >

Ves Popovice (německy Pfaffengrün) vznikla kolonizační aktivitou nedalekého premonstrátského kláštera v Teplé. V písemných pramenech jsou Popovice poprvé doloženy k roku 1273 a k Teplé pak ves patřila až do konce feudalismu. Vzhledem k terénu hluboce zaříznutého do údolí je zde rozvinuta liniová údolní lánová parcelace a jednotlivé usedlosti jsou rozmístěny po obou stranách potoka. Nejvýznamnější z nich jsou velké usedlosti v horní části vsi.

Usedlost čp. 1 stojí osamoceně na západním konci vesnice, sestává z velkého patrového domu se zděným přízemím a hrázděným patrem datovaným do r. 1808, protějšího klasicistního stavení (výměnku) pocházejícího z r. 1833 a klasicistní sýpky. Usedlost čp. 3 tvoří patrový pozdně klasicistní dům se slepými arkádami, hrázděná kolna s komorovým patrem a kašna z r. 1860. Původně zde ještě stála naproti

obytnému domu zděná stodola, která uzavírala trojstranný dvůr. Velmi hodnotná je roubená stodola s hrázděnou kolnou usedlosti čp. 27 a dům čp. 13 se zděným přízemím a hrázděným patrem a štítem. Ve střední části vsi se zachovala pozdně barokní kaplička a nad ní pozdně klasicistní budova bývalé obecní školy.

Obec s hodnotným souborem zděné i hrázděné lidové architektury si tak dodnes uchovala mimořádně malebnou hmotovou strukturu, díky níž patří bezesporu k nejlépe zachovaným a nejhodnotnějším vesnickým sídlům široké oblasti Tepelska a Slavkovského lesa. V roce 1995 byla proto právem zařazena mezi vesnické památkové zóny.

Usedlost čp. 1

Usedlost čp. 3

Pozdně barokní kaplička na návsi má na šambráně vstupního portálu vloženu dataci 1824

Dům čp. 13

Vesnická památková zóna

SALAJNA

Ves Salajna (původně Konradsgrün) byla vysazena v době vrcholně středověké kolonizace Chebska kolem roku 1290, poprvé je doložena k roku 1299. Jako její majitel se tehdy připomíná Konrád Paulsdorfer z Tennesbergu, který náležel ke štaufským ministeriálům. Od středověku se vesnice dělila na horní a dolní díl a je typickým příkladem vrcholně středověké kolonizační vesnice údolního lánového typu.

Rozvolněná zástavba velkých čtyřbokých dvorců zvaných podle původu „francké“ se táhne v celkové délce asi 2 km v půvabném údolí Šitbořského potoka. Většina usedlostí byla situována na levém břehu potoka, pouze v dolní části vsi vzniklo několik dvorců také na protějším pravém břehu. Na jednotlivé usedlosti navazovaly široké a dlouhé pásy lánové plužiny s převahou pastevectví, které umožňovaly chovat velká stáda dobytka. Takovýchto dvorců bývalo v Salajně patnáct společně se čtyřmi mlýny.

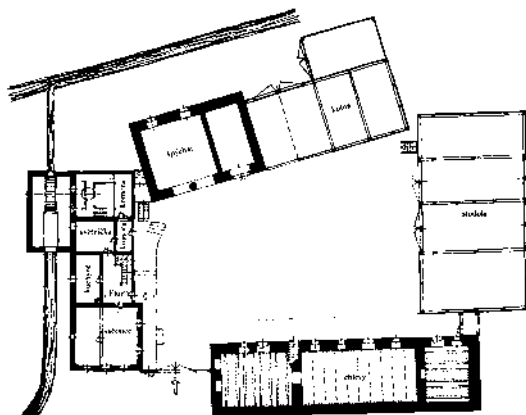
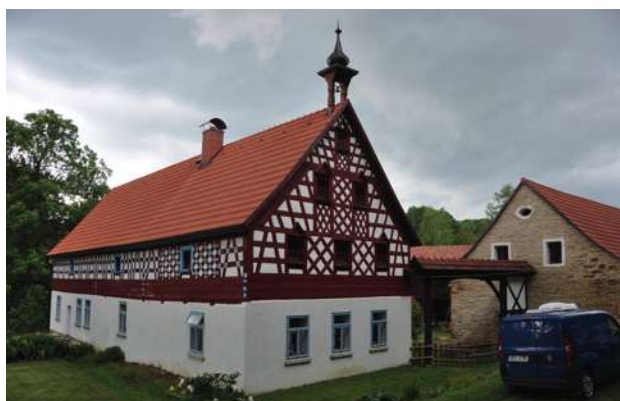

Schéma mlýnu čp. 9

Patrně nejceněnější stavbou chebské lidové architektury nejen v Salajně, ale pravděpodobně i v celém Chebsku, je mlýn čp. 9 nacházející se ve střední části vsi, jenž se skládá z obytného domu s mlýnicí, chlévů, stodoly a dvou kolen. Na průčelí obytného domu směřujícím k silnici je osazen rozměrný dřevěný krucifix, který se však původně nacházel na protilehlém štítě. Mlýnice s dochovanou hranicí nesenou žulovými sloupky s datací 1782 obsahovala jedno mlýnské složení. Kolna na jihozápadní straně s hrázděnými patrovými komorami sloužícími jako sýpka by v jádru měla pocházet z roku 1748. Na severní straně uzavírá dvůr klasicistní budova chlévů a stájí datovaná na kamenném portálu vstupu rokem 1848. Na severozápadní straně je pak situována stodola s datací 1764. Na stejné straně potoka stojí také hodnotný statek čp. 10, jehož obytný dům pochází asi z přelomu 18. a 19. století. Má zděné přízemí a hrázděné polopatro vysazené na roubeném věnci. Štíty jsou opět bohatě dekorativně hrázděné s malovanou výzdobou. V severovýchodní části dvora jsou situovány zděné klenuté chlévy s trámovým věncem, datované do roku 1798. Prostor chléva je zaklenut osmi poli křížových kleneb na třech kamenných pilířích. Zděná stodola pochází z roku 1848.

Mlýn čp. 9

Usedlost čp. 12

Další památkově významné usedlosti se nacházejí převážně na stráni nad potokem. Jednou z nich je usedlost čp. 13 s dosud kompletně zachovanými objekty dvora. Dvorní strana je do dvora otevřená a vynášena dřevěnými sloupky s datací 1805. Na jihozápadní straně dvora jsou situovány klasicistní chlévy.

Poblíž stojící usedlost čp. 16 vyniká mohutným zděným klasicistním domem z poloviny 19. století. Velmi hodnotná je též kolna datovaná k roku 1767, která se do dvora otevírá třemi vjezdy oddělenými dřevěnými sloupky s překříženými pásky, charakteristickým konstrukčním prvkem Chebska. Sýpka s chlévy má pavlač s hrázděným zábradlím a vyřezávanými sloupky s datací 1778.

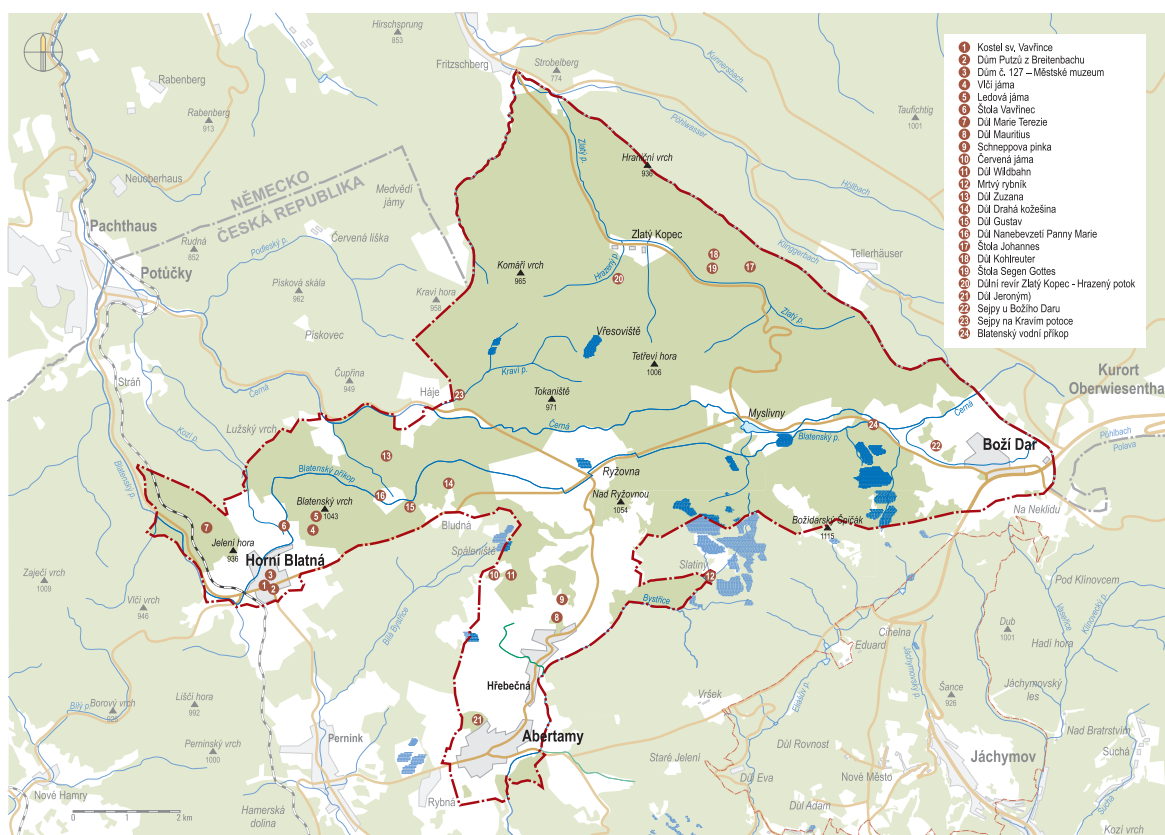
K významným příkladům místní hrázděné architektury patří také hospodářské budovy usedlosti čp. 24, jež uzavírají severní stranu dvora. Jednak je to patrová hospodářská stavba s klenutým vjezdem do zděné kolny v přízemí a s hrázděným patrem se sýpkovými komorami přístupnými z dřevěné pavlače. Na ni vedle navazuje zděná kolna otevřená širokým klenutým obloukem. Nad touto usedlostí je situována drobná zděná kaple s hrázděným štítem a zvoničkou s datací 1751.

V blízkosti se nachází haltýř, drobná zděná stavba nad vodním pramenem, která sloužila jako krytá studánka i prostor k uchovávání potravin.

Dalšími zajímavými stavbami se zachovalou původní architekturou jsou například čp. 12, 14, 18, 32 nebo 36.

Část krajinných památkových zón vyhlášených v Krušnohoří, o kterých se dočtete níže, byla zapsána dne 6. července 2019 na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v rámci statku Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří. Jedná se o přeshraniční kulturní krajinu skládající se ze série dvaceti dvou součástí, z nichž sedmnáct se nachází na saské a pět na české straně Krušných hor. Hornický region Krušnohoří podává unikátní svědectví o vyhlášeném centru těžby drahých kovů od renesance až po moderní dobu. K zásadním přínosům patří řada vynálezů a inovací, které byly úspěšně přenášeny do dalších hornických regionů a ovlivnily jejich následný vývoj, jako těžba a zpracování rud stříbra, cínu, kobaltu, železa a naposledy uranu, čerpání důlních vod, vytvoření prvních geologických map, založení prvního státního hornického učiliště na světě, zavedení ložiskové geologie jako samostatné vědní disciplíny nebo objevy nových chemických prvků. S důlní činností souvisel vznik osídlení krajiny s jedinečnou architekturou a stavbami montánního charakteru. Chráněná území tak zahrnují řadu pozůstatků po montánní činnosti, jako štoly s dobře dochovanými ukázkami ruční hornické práce, šachty, haldy hlusiny, rozsáhlé pinky vzniklé kombinací povrchového a hlubinného dolování, báňské rybníky a příkopy či pozůstatky po zpracování rud, které dodnes významně formují okolní krajinu (více informací na www.montanregion.cz).

HORNICKÁ KULTURNÍ KRAJINA

ABERTAMY – BOŽÍ DAR – HORNÍ BLATNÁ

Území Hornické krajiny Abertamy - Boží Dar - Horní Blatná zahrnuje nejvýznamnější pozůstatky rýžování a následně hlubinné těžby různých typů ložisek cínových rud. Revír patřil historicky k největším ložiskům cínových rud v českých zemích. V důsledku těžby mocných greisenových žil vznikly v 16. – 18. století gigantické povrchové dobývky a podzemní komory, které jinde nemají obdobu. Příkladem jsou Vlčí jámy na Blatenském vrchu, důl Červená jáma na Hřebečné a podzemí dolu Mauritius. Unikátní podzemní komory vznikly těžbou polymetalických skarnů s obsahem rud cínu, železa, mědi a zinku v 16. století také na Zlatém Kopci u Božího Daru. Města Boží Dar i Horní Blatná představují nejnázornější příklady krušnohorských renesančních horních měst budovaných plánovitě na zelené louce. Abertamy a Hřebečná ukazují typ živelně vznikajícího osídlení městského typu při stříbrných dolech. Dodnes funkční, téměř 13 kilometrů dlouhý Blatenský vodní příkop je nejvýznamnějším báňským vodohospodářským dílem v české části Krušných hor (viz památková zóna Horní Blatná).

Letecký pohled na město Abertamy s okolní krajinou od jihovýchodu

Abertamy

Město Abertamy (Abertham) vzniklo jako hornická osada na panství Šliků, po nálezu jáchymovského ložiska. Prvně bylo zmiňováno v roce 1525 v souvislosti s doly, v nichž se těžilo stříbro a cín. Již ve 30. letech 16. století bylo uváděno osm důlních děl (např. na žílách Vavřinec, Šesti bratří, Stříbrná růže atd.). Některé z žil byly ve svrchních partiích velmi bohaté. V 16. století kladl Georgius Agricola Abertamy na druhé místo mezi stříbrnými ložisky své doby. V roce 1579 byly Abertamy povýšeny na královské horní městečko. Urbanistická kompozice představuje příklad původní, rychle rostoucí hornické aglomerace v Krušnohoří se stavbami lidového stavitelství. Dominantou je původně renesanční kostel Čtrnácti svatých pomocníků, přestavěný v letech 1735-1738 v barokním slohu.

Cínové ložisko Hřebečná se skládá ze dvou oddělených částí. V západní části, na tzv. Přední Hřebečné, byly doly v provozu od 16. do konce 18. století. Na návší mezi Hřebečnou a Bludnou se dochoval systém obrovských propadlin, tzv. Červená jáma. Elipticky protažená pinka v místech křížení greisenových žil má délku 230 metrů, šířku kolem 30 metrů a hloubku přes 20 metrů. Na ni navazuje řada menších propadlin, z nichž nejvýraznější je Schnepnova pinka. Ve východní části ložiska na Zadní Hřebečné fungovaly doly od 16. století téměř nepřetržitě po dobu 400 let.

Důl Mauritius

Největší a nejhlubší cínový důl v české části Krušných hor, založený v roce 1545, zahloubený až do 220 metrů. Protíná jí jej tři staré štoly, nejvyšší a nejstarší z nich je štola Kryštof, založená již v 16. století, dědičná štola Blasius v hloubce okolo 100 m. V rozsáhlých úsecích dolu jsou zachovány původní prostory a autentické profily chodeb s četnými doklady ruční ražby důlních děl a stopami dobývání pomocí sázení ohněm, kotvení nosných konstrukcí povalů a vodotěsných strojů či pozůstatky vyzděných světlíků se zbytky hrázdné výztuže. Ojedinělé jsou i ohromné podzemní komory. Na povrchu navazovaly drtírny rudy, cínová a arsenová huť, kovárna a další provozy. V roce 2014 byl důl Mauritius prohlášen za národní kulturní památku a od roku 2017 je zpřístupněn veřejnosti.

Štola Kohlreuter

Štola Segen Gottes

Boží Dar

Nejvýše položené město Krušných hor i střední Evropy, které založil v roce 1533 na tehdy ještě saském území saský kurfiřt Johann Friedrich. Roku 1546 připadlo území s Božím Darem zpět ke Koruně české. Pravidelný urbanismus vychází z kompozic ideálních renesančních měst. Na poměrně velkém náměstí stojí klasicistní radnice z roku 1845 s osmibokou zvoničkou. Další dominantou města je kostel sv. Anny z roku 1771 (vysvěcen v roce 1772), postavený podle plánu pražského architekta Philipa Hegera.

Západně od Božího Daru se na obou březích říčky Černá a jejích přítoků nacházejí cínovcové sejpy, které vznikly jako odval hlušiny při rýžování cínu. Kromě toho se četná rýžoviště nacházejí i níže po proudu Černé v prostoru Mysliven, Ryžovny a na dalších místech.

Krajinná památková zóna

HORNICKÁ KULTURNÍ KRAJINA JÁCHYMOV

Hornická krajina Jáchymov je zcela unikátní učebnicovou ukázkou montánní krajiny v oblasti Krušných hor. Jáchymovské stříbrné doly patřily krátce po svém založení v roce 1516 mezi jedny z nejbohatších a nejproslulejších v Evropě. Na historické centrum města Jáchymova, které je prohlášeno památkovou zónou, navazuje bezprostřední okolí s řadou pozůstatků po dolování v 16. až 20. století, montánními provozy i související zástavbou. Celá oblast kolem Jáchymova představuje montánní památku mimořádného významu. Mezi významné objekty a komplexy patří zejména areál dolu Svornost, štola č. 1 a důl Vysoká jedle, Eliášské údolí, haldový tah Schweizer u Nového Města, Městský rybník, oblast tzv. Tureckého vrchu a také místa táborů nucených prací uranových dolů z 50. let 20. století.

Důl Svornost

Důl Svornost je významnou montánní památkou, jedná se o nejstarší uranový důl na světě. Byl založen v roce 1518 pod názvem Konstantin k těžbě vydatných stříbrných žil v prostoru Uhlého vrchu (Kohlberg). V roce 1530 pak získal na památku ukončení sporu mezi těžaři jméno Einigkeit (česky Svornost). Až do 19. století byl jedním z hlavních center jáchymovské těžby stříbrných a kobaltových rud. Od poloviny 19. století a zejména od začátku 20. století zde převládla těžba rud uranu, která se zde udržela i po 2. světové válce. Důl Svornost nyní slouží Jáchymovským lázním, neboť důlní vody vykazují vysoký obsah radonu a působí příznivě na léčení různých nemocí. Z jeho 12. patra, z hloubky 500 m, se již od roku 1924 jímá voda pro léčebné účely.

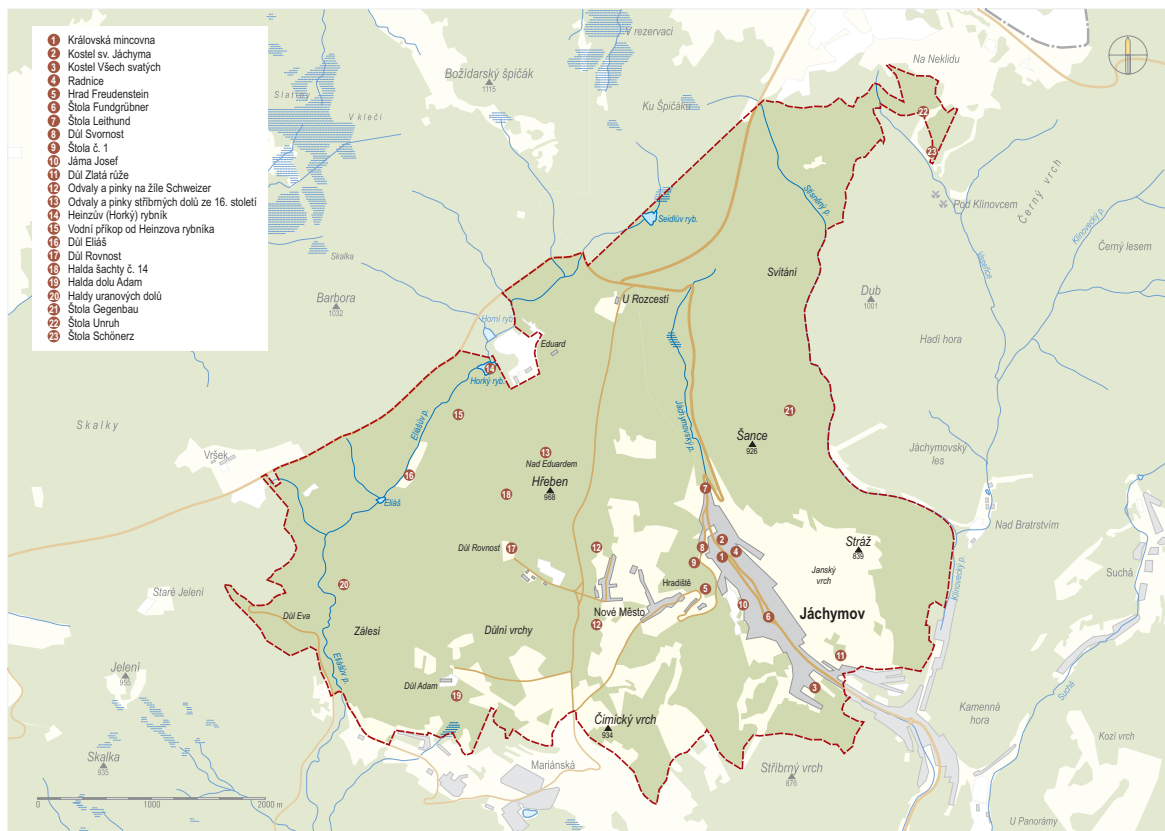
Zlatý kopec

V revíru Zlatý Kopec (Přední Kaff) u Božího Daru se dobývaly od 20. let 16. století rudy cínu, železa, mědi a později i zinku. Největší důl Johannes o délce 180 m obsahuje velké komory, které patří k nejrozsáhlejším historickým dobývkám v Krušných horách. Na Zadním Kaffu se nacházel důl Kohlreuter se štolou dlouhou 170 m. Také zde se dochovaly ohromné poruby a komory 40 m dlouhé a 25 m široké.

Bludná

První písemná zmínka z roku 1515 (Irgang) se vztahuje k železnorudnému dolu Pomoc Boží. Dobývání cínu v Bludné a Hájích na Pískovcovém vrchu, pravděpodobně započalo již mezi roky 1480 a 1490. Nejvýznamnějším pozůstatkem po těžbě cínových rud na Sněžné hůrce je důl Zuzana, po němž zůstaly mohutné vertikální dobývky ve třech patrech nad sebou. Staletí trvající úspěšná exploatace zdejších žil byla ukončena až roku 1817. Dodnes se zde zachovalo značné množství mohutných propadlin v délce téměř 400 metrů.

Štola č. 1

Vstupní dílo do podzemní části hornického skanzenu, štola vznikla v rámci těžby uranové rudy v roce 1952. Představuje ukázkové důlní dílo, ražené v profilu typickém pro mechanizovanou těžbu v druhé polovině 20. století. Jsou zde přístupny další systémy důlních děl v původní podobě z období 16. století, včetně pomocných výklenků pro umístění důlních kahanů, zachovaných „křesaníc“ po ražbě želízkem a mlátkem a záseků pro umístění dřevěných pracovních povalů apod.

Štola Vysoká Jedle

V současnosti pomocné větrací důlní dílo hornického skanzenu, dříve součást jednoho z nejvýznamnějších stříbrných dolů založeného na jedné z nejbohatších rudných žil revíru, žíle Jan Evangelista. Portál štoly byl upraven v období těžby uranové rudy, zpevněn betonovým opláštěním, do kterého byla zasazena mřížová uzávěra proti útěku vězňů v 50. letech 20. století, která je dodnes zachována v původní podobě. Ostatní části dolu Vysoká jedle jsou dochovány v podobě z 16. století, včetně unikátního systému úklonných jam ve svrchních částech žil, kterými byly těženy připovrchové části žil nad úrovní štoly v počátcích jáchymovského dolování.

Elišské údolí

Údolí, v němž probíhala důlní činnost již v 16. století, je protkáno soustavou vodních děl přivádějící vodu do dolů umístěných v nižší poloze. Z této doby pochází i báňský rybník Heinzenteich. Západní svah údolí kopíruje sběrná vodní struha, na východním svahu jiná struha odvádí vodu do hlubin jámy Rovnost, kde roztáčela těžní kolo či pohybovala písty čerpadel.

Nové Město

Nad Novým Městem se těsně pod silnicí z Mariánské k Abertamské zatáčce nachází řada menších hald připomínajících dolování na jedné z nejbohatších stříbrných žil jáchymovského revíru – žile Schweizer. Průběh této půlnoční žily, objevené v roce 1526, téměř kopíruje trasu silnice.

Městský rybník

Jeden ze tří báňských rybníků vybudovaných v 16. století nad Jáchymovem jako zásobárna vody pro provoz důlních zařízení. Městský rybník byl založen v roce 1552 v údolí Jáchymovského potoka podle plánů Antona Reisse a Jakuba Gensse.

Turecký vrch

Další ukázkou vodohospodářského umu horníků z 16. století i pozdějšího období lze nalézt na Tureckém vrchu (dnes kóta Šance), který protíná štola Gegenbau ústící na východním svahu kopce. Tato štola spolu se štolou Dürrenschönberger, ústící na západním svahu hory pod Městským rybníkem, sloužila jako potrubí, které převádělo vodu do koryta vodního příkopu vedoucího až do prostoru u dolu Svornost. Také Turecký vrch patřil kdysi k revírům bohatým na stříbro, o čemž dosud svědčí množství starých pinek i zavalených štol s haldičkami.

Neklid

K hornické krajině Jáchymova patří i Neklidský revír, přestože se nachází jihozápadně až jihovýchodně od Božího Daru. Tato lokalita byla součástí „hor Jáchymovských“ a bylo zde dolováno již před založením Božího Daru. Řada jáchymovských „neklidských“ žil pokračovala přes historickou hranici před rokem 1547 až do prostoru tehdy saského Božího Daru, kde se rovněž dobývalo stříbro.

Vykmanov u Ostrova
Rudá věž smrti

Na místě pracovního tábora „L“ (Likvidační) národního podniku Jáchymovské doly, zřízeného v roce 1951 ve Vykmanově u Ostrova, kde bylo internováno na 300 politicky zvláště nepohodlných vězňů, zbyl věžovitý objekt třídírny uranové rudy. Za neúnosných, zdraví ohrožujících podmínek zde vězňové pracovali v třídírně a drtírně uranové rudy, označované oficiálně jako „oddělení technické kontroly“. Bez jakýchkoli ochranných pomůcek tu při manipulaci s rudou přicházeli do neustálého přímého kontaktu s radioaktivním materiálem. Vysoká cihlová budova třídírny, která se dodnes zachovala, byla proto nazývána „věží smrti“. Poslední částečně zachované zařízení na úpravu uranové rudy v Krušných horách, bylo jako tragický symbol dokládající utrpení politických vězňů v 50. letech 20. století, prohlášeno národní kulturní památkou a je rovněž jednou z komponent přeshraničního statku Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří na Seznamu UNESCO.

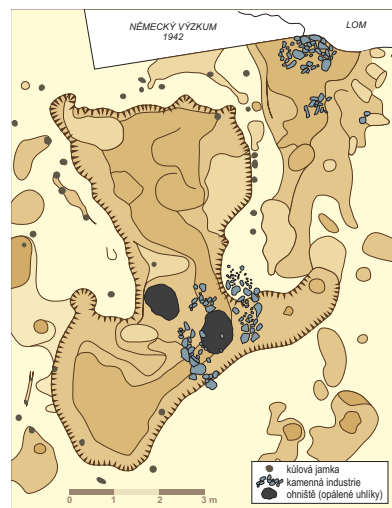
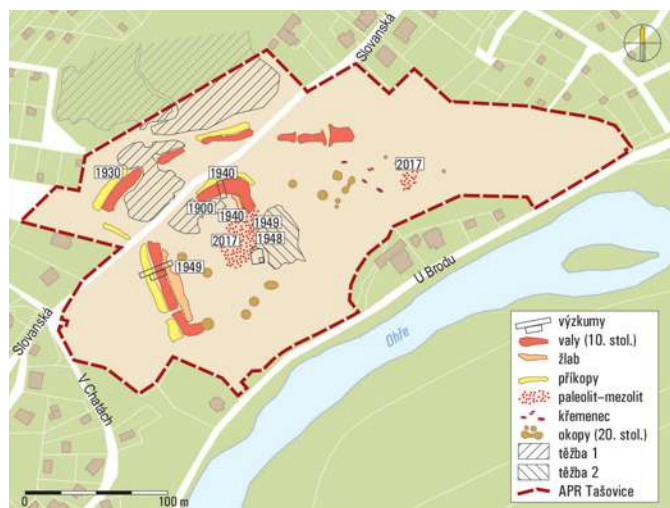

Archeologická rezervace **TAŠOVICE** ➤

Archeologická památková rezervace Tašovice chrání prostor s unikátní koncentrací dokladů lidské přítomnosti hned z několika období. Lokalita, dříve nazývaná také Starý Locket, je zároveň jedinou archeologickou památkovou rezervací v Karlovarském kraji. Pojmenování se váže na výrazný skalnatý vrchol (nadm. výška 413 m) s výhledem do rozšiřujícího se údolí Ohře. Nachází se na jejím pravém břehu, nad prudkým ohybem řeky.

Letecký snímek na rezervaci Tašovice, pohled k východu

Lidé té doby migrovali asi jen na menší vzdálenosti a pro své nástroje využívali hlavně regionální zdroje, včetně křemenců, jaspisů a porcelanitů. Objevená zahloubení, příp. i jamky po kůlech a ohniště spolu s několikatisícovou koncentrací kamenné industrie svědčí o intenzivním, resp. opakovaném osídlení místa na mírném severním svahu pod vrcholem. Přitažlivost tašovického ostrohu dokládají i občasné nálezy z mladších období zemědělského pravěku. Asi v prostoru valu pozdějšího „slovanského“ hradiště se ve 30. letech 20. stol. našla tzv. jáma nejasného účelu s keramickými zlomky kultury s lineární keramikou z období neolitu (5 500 – 4 400 let př. Kr.). Ojedinelé jsou zlomky nádob z mladší až pozdní doby bronzové (1 200 – 800 let př. Kr.).

Vývoj lidského osídlení

První lidé - lovci, rybáři a sběrači - přišli na popisované návrší nad řekou nejpozději v období pozdního paleolitu (závěr starší doby kamenné, 12 000–9 600 let př. Kr.). Po nich se do dnešních dnů dochovalo několik stovek kusů kamenných nástrojů, polotovarů, odpadu z jejich výroby a nespotřebovaných zbytků kamenné suroviny. Hojný počet tzv. rydel svědčí o běžném opracování kostí či parohu. Ještě početnější je soubor kamenných nálezů z následujícího období mezolitu (9 600–5 500 let př. Kr.).

Druhým vrcholem osídlení se stalo vybudování hradiště v raném středověku. Vzniklo nejspíše v 9. stol. po Kr., na dálkové cestě mezi Čechami a Saskem a fungovalo minimálně do století následujícího. Jeho správní funkci poté převzalo hradiště nazývané v písemných pramenech Sedlec, o jehož lokalizaci se vedou spory. Opevněný areál měl dvě části, přičemž více vyvýšená se označuje jako akropole, druhá za předhradí. Tu přetíná dnešní komunikace z ulice Slovanská do lokality V Chatách. Podkovovitý vnitřní val se na západní straně přimyká ke srázu, východní část zničil lom. Delší oblouk opisuje vnější linii opevnění předhradí, která má ukončení na východě také nezřetelné. Jde o dřevohlinitou konstrukci s čelní kamennou plentou, před níž probíhal příkop. Výzkum v letech 1948-1950 odkryl na okraji lomu zbytky raně středověkého obydlí se srubovou (?) dřevěnou konstrukcí, z hmotných nálezů jsou doloženy jen zlomky keramiky s typickou výzdobou vlnicemi či hřebenovitými vpichy.

Současný stav

Plocha archeologické lokality v Tašovicích je výrazně poškozena těžební i stavební činností, k níž docházelo průběžně hlavně v 19. a 20. stol. Návštěvník zaregistruje jámy na vybírání písku i vylamování křemencových bloků, stejně jako drobnější narušení vojenskými okopy. Zdaleka nejvýraznější zásah ale představuje v severní části plochy povrchová těžba uhlí (19. stol.), která poničila část předhradí a valu hradiště. Na akropoli zničila východní část temene a svahu těžba kamene ve Všetickově lomu. Místo pokryté řídkou vegetací bylo zalesňováno až od poč. 60. let 20. stol. Plocha akropole i předhradí byla dlouhodobě opomíjena majiteli pozemků a její povědomí o památkovém významu upadalo. Ze západního okraje rezervace ukrojila v roce 2007 nezanedbatelnou část stavba dvou rodinných domů, které přiblížily rozsah dnešní zástavby k bezprostřední blízkosti patrné linie opevnění.

Fragmenty keramiky z raného středověku kamenné nástroje z pozdního paleolitu

MAPA KARLOVARSKÉHO KRAJE

PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ KARLOVARSKÉHO KRAJE

Vydal: Karlovarský kraj

ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Lokti

Texty: Lubomír Zeman, Filip Prekop

Foto: Lubomír Zeman, Jan Prudík, Karel Kuča, Libor Sváček, Jan Borecký, Zdeněk Hnízdl,
Petr Lněnička, www.montanregion.cz, archiv Karlovarského kraje, archiv NPÚ, ú.o.p. v Lokti

Mapy: Jaroslav Synek

Grafické zpracování: Miroslava Zemanová

Tisk: Median s.r.o., Průmyslová 1456, Ostrov

Copyright © Karlovarský kraj, Národní památkový ústav

2. upravené a doplněné vydání, Karlovy Vary 2019

ISBN 978-80-88017-37-0 (Karlovarský kraj)

ISBN 978-80-906866-7-0 (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Lokti)

